

Miehet ja tasa-

arvopolitiikka

TIIVISTELMÄ

Miehet ja tasa-arvopolitiikka. Helsinki 2006. 116 s. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, ISSN 1236-2050, 2006:23)
ISBN 952-00-2140-X (nid.) ISBN 952-00-2141-8 (PDF)

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelmassa todetaan, että ”tasa-arvopoliittiset kysymykset arvioidaan myös miesnäkökulmasta.” Tässä asiakirjassa on arvioitu miesten ja sukupuolten välistä tasa-arvoa yleisellä tasolla. Teema on Suomessa uusi, eikä vastaavaa yleisesitystä ole aiemmin tehty. Asiakirjassa määritellään näkökulmia miesten ja tasa-arvon suhteeseen, keskeisiin miehiin ja tasa-arvoon liittyviin strategisen tason haasteisiin sekä keinoihin vastata näihin haasteisiin. Lisäksi asiakirjassa on ehdotuksia konkreettisemmiksi toimenpiteiksi tai hankkeiksi.

Miesten ja tasa-arvon suhteessa on kaksi keskeistä näkökulmaa: tasa-arvo tarvitsee miehiä ja miehet tarvitsevat tasa-arvoa. Yleisen tason strategisena tavoitteena on vahvistaa miesten huomioimista osana tasa-arvopolitiikan kokonaisuutta. Tämä voidaan toteuttaa lisäämällä miehiin kohdistuvia tasa-arvopoliittisia hankkeita, vahvistamalla miesten osallistumista tasa-arvopoliittiseen keskusteluun, jatkamalla edelleen työtä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi samalla korostaen, että kyse on miehistä ja naisista sekä vakiinnuttamalla tällä hallituskaudella miehiin kiinnitetty erityishuomio osaksi tasa-arvopolitiikan normaalitilaa.

Asiasanat: miehen asema, naisen asema, sukupuoli, sukupuoliroolit, tasa-arvo, tasa-arvopolitiikka

SAMMANDRAG

Män och jämställdhetspolitik. Helsingfors 2006. 116 s. (Social- och hälsovårdsministeriets publikationer, ISSN 1236-2050, 2006:23)
ISBN 952-00-2140-X (inh.) ISBN 952-00-2141-8 (PDF)

I statsminister Matti Vanhanens regeringsprogram konstateras att ”de jämställdhetspolitiska frågorna bedöms också ur mansperspektiv”. I detta dokument bedöms hur män förhåller sig till jämställdheten mellan män och kvinnor på en allmän nivå. Temat är nytt i Finland och motsvarande översikt har aldrig gjorts tidigare. Dokumentet erbjuder perspektiv på hur män förhåller sig till jämställdhet, på centrala utmaningar på strategisk nivå som anknyter till män och jämställdhet, samt olika metoder för att bemöta dessa utmaningar. Dokumentet ger dessutom förslag till mer konkreta åtgärder och projekt.

Det finns två centrala perspektiv på förhållandet mellan män och jämställdhet: jämställdheten behöver män och männen behöver jämställdhet. Den strategiska målsättningen på den allmänna nivån är att befästa att männen beaktas som en del av jämställdhetspolitik. Detta kan genomföras genom att öka antalet jämställdhetspolitiska projekt som riktar sig till män, genom att befästa männens deltagande i den jämställdhetspolitiska diskussionen, genom att fortsätta att integrera jämställdhetsperspektivet och betona att det är fråga om både män och kvinnor samt genom att under denna regeringsperiod etablera den särskilda uppmärksamheten som riktats till män som en del i jämställdhetspolitikens normaltillstånd.

Nyckelord: mannens ställning, kvinnans ställning, kön, könsroller, jämställdhet, jämställdhetspolitik

SUMMARY

Men and Gender Equality Policy. Helsinki 2006. 116 pp. (Publications of the Ministry of Social Affairs and Health, Finland, ISSN 1236-2050, 2006:23) ISBN 952-00-2140-X (paperback) ISBN 952-00-2141-8 (PDF)

It is stated in the Government Programme of Prime Minister Matti Vanhanen that "Equality issues will also be assessed from the male point of view." This document looks at men's relationship to gender equality at a general level. This theme is new in Finland, and no corresponding overall review assessment has been made before. The document outlines perspectives on men's relationship to gender equality, major challenges at strategic level related to men and gender equality, and means to respond to these challenges. Furthermore, the document contains proposals for concrete measures and projects.

There are two major viewpoints in the relationship of men to gender equality: gender equality needs men and men need gender equality. The overall strategic aim is to reinforce the focus on men as a part of the entirety of gender equality policy. This can be done by increasing the gender equality projects aimed at men, strengthening men's participation in the relevant discussion, continuing the work to mainstream the gender perspective at the same time underlining that it is question of men and women, as well as by establishing the particular attention paid to men during this government period as a part of the normal state of gender equality policy.

Key words: gender, gender equality, gender equality policy, gender roles, men's status, women's status

ESIPUHE

Miehet ovat olennaisessa roolissa sukupuolten välisen tasa-arvon edistämässä ja tasa-arvopolitiikassa, mutta ovat aiemmin jääneet vähäiselle huomiolle. Viimeisen 10 – 15 vuoden aikana kiinnostus miesten ja tasa-arvon suhteeseen on kasvanut, erityisesti Pohjoismaissa. Tämän vuosituhannen puolella teema miehet ja tasa-arvo on saanut huomiota omana teemanaan myös YK:n ja EU:n konteksteissa. On havaittu naisten aseman parantamisen edellyttävän huomion kiinnittämistä myös miehiin ja miestenkin hyötyvän tasa-arvopolitiikasta.

Koska asia on suhteellisen uusi, ovat monien maiden hallitukset vielä muodostamassa käsitystään miesten ja tasa-arvon suhteesta, eikä vakiintuneita ratkaisuja ja lähestymistapoja vielä ole kehittynyt. Tämä asiakirja on Suomen panos tässä jäsentämistyössä. Vastaavaa työtä ei Suomessa aiemmin ole tehty. Suomessa asiakirjan teemaa on aiemmin käsitelty tasa-arvoasiain neuvottelukunnan alaisuudessa vuodesta 1988 toimineiden miesjaostojen toimesta. Jaoston työ on osaltaan toiminut tämän asiakirjan laatimisen taustana. Asiakirja pyrkii vastaamaan erityisesti kolmeen kysymykseen: mistä teemassa miehet ja tasa-arvo on kysymys, mitkä ovat keskeisimmät miehiin ja tasa-arvoon liittyvät haasteet ja minkälainen strateginen lähestymistapa olisi paras näihin haasteisiin vastaamiseen.

Asiakirjan laatimisesta on vastannut projektipäällikkö Jouni Varanka sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvoyksiköstä. Valmistelun eri vaiheissa asiantuntemustaan pohdintoihin ovat antaneet jaostosihteeri Jussi Aaltonen tasa-arvoasiain neuvottelukunnasta, neuvotteleva virkamies Marja-Liisa Anttalainen sosiaali- ja terveysministeriöstä, pääsihteeri Tanja Auvinen Nytkis ry:stä, johtaja Tarja Heinilä-Hannikainen sosiaali- ja terveysministeriöstä, tutkijatohtori Anne Maria Holli Helsingin yliopistosta, projekti-koordinaattori Samuli Koiso-Kanttila Väestöliitosta, opetusneuvos Heidi Kuusi opetusministeriöstä, erikoistutkija Johanna Lammi-Taskula Stakesista, projektipäällikkö Hanna Onwen-Huma sosiaali- ja terveysministeriöstä, johtaja Leo Suoma sosiaali- ja terveysministeriöstä, toiminnanjohtaja Tomi Timperi Miessakit ry:stä ja pääsihteeri Hannele Varsa tasa-arvoasiain neuvottelukunnasta.

Tuula Haatainen
Sosiaali- ja terveysministeri

SISÄLLYSLUETTELO

Osa I Johdanto ja asiakirjan linjauksia rajaavia reunaehtoja.....	13
1 Johdanto	15
2 Keskeisiä käsitteitä	16
3 Tasa-arvolaki, YK ja EU rajaavat tasa-arvopolitiikan tavoitteenasettelua	18
OSA II Miehet ja tasa-arvo – lähtökohtia	23
4 Mistä on kysymys?.....	25
5 Miehet ja tasa-arvo: uusi teema tasa-arvopolitiikassa	32
6 Vaikutuksia tasa-arvopolitiikkaan.....	37
7 Keskeisiä periaatteita.....	40
Osa III Keskeisiä miehiin ja tasa-arvoon liittyviä haasteita	43
8 Miehet vahvemmin tasa-arvopoliittiseen keskusteluun.....	45
9 Jännite toimien priorisoinnissa.....	50
10 Yksittäisissä kysymyksissä paras tasa-arvoasiantuntemus sisäl- tösiantuntijoilla.....	52
Osa IV Miesten sisällyttäminen tasa-arvopolitiikan ytimeen.....	57
11 Yleisenä tavoitteena tuoda miehet tasa-arvopolitiikan ytimeen	59
12 Lisätään miehiin kohdistuvia toimenpiteitä ja hankkeita	61
13 Vahvistetaan miesten osallistumista tasa-arvokeskusteluun	64
14 Huomioidaan miehet tasa-arvoretoriikassa.....	66
15 Syvennetään miehiä koskevaa asiantuntemusta.....	69
16 Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen avainroolissa.....	72
OSA V Ehdotuksia konkreettisiksi toimenpiteiksi ja hankkeiksi	77
17 Ehdotuksia konkreettisiksi toimenpiteiksi.....	78
Lähdeluettelo	85
LIITE 1	91
Kartoitus keskeisistä tasa-arvopoliittisista asiakirjoista muutamissa maissa	
LIITE 2	109
Naisten asema -toimikunnan päätöslauselma: The role of men and boys in achieving gender equality	

Osa I JOHDANTO JA ASIAKIRJAN
LINJAUKSIA RAJAAVIA REUNA-EHTOJA

1 Johdanto

Pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmassa vuodelta 2003 todetaan, että ”tasa-arvopoliittiset kysymykset arvioidaan myös miesnäkökulmasta” (Valtioneuvoston kanslia 2003). Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa vuosille 2004 – 2007 todetaan: ”Miehet ja tasa-arvo-aihepiiristä laaditaan selvitys, jossa hahmotetaan miesten ja tasa-arvopolitiikan suhdetta.” (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2005). Käsillä oleva asiakirja on kyseinen selvitys. Selvitys toimi myös tausta-asiakirjana Suomen EU-puheenjohdajauskaudella lokakuussa 2006 järjestetyille asiantuntijakonferenssille ”Miehet ja tasa-arvo – edistyksen tiellä.”

Naisten aseman parantaminen on ollut ja on keskeinen suomalaisen tasa-arvopolitiikan tavoite. Tasa-arvopolitiikka on tarkastellut yhteiskuntaa, sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä naisten ja miesten asemaa pääasiassa naisten elämäntilanteiden ja toiminnan kautta. Miesten elämäntilanteiden ja toiminnan kautta näitä asioita ja tasa-arvopolitiikkaa ylipäänsä on tarkasteltu huomattavasti vähemmän. Miehiin ja tasa-arvoon liittyvistä teemoista erityisesti isyyteen ja työn ja perheen yhteensovittamiseen on kiinnitetty tasa-arvopolitiikassa huomiota, mikä näkyy monella eri tasolla. Sen sijaan miesten ja tasa-arvon suhteen kokonaisvaltaisempi, yleistasoinen ja strateginen arviointi on ollut vähäistä. Suomalaista miehiä ja tasa-arvoa käsittelevää kirjallisuutta ja tutkimusta onkin niukasti. Kansainvälisesti tilanne on samankaltainen, joskin 2000-luvun vaihteen jälkeen on ollut havaittavissa miesten ja tasa-arvon suhteen tarkastelun lisääntyminen niin tasa-arvopolitiikan kuin tutkimuksenkin konteksteissa.

Miehistä ja tasa-arvosta on kansainvälisillä asiantuntijafoorumeilla käyty keskustelua noin 20 vuotta. Keskeinen edistysaskel otettiin vuoden 1994 YK:n väestökonferenssissa, jossa kehoitettiin ensimmäistä kertaa valtioita pyrkimään lisäämään miesten tukea sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi (UNFPA 2005, 57). Aihe on ollut erityisen huomion kohteena Pohjoismaisessa tasa-arvoyhteistyössä. Esimerkiksi Pohjoismaisen tasa-arvotyön ohjelmassa vuosille 2001-2005 miehet ja tasa-arvo oli yksi kolmesta painopistealueesta (Nordiska ministerråd 2001). 2000-luvun alussa keskustelu miesten ja tasa-arvon suhteesta on edennyt vaiheeseen, jossa kootaan yhteen keskeisiä oivalluksia, tarkennetaan strategisia tavoitteita ja haasteita sekä etsitään keinoja tavoitteiden toteuttamiseksi. Myös miehiä sukupuolinäkökulmasta tarkasteleva tutkimus, miestutkimus, on kasvanut voimakkaasti erityisesti 1990-luvun alusta lähtien. Näitä kehityskulkuja hyödyntäen on mahdollista toteuttaa tämän asiakirjan tavoite, joka on **soveltaa kansainvälisen miehiä ja tasa-arvoa koskevan keskustelun keskeiset oivallukset kansallisen tasa-arvopolitiikan kontekstiin ja samalla arvioida miesten ja tasa-arvon suhdetta Suomessa strategisesti tasa-arvopolitiik-**

kan näkökulmasta. Tämä edellyttää aihepiirin yleistä jäsentämistä sekä vastaamista kysymykseen: ”Miten miehet liittyvät sukupuolten väliseen tasa-arvoon?”

Asiakirja jakaantuu viiteen osaan sekä kahteen liiteosaan. Ensimmäisessä osassa kuvataan asiakirjan keskeisiä käsitteitä ja reunaehtoja. Toinen osa rakentuu laajahkosta miehet ja tasa-arvo –tematiikan yleisesittelystä, jossa esitellään asiakirjan näkökulma miehiin ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Kolmannessa osassa käsitellään keskeisiä miehiin ja tasa-arvoon liittyviä strategisia haasteita. Neljännessä osassa hahmotetaan keskeisiä miehiin ja tasa-arvoon liittyviä yleisen tason tavoitteita. Viimeisessä osassa käsitellään lyhyesti joitakin konkreettisia toimenpiteitä, joihin Suomessa pitäisi ryhtyä. Ensimmäisenä liitteenä on korkeakouluharjoittelija Tanja Ketolan tekemä selvitys siitä, millä tavoin keskeisissä tasa-arvopoliittisissa asiakirjoissa on muutamissa maissa käsitelty miehiä. Toisena liitteenä on YK:n Naisten asema -toimikunnan vuoden 2004 kokouksessa hyväksytyt englanninkieliset päätöslauselmat miesten ja poikien roolista tasa-arvon edistämiseksi. YK:n kokous ja sitä edeltänyt taustatyö on vaikuttanut asiakirjan näkökulmiin ja painotuksiin.

Asiakirja on pohdinnallinen. Koska miehet ja tasa-arvo on teemana uusi, on pääpainona pyrkimys vastata kysymykseen siitä, mistä teemassa on kysymys. Hallitusohjelmassa mainittuja tasa-arvopoliittisia kysymyksiä käsitellään asiakirjassa yhtenä kokonaisuutena. Painotus tarkoittaa, että yksittäisten kysymysten, kuten isyyden vahvistamisen, käsittely on jätetty viimeistä osaa lukuun ottamatta vähemmälle ja yksittäisiä teemoja käsitellään pääasiassa esimerkkilätköissä ajatuksien havainnollistamiseksi. Tekstissä keskeisiä ajatuksia on korostettu ja jokaisen osan olennainen sisältö on koottu yhteenvedoksi osan loppuun.

2 Keskeisiä käsitteitä

2.1 Sukupuolten välinen tasa-arvo

Sukupuolten välistä tasa-arvoa on käsitteellistetty monin eri tavoin. Suomelle merkittävimmässä monikansallisissa yhteyksissä, YK:ssa, EU:ssa ja Pohjoismaisessa ministerineuvostossa on käytetty eri yhteyksissä hyvin samankaltaisia määritelmiä, joita yhdistämällä on saatu seuraava tässä asiakirjassa käytettävä määritelmä sukupuolten väliselle tasa-arvolle.

Tasa-arvo tarkoittaa sitä, että naisilla ja miehillä on samat oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet ja että naisten ja miesten erilaiset käyttäytymistavat, pyrkimykset ja tarpeet ovat yhtä arvostettuja.

Tasa-arvo ei tarkoita sitä, että naisten ja miesten tulisi olla samanlaisia. Muodollinen (de jure) tasa-arvo on vain askel kohti käytännön (de facto) tasa-arvoa. Erilaista kohtelua ja positiivisia erityistoimenpiteitä saatetaan tarvita, jotta kyetään kumoamaan nykyisen ja aiemman syrjinnän vaikutukset. Sukupuolten välisiin eroihin voivat vaikuttaa muutkin rakenteelliset eroavaisuudet, kuten rotu tai kansallinen alkuperä ja yhteiskuntaluokka. (vrt. United Nations 2001 b; Euroopan komissio; Nordisk ministerråd 2001)

Tasa-arvon määritelmään sisältyvä yhtäläisen arvostuksen ajatus voi luonnollisesti viitata vain sellaisiin käyttäytymistapoihin, jotka ovat lain mukaisia ja kunnioittavat ihmisoikeuksia. Suomen lainsäädäntöä koskeva erityiskysymys on vain miehille säädetty asevelvollisuus. Se noudattaa Suomea sitovia säädöksiä, mutta eri yhteyksissä on esitetty, että vain miehille säädetty asevelvollisuus ei olisi tasa-arvoperiaatteen mukainen. Johdannossa mainitun käsittelynäkökulman mukaisesti tässä asiakirjassa ei oteta kantaa tähän yksittäiseen kysymykseen.

2.2 Tasa-arvopoliittika ja tasa-arvopoliittinen keskustelu

Tässä asiakirjassa tasa-arvopoliittika määritellään toimiksi, joita hallitus tekee sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi. Huomion kohteena on nimenomaan hallitus ja sen toiminta eikä Miehä ja tasa-arvo koskevassa kirjallisuudessa keskeisessä asemassa olevat järjestöt. Keskittyminen tasa-arvon edistämiseen tarkoittaa, että asiakirjassa ei erikseen kirjoiteta sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä kovin paljon. Asiakirjan tekstissä usein esiintyvillä ilmauksilla ”naisten aseman parantaminen” tai ”miesten aseman parantaminen” tarkoitetaan kuitenkin myös sukupuoleen perustuvan syrjinnän vähentämistä.

Tasa-arvopoliittikkaa laajempaan aihekokonaisuuteen viittaa termi tasa-arvopoliittinen keskustelu. **Tasa-arvopoliittisella keskustelulla tarkoitetaan keskustelua siitä, mitä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi tulisi politiikan keinoin tehdä.** Tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistujat ovat laaja joukko, joka koostuu mm. poliitikoista, tutkijoista, virkamiehistä ja tasa-arvoammattilaista, järjestöaktiiveista ja kansalaisista. Jotta keskustelu olisi tasa-arvopoliittista keskustelua, tulee tasa-arvon edistämisen olla siinä avainasemassa. Tämä tarkoittaa sitä, että tässä asiakirjassa käsitteellä ”tasa-arvopoliittinen keskustelu” ei tarkoiteta sellaista yhteiskuntapoliittista keskustelua, jossa on tasa-arvonäkökulma, mutta jossa tämä näkökulma ei ole keskustelun keskiössä. Rajaus on välttämätön, koska lähes mihin tahansa yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun on sisällytettävissä tasa-arvonäkökohtia. Esimerkiksi keskustelu kuntarakenteen uudistamisesta ei asiakirjassa käytetyssä merkityksessä ole tasa-arvopoliittista keskustelua, ellei tasa-arvon edistäminen ole siinä keskeisessä asemassa.

Käsitteellä tasa-arvopoliittinen keskustelu ei siis tarkoiteta vain tiettyjä vakiintuneita aihealueita (kuten esimerkiksi sukupuolten välistä palkkaeroa). Tulevaisuudessa tasa-arvopoliittinen keskustelu voi käsitellä aihealueita, jotka toistaiseksi mielletään pelkästään johonkin muuhun politiikan alueeseen, kuten terveystalouteen, kuuluviksi. Se, mistä tasa-arvopoliittisessa keskustelussa puhutaan ja mitä aihepiirejä pidetään keskeisimpinä, riippuu osaltaan siitä, ketkä tasa-arvopoliittista keskustelua käyvät.

3 Tasa-arvolaki, YK ja EU rajaavat tasa-arvopolitiikan tavoitteenasettelua

3.1 Tasa-arvolaki ja tasa-arvopolitiikka

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) säätelee perustuslain ohella sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden määrittelyä. Lakia on uudistettu muutamia kertoja sen voimaan tulon jälkeen vuonna 1987 ja viimeisin uudistus tuli voimaan 1.6.2005. Tasa-arvolaki koskee nimenomaan naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Muita tasa-arvon ulottuvuuksia säätelee Suomessa yhdenvertaisuuslaki.

Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986 1 §)

Tasa-arvolainsäädännön peruslähtökohta on siis pyrkimys vähentää sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä parantaa naisten asemaa. Lain ensimmäinen pykälä mahdollistaa myös ns. positiivisen erityiskohtelun periaatteen, joka sisältyy myös YK:n naisten oikeuksien sopimukseen ja EU:n tasa-arvolainsäädäntöön. Pykälä on säilynyt muuttumattomana lain säätämistä asti. Pykälän viimeinen osuus, naisten aseman parantaminen, on tämän asiakirjan aiheen kannalta keskeinen ja sitä on perusteltu vuonna 1985 annetussa hallituksen esityksessä seuraavasti:

Tasa-arvon edistämistä koskevaan § 1:n yleistavoitteeseen liittyy erottamattomana osana naisten aseman parantaminen erityisesti työelämässä naisten ja miesten tasa-arvon toteuttamiseksi. Säännöksen erityisenä tarkoituksena on tuoda esiin se, että naiset ovat tosiasiallisesti miehiä huonommassa asemassa ja että miesten ja naisten tasa-arvon toteuttaminen tehokkaasti käytännössä edellyttää useasti sitä, että naisten aseman parantamiseksi ryhdytään erityisjärjestelyihin. (Hallituksen esitys 57/1985, korostus kirjoittajan)

Korostettu osa yllä olevasta sitaatista rajaa tasa-arvopolitiikan toteuttamista ja painopisteitä. Tämän asiakirjan kontekstissa se tarkoittaa, että **naisten aseman pa-**

rantaminen on tasa-arvopolitiikassa keskeisempi tavoite kuin miesten aseman parantaminen, jolloin huomion kiinnittäminen miehiin, esimerkiksi erilaisten toimenpiteiden valmistelu, ei saa heikentää naisten asemaa.

Tasa-arvolain ensimmäinen pykälä toimii myös tasa-arvopolitiikan sisällöllisiä painotuksia ohjaavana. Erityisen tärkeä alue, vaikkakaan ei ainoa tärkeä alue, on työmarkkinat ja naisten työmarkkina-asema. **Naisten työmarkkina-asema on tasa-arvopolitiikan temaattinen ydinalue.**

3.2 YK merkittävässä roolissa suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa

Yhdistyneillä kansakunnilla (YK) on merkittävä rooli suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa. Sukupuolten välisen tasa-arvon ja erityisesti tämän asiakirjan kannalta merkittävin YK:n yleissopimus on kaikkinaisen naisten syrjinnän kieltävä yleissopimus (ns. CEDAW-sopimus) (valtiosopimukset 68/1986). Suomi ratifioi tämän naisten syrjinnän kieltävän yleissopimuksen vuonna 1986 ja seuraavana vuonna Suomeen saatiin yleissopimuksen edellyttämä laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Yleissopimuksen tarkoitus on poistaa naisten syrjintä ja taata naisille yhtäläiset oikeudet miesten kanssa. Miehistä sopimuksessa todetaan muun muassa: ”miesten perinteellisen roolin samoin kuin naisten yhteiskunnallisen ja perheroolin muutos on tarpeen täyden tasa-arvon saavuttamiseksi miesten ja naisten välillä.”

Toinen suomalaiseen tasa-arvopolitiikkaan voimakkaasti vaikuttanut YK:n asiakirja on YK:n neljännessä maailmankonferenssissa naisten aseman parantamiseksi hyväksytty Pekingin julistus ja toimintaohjelma vuodelta 1995, joka on suunnitelma naisten vaikutusvallan lisäämiseksi (Ulkoministeriö 1996, 10). Toimintaohjelmassa on nimetty kaksitoista keskeistä ongelma-aluetta, joilla tulee ryhtyä toimeen naisten aseman parantamiseksi. Suomi on sitoutunut toimintaohjelman toteuttamiseen. Yksi Pekingin toimintaohjelman taustalla olevista keskeisistä ajatuksista on, että

naisten asema on eräiltä tärkeiltä osin kohentunut [...], mutta kehitys on ollut epätasaista, naisten ja miesten eriarvoisuus jatkuu sitkeästi ja suuria esteitä on vielä jäljellä, mistä on vakavia seurauksia kaikkien ihmisten hyvinvoinnille. (ulkoministeriö 1996, 5)

Näissä kahdessa YK:n asiakirjassa huomio on kiinnitetty selkeästi naisiin ja naisten tilanteeseen ja päätavoitteena on naisten aseman parantaminen ja naisiin kohdistuvan syrjinnän poistaminen. Miehet ovat taka-alalla ja tulevat mainituiksi ennen kaikkea vertailukohtana. YK:n merkittävä vaikutus suomalaiseen tasa-arvopolitiikkaan näkyy tässä asiakirjassa siinä, että YK:ssa tapahtunutta kehitystä ja YK:n puitteissa esitettyjä näkökulmia esitellään kautta asiakirjan. Vuonna 2001 YK:n pääsihteeri kirjoitti raportissaan Pekingin toimintaohjelman toteuttamisen arvioinnista:

Vaikka Pekingin toimintaohjelma oli merkittävä askel sukupuolien välisen eriarvoisuuden vähentämisessä, se keskittyy suurimmaksi osaksi vain naisiin. Suuremman huomion kohdistaminen miehiin on tärkeää.

keätä, koska tasa-arvoa ei voida edistää tehokkaasti, elleivät miehet ole osallisina muutosprosessissa. [...] Työ miesten kanssa on kuitenkin aina sijoitettava tasa-arvon edistämisen yleiseen viitekehykseen. (United Nations 2001a, 10)

Erityisen tärkeä YK:n panos on vuoden 2004 Naisten asema -toimikunnan kokoontumisella, jossa toisena pääaiheena oli miesten ja poikien rooli tasa-arvon edistämiseksi. Kokous oli ensimmäinen YK-tason kokous, jossa miehet ja tasa-arvo -tematiikkaa käsiteltiin. Vuonna 2007 järjestetään kokouksen seurantokokous. **YK-tasolla tehdyt strategiset tasa-arvoa koskevat linjaukset sitovat omalta osaltaan myös Suomea ja vaikuttavat tämän asiakirjan painotuksiin.**

3.3 EU:n vaikutus teemaan ollut toistaiseksi vähäinen

EU:n naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskeva lainsäädäntö sisältää YK:ta vähemmän sellaisia säännöksiä, joilla on selkeä vaikutus tämän asiakirjan aihealueeseen. EU:n työelämän tasa-arvoon pitkälti keskittyvät direktiivit sääntelevät naisten ja miesten tasa-arvoiseen kohteluun liittyviä kysymyksiä, eivätkä niinkään keskity vain naisten aseman parantamiseen. Tosin jo perustamissopimus, samoin kuin tasa-arvodirektiivit sallivat positiivisen erityiskohtelun.

EU:n tasa-arvopolitiikka ei aiemmin ole paljonkaan kiinnittänyt huomiota tämän asiakirjan aihepiiriin. Tilanne on kuitenkin mahdollisesti muuttumassa 2000-luvulla. Miehet ja tasa-arvo on selkeästi noussut aiempaa keskeisempään asemaan EU:n tasa-arvopolitiikassa.

EU:ssa miehet ja tasa-arvo –tematiikassa on kiinnitetty huomiota erityisesti miesten mahdollisuuksiin yhdistää työ ja perhe. Aihetta käsiteltiin omassa kappaleessaan komission vuoden 2005 tasa-arvoraportissa (Euroopan komissio 2005) ja vuonna 2005 EU:n tasa-arvo-ohjelman hankerahoituksen painopiste oli miesten osuus tasa-arvon edistämiseksi, erityisesti työn ja perheen yhteensovittamisessa.

Vuonna 2006 miesten ja tasa-arvon suhdetta käsiteltiin EU:ssa myös laajemmasta ja strategisemmasta näkökulmasta. Tasa-arvon neuvonantava komitea hyväksyi heinäkuussa miehiä ja tasa-arvoa käsittelevän lausunnon ja Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella 5-6 lokakuuta 2006 järjestettiin asiantuntijakonferenssi ”Miehet ja tasa-arvo – edistyksen tiellä”, jonka tarkoituksena oli syventää ja vahvistaa EU-tasolla tapahtuvaa strategista ajattelua miesten ja tasa-arvon suhteesta. Käsillä oleva asiakirja toimi Suomen konferenssin tausta-asiakirjana. Suomen konferenssin yhtenä pitkän ajan tavoitteena on, että EU laatisi asiakirjan, jossa pohdittaisiin strategisesti ja laaja-alaisesti miesten ja sukupuolten välisen tasa-arvon suhdetta. Myös Ruotsi järjesti vuonna 2001 omalla EU-puheenjohtajuuskaudellaan pienimuotoisemman konferenssin miehistä ja tasa-arvosta.

3.4 Miesten aseman parantaminen myös tärkeä tavoite

Tasa-arvon edistäminen mielletään toisinaan yhteneväksi naisten aseman parantamisen kanssa ja saatetaan esittää, että miehiin kohdistuva syrjintä ei ole tasa-arvokysymyksenä tärkeä, koska miehillä on yleisesti ottaen naisia parempi asema yhteiskunnassa. Asiakirjassa katsotaan, että myös miehiin kohdistuu sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja että sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen voi sisältää myös erityisesti miesten asemaa parantamaan pyrkiviä toimenpiteitä. Sukupuoleen perustuvan syrjinnän olemassaolo ei edellytä, että syrjintä johtuisi vastakkaisen sukupuolen toiminnasta tai olisi tarkoituksellista. Myös näennäisesti neutraalit rakenteet ja toimintamallit voivat syrjiä miehiä ryhmänä siinä missä naisiakin. Sukupuoliperustaisena mieheen kohdistuvana syrjintänä voi pitää esimerkiksi tilannetta, jossa esimies kieltää miespuolista alaistaan käyttämästä oikeutta vanhempainvapaaseen sillä perusteella, että ”Lasten hoito ei ole miesten tehtävä.” Vallitsevasta miesnormista poikkeavien miesten syrjinnän on todettu olevan yleistä ja miestutkimuksessa on kiinnitetty huomiota erityisesti homoseksuaalisiin miehiin kohdistuvaan väkivaltaan ja syrjintään (ks. Connell 1995).

OSAN I YHTEENVETO

- Asiakirjan tavoitteena on soveltaa kansainvälisen miehiä ja tasa-arvoa koskevan keskustelun keskeiset oivallukset kansallisen tasa-arvopolitiikan kontekstiin ja samalla arvioida miesten ja tasa-arvon suhdetta Suomessa strategisesti tasa-arvopolitiikan näkökulmasta.
- Aihealue on uusi, eikä siitä ole aiemmin tehty vastaavaa yleistä jäsenystä Suomessa.
- Tässä asiakirjassa tasa-arvopolitiikka määritellään toimiksi, joita hallitus tekee sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi.
- Tasa-arvopoliittisella keskustelulla tarkoitetaan keskustelua siitä, mitä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi tulisi politiikan keinoin tehdä.
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta rajaa sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteiden määrittelyä viranomaistoiminnassa.
- Tasa-arvopolitiikassa naisten aseman parantaminen on keskeisempi tavoite kuin miesten aseman parantaminen. Huomion kiinnittäminen miehiin, esimerkiksi erilaisten toimenpiteiden valmistelu, ei saa heikentää naisten asemaa.
- Naisten työmarkkina-asemaa on tasa-arvopolitiikan temaattinen ydinalue.
- YK-tasolla tehdyt strategiset tasa-arvoa koskevat linjaukset sitovat omalta osaltaan myös Suomea ja vaikuttavat tämän asiakirjan painotuksiin.
- EU:ssa miehet ja tasa-arvo –tematiikassa on kiinnitetty huomiota erityisesti miesten mahdollisuuksiin yhdistää työ ja perhe.

OSA II MIEHET JA TASA-ARVO –
LÄHTÖKOHTIA

4 Mistä on kysymys?

Suomessa miehistä ja tasa-arvosta puhuminen erillisenä teemanaan ymmärretään yleisesti siten, että kyse olisi miesten näkökulmasta tasa-arvoon ja että keskeinen sisältöalue on miesten kokemat ongelmat. Tämä näkökulma on molemmilta osiltaan liian suppea. Kyse ei ole vain miesten näkökulmasta eikä kyse ole vain miesten kokemista ongelmista. Tässä luvussa esitellään miesten ja tasa-arvon suhteesta jäsenyys, joka on mainittua yleistä tapaa monipuolisempi ja istuu paremmin aiheesta käytävään kansainväliseen keskusteluun ja suomalaisen tasa-arvopoliitiikan kontekstiin.

4.1 Kaksi vaihtoehtoa aihealueen nimeksi

Miehiä ja tasa-arvoa koskeva termistö ei ole vielä vakiintunut. Yksi olennaisia aihealuetta määrittäviä valintoja on se, millä nimellä aihealueesta puhutaan. Aihealueen nimi oli valittavissa kahdesta vaihtoehdosta, jotka ovat ”tasa-arvon miesnäkökulma” ja ”miehet ja tasa-arvo”. Pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmassa todetaan ”Tasa-arvopoliittiset kysymykset arvioidaan myös miesnäkökulmasta.” (Valtioneuvoston kanslia 2003) Aiempi aihealueeseen liittynyt pääasiassa yksittäisiä kysymyksiä tarkastellut selvitys on nimeltään ”Miesnäkökulmia tasa-arvoon” (Kempe 2000). Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa vuosille 2004–2007 taas puhutaan miehistä ja tasa-arvosta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005). Tämä asiakirja jatkaa hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa omaksuttua linjaa ja käyttää aihealueestaan nimeä ”miehet ja tasa-arvo”.

Se kumpi kahdesta vaihtoehdoista valitaan, riippuu siitä, minkä katsotaan olevan tärkein aihealuetta rajaava kysymys tai näkökulma. ”Tasa-arvon miesnäkökulma” olisi ollut suomen kielelle helpommin taipuva aihealueen nimitys kuin ”miehet ja tasa-arvo”. Miesnäkökulma myös rinnastuu jonkin verran käytettyyn naisnäkökulmaan. Miesnäkökulma on aiemmin käännetty englanniksi muotoon ”men’s viewpoint” (Kempe 2000) tai ”the male point of view” (Valtioneuvoston kanslia 2003, luku 3.6). Näiden käännösten konnotaatiot viittaavat miesnäkökulman käsitteellistämiseen siten, että kyse on miesten näkökulmasta eikä näkökulmasta miehiin. Mies on käsitetty katsojaksi, ei katsomisen kohteeksi.

Termiin ”miesnäkökulma” liittyy kolme ongelmaa, jotka eivät vaivaa termiä ”miehet ja tasa-arvo”.

Ensinnäkin yksikkömuotoisuus viittaa ajatukseen siitä, että olisi olemassa jokin yksi tietty ja erityinen näkökulma tasa-arvoon (vrt. miesnäkökulmat). On kuitenkin selvää, että on olemassa monia näkökulmia, jotka kilpailevat keskenään. Tämä ongelma voitaisiin toki kiertää puhumalla näkökulmista monikossa. ”Miehet ja tasa-arvo” ei viittaa yksittäiseen näkökulmaan vaan ennemmin miesten ja tasa-arvon suhteeseen.

Toiseksi, yksi yleisimmistä tavoista ymmärtää tasa-arvon miesnäkökulma on olettaa, että se tarkoittaa miesten näkökulmaa tasa-arvoon. Saatetaan ajatella, että tulisi selvittää, mitä mieltä miehet ovat tasa-arvosta ja että selvitetty miesten mielipide muodostaisi tasa-arvon miesnäkökulman. Miesnäkökulman samaistaminen miesten mielipiteeseen johtaisi siihen, että miesnäkökulman yhteydessä käsiteltäisiin vain niitä teemoja, joita miesnäkökulman edustajiksi päätyneet ovat nostaneet esiin. Tämä saattaisi johtaa monien miesten ja tasa-arvon suhteen kannalta olennaisten teemojen käsittelemättä jättämiseen. Esimerkiksi miesnäkökulman edustajat voisivat vaieta heikommassa asemassa olevien miesten tilanteesta tai asia, joka liittyy miehiin ja tasa-arvoon, mutta joka ei ole miesnäkökulman edustajille ongelma saattaisi jäädä huomiotta. Tämänkaltaisen teema on esimerkiksi prostituutio ja pyrkimys sen kysynnän vähentämiseen.

Kolmanneksi, jos vain sukupuoleltaan miehet voisivat tarkastella tasa-arvoa miesnäkökulmasta, jäisi miesnäkökulma helposti hyvin marginaaliseksi ilmiöksi tasa-arvopolitiikan teossa. Merkittävä enemmistö tasa-arvotyön toimijoista kaikilla tasoilla on toistaiseksi naisia.

”Miehen” ja ”tasa-arvon” yhteys on hedelmällisintä mieltää tietynlaisena erityisenä näkökulmana sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Kyse ei välttämättä ole miesten näkökulmasta. Jos asiaa lähestytään näkökulma -sanaan kuuluvan metaforan (näkeminen) avulla, voi keskeisen ajatuksen tiivistää seuraavasti: **Tärkeintä ei ole se, kuka näkee (mies) vaan se, kenet nähdään (miehet)**. Tämänkaltaisen käsitteellistämisen avaa aihealueen tarkastelun myös tasa-arvosektorilla toimivien naisten mahdollisuudeksi ja velvollisuudeksikin. Aihealueessa ei lopulta ole kyse sen kummallisemmasta asiasta, kuin että otetaan miehetkin huomioon tehtäessä tasa-arvopolitiikkaa.

Miesnäkökulma on siis liian suppea käsite. Miehet ja tasa-arvo on miellelyhtymiltään avoimempi. Kyse on jonkinlaisesta suhteesta miesten ja tasa-arvon välillä. Tätä suhdetta voivat tarkastella eri toimijat, naiset ja miehet ja voidaan esittää erilaisia näkemyksiä siitä, mikä tämä suhde voisi olla. Lisäksi otsikon ”miehet ja tasa-arvo” alla voidaan käsitellä laajempaa aiheiden kirjoa, erityisesti myös sellaisia aiheita, joita miehet eivät itse nosta esille.

Tämän asiakirjan käsittelemästä aihealueesta käytetään nimeä ”miehet ja tasa-arvo”. Kyse on miesten ja sukupuolten välisen tasa-arvon suhteesta ja aihealuetta määrittävä peruskysymys on miten miehet liittyvät sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Valinta on laajempi kuin ”tasa-arvon miesnäkökulma” ja mahdollistaa monenlaisia lähestymistapoja, myös sen kysymisen, mitä miehet ajattelevat sukupuolten välisestä tasa-arvosta ja mitä teemoja miehet pitävät tärkeänä. Miehet ja tasa-arvo on myös se otsikko jonka alla tässä asiakirjassa käsiteltyä aihealuetta muissa maissa yleisimmin käsitellään (ks. esim. Regeringskansliet 2002; Council of Europe 2002).

4.2 Miesten ja tasa-arvon suhde

Alla esitetään yleinen jäsenitys siitä, miten miehet liittyvät sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Jäsenityksen laatimisessa on sovellettu miesten ja tasa-arvon suhdetta käsittelevää kirjallisuutta¹. Suurin osa aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta on kirjoitettu globaalissa, kehitysyhteistyön tai englanninkielisen maailman kontekstissa. Kirjallisuus on useimmiten kirjoitettu muussa kuin valtiollisen tasa-arvopolitiikan kontekstissa, usein kehitysyhteistyötä ja kansalaisyhteiskuntaa ajatellen. Hallitusten toimintaan keskittyviä puheenvuoroja on vähän (tärkeimpänä Holter 2003) ja ne ovat usein yleisluontoisia. Esimerkiksi Naisten asema -toimikunnan vuoden 2004 päätöslauselmat on kirjoitettu huomattavasti yleisemmällä tasolla kun Ruxtonin (2004) kirjan käytännölliset esimerkit. Tässä esitetty jäsenitys hyödyntää mainitun kirjallisuuden lisäksi niitä vähemmän jäseneltyjä ja kirjallisesti avattuja näkemyksiä miehistä ja tasa-arvosta, joita on esitetty muun muassa miesliikkeen parissa ja mediakeskusteluissa, jotka liittyvät miehiin ja tasa-arvoon. Jäsenitys toimii perustana sille, miten asiakirjan myöhemmissä osissa miehiä ja tasa-arvoa käsitellään ja myöhemmät osat myös konkretisoivat tässä abstraktille tasolle jäävää esitystä.

Miehet liittyvät sukupuolten väliseen tasa-arvoon monin eri tavoin ja mahdollisia lähestymiskulmia kysymykseen on useita². Tasa-arvopolitiikan kannalta hedelmällinen lähestymiskulma on ymmärtää miesten ja tasa-arvon suhde hallituksen toimenpiteiden näkökulmasta. Tällöin **miesten ja tasa-arvon suhteessa on kaksi olennaista näkökulmaa**, jotka samalla toimivat yhtenä vastauksena siihen, miksi miehiin ja tasa-arvoon tulisi kiinnittää huomiota: **tasa-arvo tarvitsee miehiä ja miehet tarvitsevat tasa-arvoa**.

4.3 Tasa-arvo tarvitsee miehiä

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistymisen on todettu tarvitsevan miesten panostusta ja kannatusta. Vastaavasti miesten vastustuksen, välinpitämättömyyden tai passiivisuuden on todettu hidastavan ja vaikeuttavan tasa-arvon edistämistä (Pincus ja van der Ros 2001). Toisinaan miehiä onkin kutsuttu tasa-arvon portinvartijoiksi, muun muassa siksi, että miehet ovat usein päättävissä asemissa ja siten vastuussa tasa-arvopolitiikan implementaatiosta. Miesten toiminnalla on siis suoria ja epäsuoria vai-

¹ Aiheesta on kirjoitettu erityisesti 2000-luvulla, mm. Bradford Centre for International development 1995-2000; Messner 1997; Greig, Kimmel ja Lang 2000; IDS Bulletin 2000; Pease 2000; Hearn 2001; Council of Europe 2002; Goldrick-Jones 2002; Jokinen 2002; Lang 2002; Wetterberg 2002; Connell 2003; Holter 2003; Kaufman 2003; Commission on the Status of Women 2004; European Women's Lobby 2004; Flood 2003; Flood 2004a; Flood 2004b; Ruxton 2004; United Nations 2004; Varanka 2004; Greig ja Peacock 2005.

² Miehiä sukupuolinäkökulmasta tarkastelevassa tutkimuksessa, miestutkimuksessa, avainkäsitteeksi on noussut maskuliinisuudet. Käsitteellä viitataan miehiä ja miesten käyttäytymistä koskeviin käsityksiin, odotuksiin ja oletuksiin. Termin monikkomuotoisuus tarkoittaa, että ei ole vain yhdenlaisia käsityksiä, vaan monia, joista osa voi olla yleisemmin hyväksytyjä. Asiakirjassa maskuliinisuuksien käsite ei ole keskiössä vaan toimii taustalla.

kutuksia moniin tasa-arvo-ongelmiin joko niitä pahentavalla tai lieventävällä tavalla. Esimerkiksi tasa-arvokysymyksenä pidetty prostituutiotarkoituksessa harjoitettu ihmiskauppa edellyttää prostituution asiakkuutta. Asiakkaista merkittävä valtaosa on miehiä Vastaavasti kotitöiden nykyistä tasaisempi jakautuminen edellyttäisi miesten kotitöistä kantaman vastuun lisääntymistä.

Tasa-arvo tarvitsee miehiä muutoinkin kuin toiminnan näkökulmasta – miehiä tarvitaan arvioijina, keskustelijoina ja uusien näkökulmien tuojina. Miesten nykyistä vahvempi osallistuminen tasa-arvosta käytävään keskusteluun rikastaisi naisvaltaista tasa-arvokeskustelua. Miesten osallistumisen vaikutuksia arvioidaan enemmän luvussa 8.6.

Tasa-arvon parantuminen mielletään usein enemmän tai vähemmän yhtäläiseksi naisten aseman parantumisen kanssa. On myös olemassa sellaisia tasa-arvokysymyksiä, joissa miesten asema on huonompi kuin naisten. Tämänkaltaisten tasa-arvokysymysten tunnistaminen ja analysointi, ja siten myös sukupuolten välinen tasa-arvo, hyötyisi miesten nykyistä voimakkaammasta osallistumisesta tasa-arvotyöhön ja keskusteluun.

4.4 Miehet tarvitsevat tasa-arvoa

Miehet tarvitsevat tasa-arvoa, koska miehet hyötyvät tasa-arvosta. Miesten tasa-arvosta saaman hyödyn voi jakaa kolmeen osaan, joista lähinnä ensimmäistä on aiemmin käsitelty alan kirjallisuudessa (ks. alaviite 1). Kolmesta osasta keskimäinen on sulautettavissa ensimmäiseen, mutta tämän asiakirjan aihealueen vuoksi on mielekästä käsitellä sitä omana erillisenä osanaan.

- 1) Naisten aseman parantumisesta miehille koituva hyöty
- 2) Naisten aseman parantamiseksi tarkoitettujen toimenpiteiden tuoma hyöty miehille
- 3) Erityiset toimet miesten aseman parantamiseksi

Miehiä ja tasa-arvoa käsittelevässä taustakirjallisuudessa tasa-arvon edistyminen on pääosin samaistettu naisten aseman paranemiseen. Kirjallisuudessa on useimmiten mainittu miesten hyötyvän naisten aseman paranemisesta ja parantamisyrytyksistä neljällä tavoin

- 1) yleisen hyvän periaatteen, tasa-arvon, edistymisen kautta,
- 2) tehokkaamman, oikeudenmukaisemman ja paremmin toimivan yhteiskunnan muodossa,
- 3) miehille läheisten naisten elämänlaadun kohoamisen kautta ja
- 4) henkilökohtaisen hyödyn kautta.

Luonnollisesti eri tilanteissa olevat miehet hyötyvät naisten aseman paranemisesta eri tavoin: yksin asuva perheetön rekkakuski hyötyy luultavasti vähemmän kuin lastentarhanopettajana työskentelevä kolmen tyttären isä.

Yleisellä periaatteella kirjallisuudessa viitataan eettisesti korkeatasoisemmassa yhteiskunnassa asumiseen. Tämä on hyödyn lajeista abstraktein.

Toinen hyödyn laji, tehokkaampi ja paremmin toimiva yhteiskunta hyödyttää kaikkia yhteiskunnan jäseniä, niin naisia kuin miehiäkin. Yhteiskunta, jossa naiset voivat toteuttaa potentiaaliaan siinä missä miehetkin, käyttää paremmin kaikkia ihmillisiä resurssejaan kuin yhteiskunta, jossa jotkut tehtävät on käytännössä varattu miehille. Tämä on yksi perusteluista, joita erilaisille erityisesti naisten osuutta eri yhteyksissä turvaamaan tarkoitetuille kiintiöperiaatteille on esitetty.

Kolmannen hyödyn kohdalla miehille läheisillä naisilla tarkoitetaan kaikkia niitä naisia, joista miehet välittävät ja jotka ovat osa heidän elämäänsä. Näiden naisten tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu hyödyttää miehiä. Esimerkiksi yhteiskunta, jossa omaan tyttäreeseen ei kohdistu syrjintää tai fyysistä, seksuaalista tai henkistä väkivaltaa on miehelle parempi vaihtoehto, kuin yhteiskunta, jossa näin tapahtuu.

Viimeiseksi mainitulla henkilökohtaisella hyödyllä tarkoitetaan erityisesti miehiä koskevien perinteisten käsitysten ja odotusten väljentyä miehille koituvaa monenlaista hyötyä. Miesten toisiin miehiin kohdistama väkivalta ja syrjintä perustuu usein osaltaan tai täysin siihen, että uhri ei täytä jotain miehisyyden normia, kuten esimerkiksi heteroseksuaalisuutta. Lisäksi omasta hyvinvoinnista huolehtimisen on esitetty olevan ristiriidassa perinteisen miehisyyden kanssa. Kolmantena esimerkkinä lasten kanssa olemisesta pitävän miehen on helpompi työskennellä lastentarhanopettajana, jos käsitykset miehistä ovat vähemmän jäykkiä.³ Neljänneksi, monet miehet kokevat toisten miesten taholta ei-toivottua painetta epätasa-arvoiseen käyttäytymiseen, erityisesti suhteessa naisiin. Tasa-arvoa arvostavassa yhteiskunnassa vertaisryhmän paine epätasa-arvoiseen käyttäytymiseen on pienempi.

Toisena syynä, miksi miehet tarvitsevat tasa-arvoa on naisten aseman parantamiseksi tehtyjen toimenpiteiden miehille tuoma hyöty. Tämä syy esiintyy yllättävän harvoin, jos ollenkaan, alan kirjallisuudessa, mikä saattaa johtua kirjallisuuden vähäisestä keskittymisestä tasa-arvopoliittikkaan. Tasa-arvopoliittikkaa lähinnä oleva esimerkki on laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (ks. esimerkki). Myös monet muut ennen kaikkea naisten asemaa parantamaan tarkoitetuista tasa-arvopoliittisista toimenpiteistä hyödyttävät myös miehiä, jotka ovat vastaavassa tilanteessa kuin ne naiset, joita toimenpiteitä suunniteltaessa on ensisijaisesti ajateltu.

³ Sukupuolistereotyyppien väljentäminen on pitkään ollut yksi keskeisistä tasa-arvopoliittikan tavoitteista. Esimerkiksi vuonna 1979 laadittu kaikkinaisen naisten syrjinnän vastainen yleissopimus (CEDAW-sopimus) nostaa tämän asian esiin.

Esimerkki

Tasa-arvolaki suojaa myös miehiä

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta on hyvä esimerkki tasa-arvopoliittisesta toimenpiteestä, johon ryhdyttiin alun perin ennen kaikkea naisten aseman parantamiseksi, mutta joka hyödyttää voimakkaasti myös miehiä. Tärkein alkuperäinen syy lain laatimiseen oli tarve estää naisten kokema sukupuolesta johtuva syrjintä. Laki on kuitenkin kirjoitettu niin, että se kieltää syrjinnän sukupuolen perusteella, kohdistui syrjintä sitten naisiin tai miehiin. Täten tasa-arvolaki suojaa myös miehiä sukupuoleen perustuvalta syrjinnältä. Lain noudattamista valvovaan tasa-arvovaltuutettuun kirjeitse vuonna 2005 yhteyttä ottaneista 41 prosenttia oli naisia, 27 prosenttia miehiä ja 32 prosenttia yhteydenotoista tuli erilaisilta työ- ja muista yhteisöistä (Tasa-arvovaltuutetun toimisto 2006). Miesten yleiset yhteydenotot kertovat siitä, että laki ei ole tarpeen pelkästään naisten suojaamiseksi. Monet miehet ovatkin vastaavissa tilanteissa kuin ne naiset, joita lakia laadittaessa ensisijaisesti ajateltiin. Tasa-arvolaki on erittäin vahva esimerkki siitä, miten miehet hyötyvät ns. yleisestä tasa-arvopolitiikasta, eivätkä pelkästään miesten aseman parantamiseen suunnitelluista toimenpiteistä.

Kolmantena perusteena sille, miksi miehet tarvitsevat tasa-arvoa on ns. miesten tasa-arvo-ongelmat.

Joissakin yhteyksissä miesten asema on naisten asemaa huonompi ja osaan näistä tilanteista voi liittyä sukupuolten välisiä tasa-arvo ongelmia kuten syrjintää sukupuolen perusteella. Tässä asiakirjassa ei tarkemmin käsitellä tai otetaa kantaa siihen, millä ehdoilla ero naisten ja miesten tilanteissa on samalla myös tasa-arvo-ongelma, eikä asiakirjassa ei ole varsinaista ”miesten tasa-arvo-ongelmien listaa”. Erityisesti miehiä koskevat ongelmat eivät ole perinteisesti olleet vahvasti tasa-arvopolitiikan agendalla, mikä viittaa siihen, että on olemassa potentiaalisia toistaiseksi tunnistamattomia miesten tasa-arvo-ongelmia. Luultavasti tämänkaltaiset ongelmat sijaitsivat alueilla, jotka eivät ole vahvassa yhteydessä tasa-arvopolitiikan ydinalueeseen, naisten työmarkkina-asemaan, vaan enemmänkin muilla sektoreilla, joissa miesten asema on yleisesti naisten asemaa heikompi. Miesten tasa-arvo-ongelmat saattaisivat liittyä esimerkiksi terveyteen tai terveystalouteen, syrjäytymiseen ja sen ehkäisyyn sekä joihinkin perheeseen liittyviin alueisiin, kuten avioeroihin ja huoltajuuden määräytymiseen. Syrjäytyminen ei kuitenkaan edellytä syrjintää eikä heikommassa asemassa oleminen automaattisesti tarkoita, että kyseessä olisi tasa-arvo-ongelma.

4.5 Naisten ja miesten elämäntilanteet liittyvät toisiinsa

Monissa yhteyksissä naisten ja miesten elämäntilanteet liittyvät toisiinsa tavalla, jolla on merkitystä sukupuolten väliselle tasa-arvolle. Naisten toiminnalla ja naisten asemalla on vaikutuksia ja yhteyksiä miesten asemaan ja miesten toiminnalla ja asemalla on vaikutuksia ja yhteyksiä naisten asemaan. **Sama tilanne voi olla eri tavoin**

ongelmallinen naisille ja miehille. Usein hedelmällisin tapa edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa on tarkastella samaa tilannetta naisten ja miesten kannalta eikä keskittyä vain toiseen sukupuoleen. Tunnetuin tällaisista yhteyksistä liittyy työn ja perheen yhteensovittamiseen. Perheellisten, heteroseksuaalisissa parisuhteissa elävien naisten aseman työmarkkinoilla on katsottu parantuvan, jos heidän miehensä osallistuvat lastenhoitoon ja kotitöiden tekemiseen. Samalla miesten lastenhoitoon osallistumisen on katsottu parantavan miesten elämänlaatua. Miesten toiminnalla, tilanteilla ja valinnoilla on myös ns. heijastevaikutuksia naisten asemaan ja valinnanmahdollisuuksiin. **Miesten toimintaan vaikuttaminen on yksi keino parantaa naisten asemaa. Sama pätee myös toisinpäin.** Esimerkiksi jos yllä mainitun heteropariskunnan lapsi sairastelee ja mies osallistuu tasapuolisesti lapsen hoidon järjestämiseen, antaa se naiselle paremman liikkumavaran työelämässä ja vähentää hänen kokemaansa aikapainetta.

4.6 Miesten tilanteiden moninaisuus

Miehet eivät ole pelkästään miehiä vaan jokainen mies on myös monien muiden ominaisuuksien risteyskohta. Miehet, kuten naisetkin, ovat moninaisissa tilanteissa suhteessa moniin eri asioihin, kuten seksuaaliseen suuntautumiseensa, etniseen taustaan, sosioekonomiseen taustaan, työ- tai perhetilanteeseen, asuinalueeseen, terveyteen ja vammaisuuteen, ikään tai kansalaisuuteen nähden. Osa näistä moninaisista tilanteista on pysyväisluonteisempia (kuten etninen tausta), osa taas voi vaihdella tiheäänkin (kuten määräaikaissa palvelussuhteissa sinnittelevän työtilanne). **Valmisteltaessa tasa-arvopoliittisia toimenpiteitä, jotka kohdistuvat miehiin, tulisi huomioida miesten tilanteiden moninaisuus.** Moninaisuudella on erityinen merkitys miesten kohdalla, koska ns. perinteinen miehisuus tukee toisinaan epätasa-arvoisia toimintamalleja ja naisten ja miesten välisten suhteiden järjestämisen tapoja. Vaihtoehtoisen miehenä olemisen mallin esiin nostaminen luo tilaa myös tasa-arvomyönteisemmälle miehisyydelle.

Yksi esimerkki miesten tilanteiden monimuotoisuuden tunnistamisessa koskee keskustelua miehistä tai miehisistä käytännöistä yleisesti arvostettavina tai miehiä yleisen ihmisyyden normeina. Feministisessä ja tasa-arvopoliittisessa retoriikassa esitetään toisinaan sen kaltaisia yleistyksiä kuin ”miesten arvot vallitsevat” tai ”talouselämää hallitsevat miesten maailman käytännöt ja tavoitteet (Pietilä 2002, 237)”. Miesten tilanteiden moninaisuuden ymmärtäminen johtaa oivallukseen, että vallitsevassa tilanteessa ei ole kyse kaikkien miesten arvoista tai käytännöistä (joita kaikki miehet kannattaisivat). Enemmän kyse on joidenkin hallitsevassa asemassa olevien miesten käytännöistä, joita kohtaan suuri tai jopa suurin osa miehistä suhtautuu kielteisesti. Enemmistö miehistä voi suhtautua myönteisesti yrityksiin muuttaa ”talouselämää hallitsevia miesten maailman käytäntöjä”.

Moninaisuuden huomioiminen on erityisen tärkeätä tehtäessä uutta tai uudistettaessa olemassa olevaa lainsäädäntöä. Moninaisuuden huomioiminen ei ole helppo

tehtävä. Tasa-arvopolitiikan valmistelussa tilastoilla on merkittävä asema ja moninaisuuden huomioivan tilastoinnin rakentaminen on kallista ja vaikeaa. Usein halvin ja helpoin käytettävissä oleva keino on moninaisuuden esiin nostaminen julkaisuissa tai teksteissä, esimerkiksi kirjoittamalla tyypillistä tilannetta (kuten heteroseksuaalista parisuhdetta) koskevia oletuksia auki tai valitsemalla julkaisun kuvitukseksi kuvia, joissa ei esiinny tyypilliseksi miellettyjä miehiä.

5 Miehet ja tasa-arvo: uusi teema tasa-arvopolitiikassa

Miehistä, siinä missä naisistakin, on tasa-arvopolitiikassa ollut kyse aina, mutta eri tavoin. Miehet ovat useimmiten olleet eräänlaisena neutraalina vertailukohtana, joka on jäänyt päähuomiosta sivuun. Esimerkiksi pyrittäessä nostamaan naisten määrää poliittisessa päätöksenteossa toimii miesten määrä vertailukohtana, vaikka sitä ei useimmiten sanota ääneen. Miesten ja tasa-arvoon suhteen käsittelyssä uutta onkin nimenomaan se, että miehiin kiinnitetään eksplisiittistä huomiota. Miesten ja tasa-arvon suhde on erityisteema, jolla on oma otsikko. Erillisenä teemana aihetta on käsitelty muun muassa YK:ssa vuoden 2004 Naisten asema -toimikunnan kokouksessa, Euroopan neuvoston työssä ja Pohjoismaissa. EU:ssa teema on toistaiseksi vielä tulossa agendalle, mutta vuoden 2006 tapahtumat viittaavat teeman olevan nousemassa aiempaa keskeisempään asemaan.

Tässä luvussa käsitellään niitä prosesseja, joiden perusteella on tultu tilanteeseen, jossa miehet ja tasa-arvo on oma erillinen aihealueensa tasa-arvopolitiikan aiheiden kirjossa. Tilanteeseen on kolme erillistä syytä, joiden kaikkien vaikutus jatkuu nykyään. Tässä ei ole tarkoitus arvottaa näitä kolmea eri syytä vaan todeta, että jokainen on osaltaan vaikuttanut siihen, että miehet ja tasa-arvo on noussut erilliseksi teemaksi. Nämä kolme syytä ovat:

- 1) Miehiin tulee kiinnittää huomiota edistettäessä naisten asemaa.
- 2) Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen lisää huomion kiinnittämistä miehiin.
- 3) Miesten ongelmat edellyttävät myös tasa-arvopoliittista huomiota.

YK:n tasa-arvon edistämiseen ja naisten aseman parantamiseen tähtäävän työn resurssisivustolla todetaan:

Viimeisen 25 vuoden aikana – ensimmäisestä naisten asemaa käsittelevästä konferenssista (1975), läpi Naisten vuosikymmenen (1976–1985), ja jatkuen edelleen – on väitely paljon siitä, mitkä ovat parhaita strategioita ja lähestymistapoja tasa-arvon tukemiseksi. Neljännen naisten asemaa käsittelevän konferenssin (Peking 1995) jälkeen on annettu erityistä painoarvoa kahdelle lähestymistavalle: naisten vaikutusvallan lisäämiselle ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiselle. (United Nations 2000, käännös kirjoittajan)

Samankaltainen painotus on havaittavissa myös suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa. Molemmat mainituista strategioista ovat osaltaan johtaneet siihen, että miesten ja tasa-arvon suhdetta on tasa-arvopolitiikassa alettu käsitellä omana erityisenä teeman.

5.1 Tasa-arvo tarvitsee miehiä: miesten rooli naisten aseman parantamisessa

Tasa-arvopolitiikan keskeinen tavoite on ollut naisten aseman parantaminen. Tämä näkyy muun muassa eri maiden tasa-arvoinstituutioiden ja -elinten (ministeriöiden osastojen, komiteoiden yms.) nimissä, tehtävissä ja siinä mitä teemoja ne käsittelevät ja minkälaista retoriikkaa niiden tuottamassa tekstissä käytetään. YK:ssa tasa-arvoasioita käsitellään Naisten asema –toimikunnassa. Ensimmäinen suomalainen sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä instituutio oli vuonna 1966 asetettu Naisten asemaa tutkiva komitea, jonka tehtävänä oli selvittää naisten asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa ja laatia suunnitelmia sekä esityksiä naisen aseman edistämiseksi.

Pitkään YK:n (ja hieman vähemmässä määrin myös Suomen) tasa-arvotyö keskittyi naisiin ja jos miehiä käsiteltiin, se tehtiin näkökulmasta, jossa olennaista oli miesten vaikutus naisten asemaan, usein jonkin ongelman aiheuttajana tai esteenä naisten aseman parantamiselle. 1980-luvun kuluessa voimistui ajatus, että vain naisiin keskittyvä tasa-arvotyö ei ole tehokkain tapa parantaa naisten asemaa. Hedelmällisempää olisi, jos tasa-arvopolitiikassa käsiteltäisiin myös miehiä, erityisesti siitä näkökulmasta, miten saataisiin enemmän miehiä osallistumaan tasa-arvotyöhön, toimimaan tasa-arvoisesti ja tukemaan työtä naisten aseman parantamiseksi. (ks. Sternberg & Hubley 2004, 389-390.)

Vuonna 1995 järjestettiin YK:n neljäs naisten asemaa käsitellyt maailmankonferenssi Pekingissä. Konferenssissa hyväksyttiin keskeinen kansainvälinen tasa-arvopolitiikan työväline, Pekingin julistus ja toimintaohjelma. Suomi on sitoutunut toteuttamaan toimintaohjelman tavoitteita kansallisella tasolla. Toimintaohjelma on Hilikka Pietilän⁴ mukaan ”nimenomaan ohjelma naisten vaikutusvallan vahvistamiseksi” (Pietilä 2002) ja keskittyy suureksi osaksi vain naisiin.

Pekingin toimintaohjelman hyväksyminen oli globaalilla tasolla yksi merkkipälu miesten ja tasa-arvon suhteen aiempaa voimakkaammalle huomioimiselle. Toimintaohjelmassa on kaksi kirjausta, jotka käsittelevät miehiä ja tasa-arvoa yleisellä tasolla. Toimintaohjelmaan liittyvän julistuksen allekirjoittaneet ovat vakaasti päättäneet ”kannustaa miehiä osallistumaan täysipainoisesti kaikkeen toimintaan tasa-arvon edistämiseksi” (Ulkoministeriö 1996, kohta 25). Itse toimintaohjelman johdantoluvussa taas todetaan: ”Tämä toimintaohjelma korostaa sitä, että naisilla on yhteisiä huolenaiheita, joihin voidaan puuttua vain yhteistyössä ja kumppaneina miesten kanssa sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttamiseksi kaikkialla maailmassa.” (UI-

⁴ Hilikka Pietilä toimi Suomen YK-liiton pääsihteerinä vuosina 1963-1990.

koministeriö 1996, kohta 3). Nämä lainaukset osoittavat, että huomion kiinnittäminen miehiin liitetään Pekingin asiakirjassa nimenomaan naisten aseman parantamiseen. Yhdeksän vuotta näiden kirjauksien hyväksymisen jälkeen, vuonna 2004, YK:n Naisten asema -toimikunnan vuosittaisen kokoontumisen toinen pääteema oli miesten ja poikien rooli tasa-arvon edistämässä. Tämä oli ensimmäinen kerta kun miehet ja tasa-arvo oli YK:ssa esillä erillisenä kysymyksenä.

Miesten tuki vahvistaa tasa-arvotyötä ja vastaavasti aktiivinen tai passiivinen vastarinta heikentää tasa-arvotyön vaikuttavuutta. Tämä oivallus on usein kiteytetty nimittämällä miehiä tasa-arvon portinvartijoiksi ja sanomalla, että miehet eivät ole osa ongelmaa vaan osa ratkaisua. Oivallus miesten roolin tärkeydestä naisten aseman parantamisessa nosti ymmärrettävästi esiin kysymyksen siitä, mikä motivoisi miehiä työhön, jonka ensisijainen tavoite on naisten aseman parantaminen⁵. Vaikka monilla tasa-arvotyön alueilla miehiä ei enää pidetäkään vain ongelmana, ei käytännön toiminta ole vielä kovin voimakkaasti edennyt suuntaan, jossa miehiä käsiteltäisiin ratkaisuna (ks. esim. Sternberg & Hubley 2004). Joitakin onnistuneita kansainvälisiä esimerkkejä on kuitenkin jo koottu julkaisuksi asti (Ruxton 2004).

Yksi niistä prosesseista, jotka ovat johtaneet miesten ja tasa-arvon suhteen käsittelyyn otsikkotasolla tasa-arvopolitiikassa liittyy tavoitteeseen miesten osuuden vahvistamisesta naisten aseman parantamisessa.

5.2 Naisten ja miesten tilanteet liittyvät toisiinsa: sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen

Yllä kuvattu 1980-luvulla vahvistunut oivallus siitä, että sukupuolten välinen tasa-arvo liittyy olennaisesti myös miehiin ja että tämä olisi syytä huomioida tasa-arvopolitiikkaa valmisteltaessa, liittyy myös toiseen prosessiin, siirtymiseen naiskeskeisestä näkökulmasta sukupuolikeskeiseen näkökulmaan. Sukupuolikeskeisen ajattelutavan mukaan huomiota ei pitäisi kiinnittää vain naisiin vaan naisiin ja miehiin ja heidän välisiinsä suhteisiin. Siirtyminen naisten tarkastelusta sukupuolten välisten suhteiden tarkasteluun vahvistaa mahdollisuuksia kohdistaa miehiin aiempaa voimakkaampaa huomiota. Sukupuolikeskeisen näkökulman korostamisesta kehittyi yksi nykyajan keskeisistä tasa-arvon edistämisen työvälineistä, sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen. Valtavirtaistaminen vakiintui keskeiseksi globaaliksi tasa-arvon edistämisen strategiaksi vuoden 1995 Pekingin toimintaohjelman hyväksymisen myötä. Myös Suomen hallitus on sitoutunut sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen.

Valtavirtaistamisen keskeinen ajatus on ulottaa tasa-arvo-ajattelu varsinaisten tasa-arvotoimijoiden ulkopuolelle siten, että kaikessa päätöksenteossa otettaisiin sukupuolinäkökulma huomioon. Pekingin toimintaohjelmassa pyydetään hallituksia ja muita toimijoita ottamaan sukupuolinäkökulma osaksi kaikkia toimintalinjoja ja ohjelmia siten, että ennen päätösten tekemistä arvioidaan niiden vaikutukset naisiin ja

⁵ Kuten yllä on jo tullut esille, tässä asiakirjassa tasa-arvon edistäminen ymmärretään tätä laajemmin.

miehiin erikseen. Merkittävää miehet ja tasa-arvo -tematiikan kannalta tässä ohjeessa on kehoitus arvioida myös miehiin kohdistuvia vaikutuksia. Tämä purkaa sitä ääneen lausumatonta ja usein tiedostamatonta olettamusta, että sana ”sukupuoli” viittaa vain naisiin.

Vuoden 1995 jälkeen valtavirtaistamisen menetelmiä on kehitetty myös EU:n tasolla ja YK:n jäsenvaltioissa, mukaan lukien Suomessa. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen keskeinen työväline on sukupuolivaikutusten arviointi, jota on kehitetty erityisesti viranomaistyön ja päätöksenteon laadun parantamisen välineeksi. Sukupuolivaikutusten arvioinnissa arvioidaan suunnitellun politiikan positiiviset tai negatiiviset vaikutukset naisten ja miesten tarpeiden sekä sukupuolten tasa-arvon edistämisen kannalta.

EU:n komission mukaan toimintapolitiikka, joka vaikuttaa sukupuolineutraalilta, saattaa lähemmin tarkasteltuna osoittautua kohdistuvaksi miehiin ja naisiin eri tavoin. Useimmilla politiikkalohkoilla naisten ja miesten elämässä on huomattavia eroja, joiden johdosta näennäisesti neutraalit toimintalinjat saattavat kohdistua naisiin ja miehiin eri tavoin ja vahvistaa eriarvoisuutta. (Euroopan komissio.)

Päätöksen laatu paranee sen perustuessa analyysiin siitä, miten nykytila vaikuttaa naisiin ja miehiin ja millä tavoin ehdotettu päätös muuttaa naisten ja miesten välistä suhdetta. Arvioinnin kannalta keskeisiä eroja sukupuolten välillä voi olla esimerkiksi resurssien jakautumisessa, normeissa ja arvoissa tai oikeuksissa ja mahdollisuuksissa. Tehtäessä analyysiä nykytilasta ja päätöksen vaikutuksista naisiin ja miehiin tarvitaan sukupuolen mukaan eriteltyjä tietoja sekä asiantuntemusta sukupuolten välisen suhteen dynamiikasta. (Euroopan komissio.) Olennaista on huomioida myös se, että naisten toiminnalla voi olla heijastevaikutuksia miesten tilanteeseen ja päinvastoin.

Sukupuolivaikutusten arviointi tuottaa suuren määrän tietoa naisista, miehistä ja sukupuolten välisistä suhteista. Huomion kiinnittäminen sukupuolten välisiin suhteisiin vahvistaa miesten ja tasa-arvon välisen suhteen käsittelyä. Samalla se sisältää hyvin erilaisen perusteen kiinnittää huomiota miehiin kuin silloin, jos tavoite on lisätä miesten osuutta naisten aseman parantamisessa. Lisäksi sukupuolivaikutusten arviointi lisää mahdollisuuksia havaita sellaisia alueita, joissa miesten asema on selkeästi naisten asemaa huonompi.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen lisää tasa-arvopolitiikan keskuudessa keskustelua miehistä, koska se sisältää ohjeen tarkastella miehiä sukupuolena ja naisten ja miesten välisiä suhteita eri alueilla.

5.3 Miehet tarvitsevat tasa-arvoa: Miesten tasa-arvo-ongelmat

Kolmas miesten ja tasa-arvon käsittelemiseen erillisenä teemana johtanut taustatekijä liittyy teemoihin, joissa miesten asema on naisten asemaa huonompi tai joissa miehiin kohdistuu sukupuoliperustaista syrjintää. Tämän lähestymistavan historia liittyy erityisesti miesliikkeen parissa käytyyn keskusteluun (Messner 1997, Goldrick-Jones 2002, Varanka 2004) sekä mediassa ja populaarikulttuurissa käytyyn keskusteluun miehistä. Yksi keskeisistä miesliikkeen sisäisistä jakolinjoista on koskenut sitä, pitäisikö miehiin kohdistuvan tasa-arvotyön huomio keskittää miesten rooliin tasa-arvon edistämässä vai tasa-arvon rooliin miesten aseman parantamisessa.

Tilanteet, joissa miesten asema on naisten asemaa huonompi, voivat olla tasa-arvopoliittikan huomion kohteena. Suomessa tämänkaltaisista tilanteista käytetään toisinaan nimitystä ”miesten tasa-arvo-ongelmat”. Yhdeksi tällaiseksi ongelmaksi on kuvattu esimerkiksi avioerotilanteiden huoltajuuspäätöksiä, joita saatetaan joskus tehdä miehiä syrjivällä tavalla olettaen äiti automaattisesti paremmaksi lähihuoltajaksi riippumatta isän panoksesta lasten huoltamisessa.

Sukupuolinäkökulmasta tuotettua selkeätä ja systemaattista tietoa sekä tiedon analyysiä niistä alueista, joissa miesten asema on keskimäärin naisten asemaa huonompi, tai joissa miehiä syrjitään sukupuolen perusteella, ei ole tuotettu riittävästi. Saatavilla olevan tiedon perusteella useissa EU-maissa keskeiset tällaiset alueet näyttävät olevan samoja ja liittyvät erityisesti muihin elämänalueisiin kuin työelämään (monissa maissa ovat olleet esillä esimerkiksi vanhemmuuteen, fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen sekä sosiaaliseen syrjäytymiseen liittyvät kysymykset). Muun muassa miestutkimuksen ja kansalaisten viranomaisyhteydenottojen perusteella on viitteitä siitä, että miehiin kohdistuva sukupuoliperustainen syrjintä voi olla laajempaa kuin yleisesti on tunnustettu. Asiasta tarvitaan kuitenkin lisätutkimusta.

Tämänkaltaisia teemoja ei toistaiseksi ole käsitelty YK:n tai EU:n tasa-arvoa käsittelevissä asiakirjoissa, mutta kansallisella tasolla asia on esiintynyt eri maissa eri painoarvoilla (ks. liite 1). Esimerkiksi Itävällassa toimiva hallituksen miespolitiikkayksikkö on selvittänyt erityisesti miehiin kohdistuviin ongelmiin (kuten itsemurhiin) liittyviä kysymyksiä (Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Affairs (2005).

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on pysyväisluonteinen neuvottelukunta, joka toimii naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämiseksi. Neuvottelukunta on perustettu vuonna 1972 ja se voi perustaa jaostoja ja työryhmiä paneutumaan erityisiin aihealueisiin. Vuonna 1988 Suomessa perustettiin Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan, alaisuuteen miesjaosto. Sen tehtäviin kuului lisätä miesten kiinnostusta tasa-arvotyöhön ja analysoida miehille tyypillisiä haasteita sukupuolinäkökulmasta (Tasa-arvoasian neuvottelukunta 1997). Vastaavia elimiä perustettiin 1980 myös muissa Pohjoismaissa, mutta näistä ainoastaan suomalainen miesjaosto on aina asetettu uu-

delleen jokaisen jaoston toimikauden päätyttyä. Se onkin pitkäikäisin miehiä ja tasa-arvoa käsittelevä viralliseen tasa-arvo-organisaatioon kytketty instituutio Pohjoismaissa ja mitä luultavimmin myös koko maailmassa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan miesjaoston historian tarkastelu osoittaa, että se on vuosien varrella pitänyt miesten kokemia ongelmia tärkeänä, mutta samalla myös edistänyt asioita, joita pidetään olennaisina naisten asemaan liittyvinä kysymyksinä (kuten miesten osallistumista vanhemmuuden jakamiseen tai miesten naisille tekemän väkivallan vähentämistä). Tämä antaa hyvän esimerkin siitä, että saman toimijan on mahdollista tavoitella vaikutuksia, jotka ovat hyödyksi niin naisille kuin miehillekin ja että osa toiminnan vaikutuksista voi olla samanaikaisesti hyödyllisiä molemmille sukupuolille.

Toinen tähän miesten tasa-arvosta saamaan hyötyyn liittyvä keskusteluperinne on käyty perinteisemmästä (eli naisten aseman parantamista korostavasta) näkökulmasta käsin. Siinä on korostettu naisten aseman parantumisesta miehille koituvaa hyötyä. Aihetta käsiteltiin luvussa 4.4.

Lisääntynyt tietoisuus miesten selkeästi sukupuoleen liittyvistä ongelmista ja tähän liittyen pyrkimys osoittaa naisten aseman parantumisesta miehille koituvia etuja muodostavat kolmannen taustatekijän, joka on johtanut miehet ja tasa-arvo -teeman käsittelyyn omana aiheenaan.

6 Vaikutuksia tasa-arvopolitiikkaan

Tässä luvussa käsitellään niitä vaikutuksia, joita miesten nykyistä voimakkaammalla huomioimisella tasa-arvopolitiikan tekemisessä oletettavasti olisi. Luvun tekemisessä on, silloin kun se on ollut mahdollista, hyödynnetty miehiä ja tasa-arvoa koskevaa kirjallisuutta (ks. alaviite 1).

6.1 Miesten ja tasa-arvon suhteen sivuuttamisesta koituvat haitat

Tasa-arvopolitiikan toimijat ja kehittäjät ovat hyvin voimakkaasti naisvaltainen ryhmä. Tasa-arvoa koskeva keskustelu onkin pääosin käyty naisten aloitteesta ja usein tasa-arvoasioista puhutaan naisasiana, joka ei koske miehiä. Miehet ovat kuitenkin implisiittisesti tasa-arvokeskustelun taustalla, koska naisten epätasa-arvoista tilannetta käsitellään aina vertaamalla sitä miehiin. Miesten ja tasa-arvon suhteen näkyvä käsittely on kuitenkin jäänyt vähemmälle mikä on yhä selvemmin käynyt ongelmalliseksi. Sukupuolten välinen tasa-arvo koskettaa määritelmällisesti yhtä lailla miehiä kuin naisiaikin. Silti merkittävä valtaosa sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen tähtäävästä työstä on tehty tarkastelemalla käsiteltyjä teemoja vain naisten kannalta ja kohdistamalla toimenpiteitä vain naisiin. Tämä on riittämätön strategia. Miesten

toiminta, käsitykset miehistä ja miehille soveliaasta toiminnasta ja miesten moninaiset tilanteet vaikuttavat omalta osaltaan sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Yksi teemaan miehet ja tasa-arvo liittyvä kysymys on, mitä haittaa on siitä, jos tasa-arvopolitiikassa ei kiinnitetä erityistä huomiota miesten ja tasa-arvon suhteeseen ja vastaavasti mitä hyötyä on siitä, jos näin tehdään. Tarkemmin miesten ja tasa-arvon suhteen vähäisen huomioimisen on esitetty aiheuttavan seuraavia haittoja:

- mahdollistaa miesten käsittelemisen stereotyyppisillä tavoilla ja heikentää miesten välisten eroavaisuuksien huomioimista. (esimerkiksi voidaan väittää, että ”kaikki miehet haluavat samaa asiaa”)
- vaikeuttaa miesten olosuhteiden ja motiivien ymmärtämystä ja siten heikentää poliittisten toimenpiteiden suunnittelua monella eri tavalla.
- vähentää mahdollisuuksia kehittää sellaista tasa-arvopolitiikkaa, jonka miehet kokevat yleisesti tai henkilökohtaisesti hyödylliseksi.
- vähentää miesten tasa-arvotyötä kohtaan osoittamaa kiinnostusta ja tukea.
- vahvistaa käsitystä että sukupuoli on yhtä kuin nainen ja edesauttaa tasa-arvotyön marginalisoitumista erityisesti tilanteissa, joissa päätöksenteko on miesten käsissä.
- säilyttää vastuun tasa-arvotyöstä ainoastaan naisten harteilla.
- voi johtaa siihen, että kiinnitetään huomiota ainoastaan tasa-arvo-ongelmien oireisiin, mutta ei niiden syihin.

6.2 Miesten ja tasa-arvon suhteen huomioimisesta koituva hyöty

Miesten ja tasa-arvon suhteen huomioiminen vähentää luonnollisesti edellä mainittuja haittoja. Mutta miesten ja tasa-arvon suhteen huomioiminen tuo myös muunlaista hyötyä:

- auttaa huomaamaan, että monet ns. naiskysymykset koskevat myös miehiä (esimerkiksi matalapalkka-aloilla työskentelee myös monia miehiä) ja luo siten laajempaa tukea näihin asioihin puuttumiselle.
- saattaa mobilisoida miesten kontrolloimia resursseja ja siten parantaa tasa-arvotyön resursointia.
- auttaa paikantamaan keinoja, joilla miehet voivat tukea sukupuolten välistä tasa-arvoa ja paikantamaan esteitä tuen antamiselle.
- auttaa ymmärtämään miesten kokemia ongelmia ja kehittämään niihin ratkaisuja, jotka ovat parempia kuin tasa-arvokehityksen ja -työn vastustaminen.
- parantaa liittoutumisen mahdollisuuksia nais- ja miesliikkeen välillä.

Miesten ja tasa-arvon voimakkaampi huomioiminen tasa-arvopolitiikassa lisää miesten osallistumista tasa-arvon edistämiseen, lisää tasa-arvotoimenpiteiden hyötyä miehille ja helpottaa sen hahmottamista, millä tavoin naisten ja miesten elämäntilanteet ja valinnat vaikuttavat toisiinsa.

Voidaan siis todeta, että aiempaa voimakkaamman huomion kiinnittäminen miesten ja tasa-arvon suhteeseen tuo tasa-arvopolitiikalle monia hyötyjä ja auttaa vähentämään monia haittoja. Millä tavoin tämä voimakkaamman huomion kiinnittäminen olisi mielekästä toteuttaa ja mitä haasteita ja reunaehdoja siihen liittyy ovat tämän asiakirjan seuraavien osien aiheina.

6.3 Miesten huomioimisen mahdollisia riskejä

Lisähuomion kiinnittäminen miehiin ja tasa-arvoon ei tapahdu ilman riskejä. Se, mikä on riski, riippuu tarkastelunäkökulmasta: mikä yhdestä näkökulmasta on riski, on toisesta näkökulmasta mahdollisuus. Suomalaista tasa-arvopolitiikkaa rajaava linjaus naisten aseman parantamisen ensisijaisuudesta on tärkein yksittäinen asia, johon riskin on arvioitu kohdistuvan.

Tämän asiakirjan näkökulmasta miesten huomioimisessa tasa-arvopolitiikassa on kolmenlaisia riskejä:

- 1) sukupuolten välisen tasa-arvon kokonaistilanteen hämärtyminen
- 2) kilpailuasetelman syntyminen miesten kokemiin ongelmiin ja naisten kokemiin ongelmiin puuttumisen välille
- 3) miesten ja tasa-arvon suhteen käsitteleminen kapeasta ja yksipuolisesta näkökulmasta

Ensimmäinen riski koskee asiakirjan alussa mainittua käsitystä sukupuolten välisen tasa-arvon kokonais- tai yleistilanteesta. On esitetty arvioita, että miesten osallistuminen tasa-arvopoliittiseen keskusteluun saattaisi johtaa käsitykseen symmetriasta naisten ja miesten tilanteissa, vaikutusvallassa ja etuoikeuksissa. Tämä tarkoittaisi sitä, että tasa-arvon edistämisen ns. suuri kertomus hämärtyisi, mikä vaikeuttaisi tasa-arvopolitiikan priorisointia. Samalla tasa-arvon edistäminen saattaisi hajautua ratkaisujen etsimiseksi yksittäisiin kysymyksiin.

Toinen riski koskee kilpailuasetelman syntymistä miesten ja naisten välillä. Tämä voisi näkyä monin tavoin, esimerkiksi kilpailuna resursseista tai siitä, mitkä asiat ja näkökulmat nousevat esille ja huomion keskipisteeseen. Miesten huomioiminen suuntaa tasa-arvopolitiikkaa enemmän miesten kokemiin ongelmiin vaikka se ei olekaan ainoa tärkeä näkökulma miehiin ja tasa-arvoon.

Kolmatta riskiä ei useinkaan mainita miehiä ja tasa-arvoa käsittelevässä kirjallisuudessa. Miehistä ja tasa-arvosta ovat puhuneet ja kirjoittaneet erityisesti asiantuntijat (naiset ja miehet), jotka tarkastelevat miesten ja tasa-arvon suhdetta ennen kaikkea näkökulmasta, jossa tärkeintä on miesten osallistumisen vahvistaminen naisten aseman parantamisessa. Tämä näkökulma ei kuitenkaan kata kaikkia näkökulmia miehiin ja tasa-arvoon ja muista huolimatta on tärkeitä, että mahdollisimman monet näkökulmat tulevat edustetuiksi kiinnitettäessä huomiota miehiin ja tasa-arvoon. Mainittuja riskejä ei voida kokonaan poistaa, mutta tietoisuus niistä

auttaa lisäämään huomiota miesten ja tasa-arvon suhteeseen siten, että riskit voidaan minimoida.

6.4 Tasa-arvon edistyminen naisten ja miesten yhteisenä etuna

Toisinaan sukupuolten välinen tasa-arvo esitetään nollasummapelinä, jossa heikommassa asemassa olevan sukupuolen (useimmiten naisten) aseman parantumisen nähdään väistämättä johtavan vahvemmassa asemassa olevan sukupuolen (useimmiten miesten) aseman heikkenemiseen. Tässä asiakirjassa ei nojata tähän käsitykseen vaan uskotaan, että sukupuolten välisen tasa-arvon paraneminen hyödyttää aidosti kaikkia, miehiä ja naisia.

7 Keskeisiä periaatteita

YK:lla on ollut merkittävä osuus suomalaisen tasa-arvopolitiikan kehityksessä. Maaliskuussa 2004 järjestetyn YK:n Naisten asema -toimikunnan kokouksen toinen pääaihe oli miesten ja poikien rooli tasa-arvon edistämässä. Kokousta ei pidetty sattumalta tai tyhjiössä, vaan sitä oli edeltänyt pitkä prosessi. Yhtenä kokouksen tavoitteena oli edistää kansainvälisen viitekehyksen rakentumista miehet ja tasa-arvo -aihealueelle. Kokous oli siihen asti tehdyistä miesten ja tasa-arvon suhdetta kartoittavista ponnisteluista merkittävin ja veti yhteen monien alan asiantuntijoiden vuosikymmenten työtä. Tämän vuoksi kokouksen asiakirjat toimivat yhtenä hyvänä lähtökohtana tämän asiakirjan valmistelussa. Kokousta edeltävänä vuonna oli järjestetty asiantuntijoiden taustakokous, jonka yhteenvedossa esitetään peruseriaatteita käytettäväksi miehiä ja tasa-arvoa koskevissa ohjelmissa ja politiikoissa (Division for the Advancement of Women 2004, 13-15).

Miesten ja tasa-arvon parissa tehtävässä työssä on tärkeitä noudattaa oheisia yleisiä periaatteita, jotka on myös mainittu YK-asiantuntijakokouksen yhteenvedossa:

- I. Miesten parissa tehtävässä tasa-arvotyössä huomioidaan yleinen sukupuolten välisen tasa-arvon tilanne.
- II. Korostetaan niitä hyötyjä, joita miehille ja pojille koituu sukupuolten välisestä tasa-arvosta.
- III. Tunnustetaan miesten ja poikien hyvinvoinnin lisääminen hyväksytyksi tasa-arvon edistämisen tavoitteeksi
- IV. Tunnustetaan miesten [ja naisten] tilanteiden ja olosuhteiden monimuotoisuus.

Nämä perustavat ajatukset vaikuttavat siihen, mitkä haasteet nähdään keskeisimmiksi ja minkälainen strateginen lähestymistapa miehiin ja tasa-arvoon katsotaan hedelmällisimmäksi.

OSAN II YHTEENVETO

- Tämän asiakirjan käsittelemästä aihealueesta käytetään nimeä ”miehet ja tasa-arvo”.
 - ♦ Kyse on miesten ja sukupuolten välisen tasa-arvon suhteesta.
 - ♦ Suomessa yleinen tapa ymmärtää miehet ja tasa-arvo on ajatella, että kyse on miesten näkökulmasta tasa-arvoon ja että keskeinen sisältöalue on miesten kokemat ongelmat. Tämä näkökulma on molemmilta osiltaan liian suppea.
- Aihealuetta määrittävä peruskysymys on miten miehet liittyvät sukupuolten väliseen tasa-arvoon. miesten ja tasa-arvon suhteessa on kaksi olennaista näkökulmaa:
 - ♦ tasa-arvo tarvitsee miehiä ja
 - ♦ miehet tarvitsevat tasa-arvoa.
- Sama tilanne voi olla keskimäärin eri tavoin ongelmallinen naisille ja miehille. Miesten toimintaan vaikuttaminen on yksi keino parantaa naisten asemaa. Sama pätee myös toisinpäin.
- Miehet eivät ole pelkästään miehiä vaan jokainen mies on myös monien muiden ominaisuuksien risteyskohta. Valmisteltaessa tasa-arvopoliittisia toimenpiteitä, jotka kohdistuvat miehiin, tulisi huomioida miesten tilanteiden moninaisuus.
- Miehet ja tasa-arvo on noussut erilliseksi teemakseen tasa-arvopoliitikassa kolmesta syystä
 - ♦ Miehiin tulee kiinnittää huomiota edistettäessä naisten asemaa.
 - ♦ Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen lisää huomion kiinnittämistä miehiin.
 - ♦ Miesten ongelmat edellyttävät myös tasa-arvopoliittista huomiota.
- Vaikutuksia miesten ja tasa-arvon voimakkaammasta huomioimisesta tasa-arvopoliitikassa
 - ♦ Miehet edistävät tasa-arvoa aiempaa enemmän.
 - ♦ Tasa-arvopoliitikkaa voidaan tehdä paremmin miehiä hyödyttävällä tavalla.
 - ♦ Naisten ja miesten elämäntilanteiden ja toiminnan vaikutus toisiinsa havaitaan helpommin.
- Miesten huomioimisessa tasa-arvopoliitikassa on kolmenlaisia riskejä:
 - ♦ sukupuolten välisen tasa-arvon kokonaistilanteen hämärtyminen
 - ♦ kilpailuasetelman syntyminen miesten kokemien ongelmien ja naisten kokemien ongelmien priorisoimisen välille
 - ♦ miesten ja tasa-arvon suhteen käsitteleminen kapeasta ja yksipuolisesta näkökulmasta

- On tärkeää noudattaa seuraavia periaatteita, kun tehdään työtä alueella miehet ja tasa-arvo:
 - ♦ Miesten parissa tehtävässä tasa-arvotyössä huomioidaan yleinen sukupuolten välisen tasa-arvon tilanne.
 - ♦ Korostetaan niitä hyötyjä, joita miehille ja pojille koituu sukupuolten välisestä tasa-arvosta.
 - ♦ Tunnustetaan miesten ja poikien hyvinvoinnin lisääminen hyväksytyksi tasa-arvon edistämisen tavoitteeksi.
 - ♦ Tunnistetaan miesten ja naisten tilanteiden ja olosuhteiden monimuotoisuus.

Osa III Keskeisiä miehiin ja tasa-
arvoon liittyviä haasteita

Yleisen tason strategisena on haasteena lisähuomion kiinnittäminen miesten ja sukupuolten välisen tasa-arvon suhteeseen. Tämän asiakirjan laatimiseen johtaneen hallitusohjelman kirjaus, tasa-arvopoliittisten kysymysten arvioiminen miesnäkökulmasta edellyttää miehiin ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvien strategisen tason haasteiden identifiointia ja jäsentämistä. Tässä osassa käsitellään kolmea 2000-luvun alun keskeistä strategista haastetta ja seuraavassa osassa esitetään keinoja vastata näihin haasteisiin. Haasteet ovat:

- 1) Miesten tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistumisen vahvistaminen
- 2) Miehiin kohdistuvien tasa-arvoa edistävien toimien priorisointikysymysten ratkaiseminen
- 3) Sukupuolinäkökulman huomioimisen vahvistaminen erityisesti miehiin liittyvissä kysymyksissä

8 Miehet vahvemmin tasa-arvopoliittiseen keskusteluun

8.1 ”Miesten osallistuminen tasa-arvotyöhön” keskeisenä tavoitteena

Keskeinen ja monissa eri yhteyksissä mainittu miehiin ja sukupuolten tasa-arvoon liittyvä tavoite on miesten osallistumisen lisääminen. Taustalla on ajatus, että tasa-arvon edistäminen on ollut naisten toimintaa, mutta miesten rooli on nyt ja tulevaisuudessa keskeinen ponnisteltaessa kohti tasa-arvoista yhteiskuntaa. Vielä ei kuitenkaan ole vakiintunut selkeää käsitystä siitä, mitä miesten osallistumisella tarkoitetaan ja mihin sillä viitataan. Yksi usein käytetty muotoilu on ”miesten osallistuminen tasa-arvotyöhön” (United Nations 2004, kohta 1; Wetterberg 2002, 175).

Se, mitä tarkoitetaan ilmaisulla ”miesten osallistuminen tasa-arvotyöhön”, voidaan ymmärtää monella eri tavalla. ”Osallistuminen” voi olla passiivisempaa, toisten viitoittaman tien seuraamista. Se voi myös olla aktiivisempaa ja sisältää tasa-arvopoliittikan tavoitteiden, menetelmien ja niiden taustalla olevien perusteluiden arviointia. Vastaavasti ”tasa-arvotyö” voidaan ymmärtää laajasti, jolloin sillä viitataan toimintaan, joka vaikutuksiltaan edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa, vaikka tasa-arvon edistäminen ei olisikaan toimijan erityinen tavoite (esimerkiksi miesten perhevapaiden pitäminen). Suppeampi ymmärrys tasa-arvotyöstä taas viittaa toimintaan, jonka pääasiallinen tarkoitus on edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa (esimerkiksi virallisessa tasa-arvo-organisaatiossa työskenteleminen) ja jossa muut vaikutukset ovat toissijaisia.

Tässä asiakirjassa pidetään nykytilanteen olennaisimpana miesten osallistumisen muotona osallistumista tasa-arvopoliittiseen keskusteluun. Tällöin osallistuminen näyttää enemmän aktiivisena kuin passiivisena ja tasa-arvotyö ymmärre-

tään enemmänkin suppeasti kuin laajasti. Miesten ja tasa-arvon suhde on vielä uusi jäsentymässä oleva teema. Tässä jäsentymisen prosessissa olennainen asema on keskustelulla. Miesten osallistuminen tasa-arvopoliittiseen keskusteluun on yhteydessä tasa-arvopolitiikkaa koskeviin laajempiin muutosprosesseihin, kuten naiskeskeisen näkökulman täydentymisellä näkökulmalla, jossa sukupuolten väliset suhteet ja molemmat sukupuolet ovat keskiössä.

8.2 Tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistuvista vain pieni vähemmistö miehiä

Tasa-arvopoliittisella keskustelulla tarkoitetaan tässä keskustelua, jossa käsitellään sitä, mitä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi tulisi politiikan tasolla tehdä. Sillä ei tarkoiteta keskustelua, jolla saattaa olla tasa-arvopoliittinen ulottuvuus, mutta jossa tätä ulottuvuutta ei keskustelussa pidetä keskeisenä (esim. keskustelu kuntarakenteen uudistamisesta). Tasa-arvopoliittista keskustelua käyvät voi jakaa kolmeen eri rooliin: asiantuntijoihin, poliitikkoihin ja kansalaisiin. Sama henkilö voi eri tilanteissa keskustella eri roolista käsin. Kullakin roolilla on omat tyypilliset fooruminsa, joilla roolin edustajat keskustelevat. Asiantuntijat keskustelevat muun muassa seminaareissa, tieteellisissä julkaisuissa ja hallitusten asiakirjoissa, poliitikot kokouksissa ja kansalaiset kahviloissa ja lehtien mielipidepalstoilla.

Tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistuvista vain pieni vähemmistö on miehiä. Helpoimmin tämä väite on todennettavissa asiantuntijakeskustelun yhteydessä, koska asiantuntijakeskustelu ja siihen osallistujat dokumentoituvat keskustelun kirjallisen luonteen vuoksi. Esimerkiksi eduskunnan Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kuullessa asiantuntijoita tasa-arvolain viimeisimmän uudistamisen yhteydessä, hieman yli kaksi kolmannesta kuulluista oli naisia (Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 2005). Toisena esimerkkinä sosiaali- ja terveysministeriön rahoituksella rakennetun ja vuonna 2004 avatun valtakunnallisen naistutkimus- ja tasa-arvoportaalin (www.minna.fi) asiantuntijatietokannassa oli lokakuussa 2005 yhteensä 261 asiantuntijan tiedot. Heistä 20 eli noin kahdeksan prosenttia oli miehiä.

8.3 Miehiä koskeva asiantuntijuus on Suomessa ohutta ja hajanaista

Sen lisäksi, että tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistuvista vain pieni vähemmistö on miehiä, **miehiä sukupuolinäkökulmasta tarkasteleva asiantuntijuus on Suomessa ohutta ja hajanaista.** Ohuudella tarkoitetaan sitä, että Suomessa on vain muutama henkilö (nainen tai mies), jonka asiantuntijuus keskittyy miehiin sukupuolinäkökulmasta. Usein henkilöt, joiden asiantuntijuus sivuaa tätä teemaa, ovat pääasiallisesti jonkin muun asian, kuten terveyden tai hyvinvointipalveluiden asiantuntijoita. Asiantuntijuuden hajanaisuus näkyy siinä, että asiantuntijat ovat hajaantuneet eri sektoreille, ja yhteistä foorumia, kuten tieteellistä seuraa tai muuta järjestöä tai

yhteistä julkaisua ei ole.¹ Asiantuntijoiden välistä keskustelua ei pääse kehittymään ja yksittäisen kysymyksen asiantuntijaa on vaikea löytää. Myönteisenä poikkeuksena voi pitää tasa-arvoasiain neuvottelukunnan yhteydessä vuodesta 1988 toiminutta mieskysymyksiä käsitellyttä jaostoa, mutta sen ei voi katsoa laajassa mielessä koonneen asiantuntemusta tai toimineen asiantuntijoiden foorumina. Miehiä sukupuolinäkökulmasta tarkastelevia asiantuntijoita on vähän, heistä vain muutama on syventynyt miehiin sukupuolinäkökulmasta yli vuosikymmenen ajan ja heidän välisensä verkottuminen ei ole vahvaa. Miehiä koskeva asiantuntijuus, erityisesti tutkimus, tarvitsee syventämistä ja instituonalisoimista.

8.4 Miehet vähemmistönä tasa-arvokysymysten asiantuntijaverkostoissa

Miehet ovat vähemmistönä tasa-arvokysymysten asiantuntijaverkostoissa. Syitä miesten vähäiseen profiloitumiseen tasa-arvoa koskevissa asiantuntijaverkostoissa voi hakea kahdesta suunnasta. Ensinnäkin, suurin osa tasa-arvo- ja sukupuolikysymysten asiantuntijoista on naisia. Toiseksi, miehet, joilla on asiantuntemusta eivät ole päätyneet tasa-arvokysymysten asiantuntijoiden rekistereihin ja verkostoihin, vaan vaikuttavat useimmiten muun erikoistumisalan parissa.

8.5 Miesten lisääntyvä osallistuminen tasa-arvopoliittiseen keskusteluun rikastaisi keskustelua

Edellisessä osassa käsiteltiin niitä etuja, joita koituu siitä, että huomiota kiinnitetään miehiin ja tasa-arvoon. Tässä käsitellään niitä vaikutuksia, joita on miesten osallistumisasteella tasa-arvopoliittiseen keskusteluun. Usein tunnutaan ajattelevan, että miesten osallistuminen tasa-arvopoliittiseen keskusteluun olisi tärkeätä, jotta miehet voisivat kertoa, mitä he ajattelevat. Tämä näkökulman ongelmallisuutta on avattu neljännessä luvussa. **Miesten osallistuminen tasa-arvopoliittiseen keskusteluun ei ole tärkeää sen takia, että heillä sukupuolensa vuoksi olisi automaattisesti jonkinlainen miesnäkökulma, jota naisilla ei voisi olla. Sen sijaan miesten osallistuminen on tärkeätä, koska sukupuolten välinen tasa-arvo koskee miehiä, ja koska miehet voivat tuoda tasa-arvopoliittiseen keskusteluun uusia, keskustelun kannalta rakentavia näkökulmia ja teemoja.**

Tämä uusien näkökulmien esiin nouseminen johtuu siitä, että tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistuvilla miehillä **saattaa olla** erilaisia kokemuksia ja näkökulmia tasa-arvopoliittisiin kysymyksiin kuin mitä keskusteluun osallistuvilla naisilla on. Esimerkiksi monilla suomalaisilla miehillä on kokemus asevelvollisuudesta ja isyydestä mutta kaikilta miehiltä puuttuu kokemus raskaana olemisesta. **Yhtä tärkeä peruste miesten osallistumisen lisäämiselle on, että se sitouttaa osallistuvia miehiä tasa-**

¹ Miehiä sukupuolinäkökulmasta käsittelevä tutkimus, miestutkimus, kuuluu Suomessa hallinnollisesti naistutkimuksen alaisuuteen. Täten voitaisiin esittää, että miestutkimukselle on olemassa foorumi naistutkimusseuran ja naistutkimus-kvinnoforskning -lehden kautta. Vaikka näin olisikin, tätä foorumia ei käytetä ahkerasti.

arvon edistämiseen ja vahvistaa käsitystä siitä, että sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen on miesten ja naisten yhteinen tehtävä.

Vaikka joitakin keskimääräisiä eroja naisten ja miesten kokemusten tai asenteiden välillä olisikin, on erittäin tärkeätä muistaa, että kaikki miehet tai kaikki naiset eivät ole kokemuksiensa tai näkökulmiensa puolesta samanlaisia. Yksi tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistuva mies tai järjestö ei tämän vuoksi voi esittää ”miesten näkökulmaa” mihinkään käsiteltävänä olevaan asiaan. Hän voi ainoastaan hyödyntää omaa kokemustaan ja näkemystään, jonka yksi taustatekijä on se, että hän sattuu olemaan mies. Muita hänen ajatteluunsa vaikuttavia taustatekijöitä voivat olla esimerkiksi arvomaailma, ikä, etnisyys, seksuaalinen suuntautuminen, terveydentila, sosioekonominen asema, perhetilanne tai asuinalue.

8.6 Miesten lisääntyvän osallistumisen vaikutuksia

Alla eritellään mahdollisia seurauksia, joita miesten lisääntyvällä osallistumisella tasa-arvopoliittiseen keskusteluun (esimerkiksi asiantuntijakeskusteluun, poliittiseen keskusteluun tai kansalaiskeskusteluun) voi tasa-arvopoliittikan valmistelulle olla. Miesten ja tasa-arvon suhdetta on tutkittu vähän. Tämän vuoksi oheinen lista on enemmänkin suuntaa antava.

Seuraukset miesten lisääntyvästä osallistumisesta tasa-arvopoliittiseen keskusteluun on jaettu neljään ryhmään.

1. seuraukset niille mielikuville, joita tasa-arvopoliitikasta ja tasa-arvotyöstä on
2. seuraukset tasa-arvopoliittikan ja tasa-arvon jäsentämiselle sekä sille, mitä asioita ja teemoja pidetään keskeisinä
3. seuraukset miesten ja naisten tasa-arvopoliitikalle osoittamalle symboliselle ja konkreettiselle tuelle
4. seuraukset niille perusolettamuksille ja käytännöille, joihin tasa-arvopoliittikan valmistelussa nojataan

Miesten lisääntyvä osallistuminen tasa-arvopoliittiseen keskusteluun saattaa...

Mielikuvat tasa-arvotyöstä

- murtaa käsitystä, että tasa-arvo koskee vain naisia ja että tasa-arvon edistäminen on vain naisten asia.
- lisää tasa-arvopoliittikan yleistä painoarvoa.
- vähentää sellaisen virheellisen käsityksen ylläpitämistä, että olisi olemassa yksi tietty ”miesten mielipide” tai ”miesten kokemus” joka voitaisiin tasa-arvoa käsittelevässä keskustelussa esittää.

Tasa-arvotyön jäsentäminen

- helpottaa miesten ja sukupuolten välisen tasa-arvon yhteyksien havaitsemista.

- vahvistaa mahdollisuuksia hyödyntää tietoja miesten kokemuksista ja mielipiteistä valmisteltaessa tasa-arvopolitiikkaa.
- lisää tietoisuutta miesten välisistä eroista ja vähentää miesten käsittelemistä yksipuolisesti ja stereotyyppisesti.
- vahvistaa mahdollisuuksia löytää tasa-arvokysymyksiin sellaisia näkökulmia, joissa miesten ja naisten edut ovat yhteneväiset.
- lisää mahdollisuuksia arvioida kriittisesti tasa-arvopoliittista keskustelua miesten kokemuksia ja näkemyksiä hyödyntäen.
- lisää miehiin liittyvistä asioista keskustelemista.

Tasa-arvotyön tuki ja osallistuminen tasa-arvotyöhön

- lisää miesten aktiivista osallistumista tasa-arvotyöhön.
- lisää miesten passiivista tasa-arvokeskustelun seuraamista ja siten vahvistaa miesten ymmärrystä tasa-arvopoliittisista kysymyksistä.
- lisää miesten tukea tasa-arvopolitiikalle sekä päättäjien että yleisön keskuudessa.
- lisää myös joidenkin naisten kiinnostusta ja tukea tasa-arvotyölle.

Tasa-arvotyö prosessina

- nostaa joitakin tasa-arvopoliittisen keskustelun itseäänselvyyksiä ja perusoletuksia uudelleen keskustelun ja arvioinnin kohteeksi.
- lisää keskusteluun osallistuvien miesten määrittelyvaltaa tasa-arvopolitiikan suhteen ja vähentää keskusteluun osallistuvien naisten määrittelyvaltaa.
- horjuttaa käsitystä siitä, että tasa-arvopolitiikan yleisenä lähtökohtana on (oltava) oletus miesten nykyisestä sukupuolten välisten suhteiden järjestymistä vasta saamasta hyödyistä.

Monet listan asioista ovat sellaisia, että niihin vaikuttavat muutkin asiat kuin miesten osallistuminen. Keskeistä on kuitenkin, että miesten osallistuminen osaltaan vaikuttaa näihin asioihin.

8.7 Haasteena vahvistaa miesten osallistumista tasa-arvopoliittiseen keskusteluun

Yhteenvetona voi todeta, että **yksi keskeisistä miehiin ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvistä haasteista Suomessa on vahvistaa miesten osallistumista tasa-arvopoliittiseen keskusteluun.** Erityisesti tämä haaste painottuu miesten osuuden lisäämiseen asiantuntijakeskustelussa. Yhteiskunnassa, jossa asiantuntijuudelle annetaan paljon painoarvoa, asiantuntijakeskustelusta heijastuu ajatuksia ja näkökulmia poliittiseen ja kansalaiseskusteluun.

9 Jännite toimien priorisoinnissa

Toinen strateginen haaste liittyy siihen, että suurin osa sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävästä hankkeista ja toimenpiteistä on kohdistunut naisiin. Koska tasa-arvo koskee myös miehiä, **tarvitaan aiempaa suurempaa panostusta toimenpiteisiin, jotka kohdistuvat erityisesti miehiin.** Lisäksi tarvitaan toimenpiteitä, jotka kohdistuvat naisten ja miesten välisiin suhteisiin sekä naisiin ja miehiin tasapuolisesti.

9.1 Jännite priorisoinnissa: miehet tasa-arvon hyväksi vai tasa-arvo miesten hyväksi

Kaikkia miehiin ja tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä ei voi ratkaista heti. Tarvitaan priorisointia ensisijaisten ja toissijaisten tavoitteiden välillä. Kyse on ennen kaikkea resurssien suuntaamisesta. Kun panostetaan toimenpiteisiin, jotka kohdistuvat erityisesti miehiin, on olemassa kahden lähestymistavan välinen jännite sen suhteen mitä pitäisi tehdä ensin ja mitä vasta myöhemmin. **Toisen näkökulman mukaan on ensisijaista keskittyä toimiin, joiden päätavoitteena on tukea miesten osuutta naisten aseman parantamisessa.** Tällaisia hankkeita ovat esimerkiksi prostituution asiakkuuden vähentämiseen tähtäävät hankkeet (suurin osa asiakkaista on miehiä). **Toinen lähestymistapa taas korostaa, että ensisijaista on tehdä toimenpiteitä, joiden päätavoitteena on helpottaa erityisesti miesten kokemia ongelmia.** Tällaisia hankkeita ovat esimerkiksi miehiä heidän kriisitilanteissaan auttavien keskuksien perustaminen. Hanke, jonka pääasiallinen tavoite on esimerkiksi parantaa miesten asemaa, voi vaikuttaa myönteisesti myös naisten asemaan ja hanke, jonka tavoitteena on vahvistaa miesten osallistumista naisten aseman parantamiseen, voi parantaa myös miesten elämänlaatua. On tärkeitä, että valmisteltaessa erityisesti miehiin kohdistuvia hankkeita, arvioidaan hankkeiden mahdolliset vaikutukset naisiin ja naisten asemaan.

Keskeinen jännitteeseen liittyvä huomio on, että eri näkökulmaa painotettaessa tuntuu perustellulta priorisoida eri tyyppisiä toimenpiteitä. Itsemurhat ja syrjäytyminen yhteiskunnasta koskettavat voimakkaammin miehiä kuin naisia. Niiden kohdalla voidaan esittää kysymys, toteutuuko sukupuolten välinen tasa-arvo ehkäisevässä ja hoitavassa työssä. Huomion kiinnittäminen miesten itsemurhien ehkäisyyn ei kuitenkaan ole ensimmäinen mieleen tuleva asia, jos ensisijainen tavoite on naisten aseman parantaminen. Vastaavasti yksi voimakkaimmista kysymyksistä, joissa miesten toiminta vaikuttaa naisten asemaan saattaa olla miesten naisiin kohdistama parisuhdeväkivalta. Siihen puuttuminen taas ei tunnu ensisijaiselta asialta, jos miehiin kohdistuvien toimenpiteiden päätavoitteeksi nähdään miesten kokemien ongelmien vähentäminen.

Tässä asiakirjassa omaksutun näkökulman mukaisesti molempia tavoitteita pidetään tärkeinä. Tämän vuoksi **toinen keskeinen strateginen haaste miehiä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävien toimenpiteiden kohdalla on löytää toimenpiteiden priorisointiin tasapaino näiden kahden näkökulman välillä.**

9.2 Jännite on alun perin havaittu tutkittaessa miesliikettä

Jännite kahden lähestymistavan välillä on alun perin havaittu miesliikkeitä koskevassa tutkimuksessa. Jännite näyttäytyy selvästi englanninkielisten maiden kohdalla (Clatterbaugh 1997; Messner 1997; Goldrick-Jones 2002), ja hieman lievempänä Suomessa² (Varanka 2004; Jokinen 1999). Miesliikkeillä tarkoitetaan ryhmiä tai kansalaisjärjestöjä, joiden toiminta keskittyy miehiin ja jotka toteavat sen selkeästi. Ns. modernin miesliikkeen historia alkaa 1960- tai 1970-luvulta maasta riippuen. Jännitteen esiin nouseminen nimenomaan miesliikettä tutkittaessa johtunee siitä, että miesliike on se taho, jossa miehiin ja tasa-arvoon liittyviä toimenpiteitä ja strategioita on eniten mietitty.

9.3 Esimerkkejä jännitteestä tasa-arvopolitiikan kentällä

Hallitustasolla ja hallitustenvälisellä tasolla jännitteen voi paikantaa esimerkkien avulla, mutta kattavaa tutkimusta ei vielä ole tehty erityisesti miehiin keskittyvän tasa-arvopolitiikan uutuuden vuoksi. YK:n Naisten asema -toimikunnan (merkittävin YK:n tasa-arvoa edistävä toimielin) vuoden 2004 kokous oli ensimmäinen YK-tason kokous, jonka pääaiheena oli ”miehet ja tasa-arvo”. Kokouksen tuloksena syntyneissä suosituksissa korostuu miesten rooli naisten aseman parantamisessa -näkökulma (Commission on the Status of Women 2004). Suosituksissa muun muassa korostetaan miesten ja poikien roolin tukemista sukupuoliperustaisen väkivallan vähentämisessä. Kiinnostava esimerkki on myös Ruotsin hallituksen tasa-arvo-ohjelma vuodelta 2003, jossa esitetään, että nykyisen valtajärjestelmän muuttaminen muuttaisi myös miesten kokemia ongelmia (Regeringskansliet 2003). YK ja Ruotsin hallitus näyttäsivät painottavan toimenpiteitä, joissa miesten rooli naisten aseman parantamisessa on keskeinen näkökulma miehiin ja tasa-arvoon.

Esimerkkinä toisesta näkökulmasta voi pitää vuonna 2001 Itävaltaan perustettua hallituksen miespolitiikkayksikköä. Yksikön toiminta on aluksi painottunut tutkimuksiin ja tutkimusten aiheet ovat käsitelleet muun muassa miesten terveyttä, miesten itsemurhia ja sosiaalityötä miesten parissa (Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Affairs 2005). Nämä ovat tyypillisiä teemoja, joissa päähuomio on ennen kaikkea miesten kokemien ongelmien vähentämisessä eikä naisten aseman parantamisessa. YK:n suosituksessa ei puhuta esimerkiksi miesten itsemurhasta³ ja Itävallan miesyksikköä esittelevässä muistiossa (Berchtold 2005) ei mainita miesten tekemää parisuhdeväkivaltaa, joka on globaalilla tasolla yleisin tai toiseksi yleisin miehiin ja tasa-arvoon liitetty yksittäinen teema.

² Varangan tutkimuksen jälkeen on ollut havaittavissa jonkinasteista polarisoitumista myös suomalaisessa keskustelussa. Tämä kehitys heijastelee englanninkielisten maiden kehitystä 1980-luvulla.

³ Tämä saattaa sinänsä olla ymmärrettävää mm. siksi, että globaalilla tasolla (jolla YK operoi) itsemurhat jakautuvat tasaisemmin kuin Euroopassa, jossa miehet tekevät selkeän enemmistön itsemurhista.

10 Yksittäisissä kysymyksissä paras tasa-arvoasiantuntemus sisäl-tösiantuntijoilla

Suomalaisen tasa-arvopolitiikan temaattista ydinaluetta on ollut naisten työ-markkina-aseman parantaminen. Painotuksen voi havaita tasa-arvolain ensimmäi-sestä pykälästä: ”Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa *sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä.*” (609/1986 1 §). Myös naisten osuus po-liittisessa päätöksenteossa on ollut tärkeä teema suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa. Sukupuolten välisen tasa-arvon haasteet tai tasa-arvo-ongelmat eivät rajoitu tasa-arvopolitiikan ydinalueeseen. Myös monia muita alueita on käsitelty suomalaisessa ta-sa-arvopolitiikassa.

10.1 Miehiin ja tasa-arvoon liittyvät avainteemat pääasiassa ydinalueen ulkopuolella

Useimmat miehiin ja tasa-arvoon liitetyt avainteemat ovat pääasiassa tasa-arvopoli-tiikan ydinalueen ulkopuolella. Viisi muita teemoja enemmän tunnettua ja yhteiskun-nallista keskustelua Suomessa ja monissa muissakin länsimaissa herättänyttä miehiin ja tasa-arvoon liittyvää teemaa ovat:

- 1) miesten työn ja perheen yhteensovittaminen ja miesten rooli vanhempina;
- 2) miesten naisiin kohdistama väkivalta (erityisesti parisuhdeväkivalta);
- 3) miehet ja terveys;
- 4) miehet ja avioero;
- 5) pojat ja koulu (maasta riippuen painottuen koulujärjestelmään tai poikiin ja maskuliinisuuteen).

Näistä suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa on suunnattu toimia erityisesti miesten rooliin vanhempina. Myös terveys ja miesten naisiin kohdistama väkivalta on mainit-tu esimerkiksi hallituksen tasa-arvo-ohjelmissa.

Mainitusta viidestä teemasta vain yksi, miesten työn ja perheen yhteensovittami-nen ja vanhemmuus, liittyy selkeästi naisten työmarkkina-asemaan. Miesten laajan osallistumisen lastenhoitoon ja kotitöihin oletetaan parantavan naisten työmarkkina-asemaa mahdollistamalla naisille voimakkaamman panostuksen työelämään ja vä-hentämällä naisiin työelämässä kohdistuvaa syrjintää. Tämä teema onkin ollut tasa-arvopolitiikassa suurimman huomion kohteena, niin Suomessa, EU:n jäsenvaltioissa (ks. liite 1) kuin EU:ssakin.

Yllä mainittujen teemojen lisäksi on toki muitakin teemoja, joiden yhteydessä oli-si tärkeitä puhua miehistä sukupuolena ja jotka eivät olennaisesti liity naisten työ-markkina-asemaan. Osa näistä teemoista on esiintynyt Suomen tasa-arvo-ohjelmissa, osa taas on jäänyt vähemmälle huomiolle. Esimerkiksi median mies- ja naiskuva vai-kuttaisi olevan lisääntyvän kiinnostuksen kohde. Yhteenvetona voidaan todeta, että

monet miehiin ja tasa-arvoon liittyvistä kysymyksistä eivät kuulu tasa-arvopoliitiikan ydinalueeseen.

10.2 Miehet ja tasa-arvo -kokonaisuuden strateginen hahmottaminen on sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla

Kun miehiin ja tasa-arvoon liittyvät kysymykset eivät kuulu tasa-arvopoliitiikan ydinalueeseen, joudutaan kysymään mille viranomaiselle miehiin ja tasa-arvoon liittyvät kysymykset hallinnollisesti kuuluvat. Ilmaisuihin ”miehiin ja tasa-arvoon liittyvät kysymykset” on laaja ja epämääräinen. Tämä johtuu siitä, että ei ole olemassa mitään tiettyä selkeää ja selkeästi rajattua kysymysten joukkoa, saati näitä kysymyksiä osuvasti kuvaavia tilastomuuttujia, joilla miehiin ja tasa-arvoon liittyvät kysymykset voitaisiin selkeästi hahmottaa.

Yleisellä, strategisella tasolla miehiin ja tasa-arvoon liittyvien kysymysten hahmottaminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle, joka vastaa tasa-arvopoliitiikan valmistelusta. Mutta yksittäisten kysymysten tasolla on niin, että paras asiantuntemus on yleensä siellä, missä kutakin yksittäistä kysymystä pohditaan. Tämä tarkoittaa sitä, että sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on merkittävä menetelmä, jolla voidaan paneutua tasa-arvopoliitiikan ydinalueen ulkopuolelle jääviin erityisesti miehiin liittyviin kysymyksiin.

10.3 Valtavirtaistaminen merkittävää miehiin ja tasa-arvoon liittyvissä kysymyksissä

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisella tarkoitetaan pyrkimystä sisällyttää asioiden tarkastelu sukupuolinäkökulmasta osaksi kaikkea asioiden valmistelua ja päätöksentekoa. Keskeisenä ideana on, että kunkin aihekentän erityisasiantuntija kykenee itse, valtavirtaistamisen avuksi kehitettyjen työkalujen avulla, tunnistamaan oman alueensa tasa-arvokysymykset ja oman toimintakenttänsä keskeiset sukupuolittuneet kysymykset. Valtavirtaistamiselle on kaksi pääperustelua: se auttaa poistamaan sukupuoleen perustuvaa välitöntä ja välillistä syrjintää ja se tehostaa toimintoja muun muassa auttaen tunnistamaan aukkoja eri palveluissa.

On keskeistä korostaa, että valtavirtaistaminen ei tarkoita vain naisnäkökulmaa. Kyse on myös siitä, millä tavoin jokin asia liittyy miehiin, mikä on miesten keskimääräinen tilanne suhteessa käsiteltävään asiaan, minkälaisissa eri tilanteissa eri miehet ovat suhteessa asiaan ja kuinka yleisiä nämä tilanteet ovat.

Kolmas keskeinen miehiin ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvä haaste on vahvistaa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista politiikkalohkoilla, joiden tematiikka ei kuulu tasa-arvopoliitiikan ydinalueisiin.

10.4 Esimerkkinä tarve vahvistaa sukupuolinäkökulmaa terveyspolitiikassa ja terveyspalveluissa

Koska valtavirtaistaminen on käsitteenä abstrakti ja vaikeasti hahmotettava, on tässä avattu tematiikkaa terveyttä koskevan esimerkin avulla.

Yksi laajimmista ja potentiaalisesti hyödyllisimmistä alueista, jolla on erityisesti miehiä koskevia haasteita, joihin vastaamisessa sukupuolinäkökulman vahvistaminen olisi hyödyksi koskee terveyttä, terveyspolitiikkaa, terveyden edistämiseksi tehtävää työtä sekä terveyttä ylläpitäviä palveluita. Tämä johtuu muun muassa seuraavista syistä:

- 1) Ilmiön laaja-alaisuus: terveys koskee kaikkia ihmisiä.
- 2) Taloudelliset syyt: terveyssektori muodostaa merkittävän osan kansantalouden menoista, jolloin pienikin säästö tuo ison rahallisen hyödyn. Väestön vanheneminen luo säästöpainetta.
- 3) Merkittävät sukupuolen mukaiset erot: terveyteen liittyy useita merkittäviä sukupuolen mukaisia eroja, kuten huomattava ero elinajanodotteessa.
- 4) Hyvä tilastopohja: Suomessa on olemassa hyvä terveyttä koskeva tilastopohja, joka mahdollistaa analyttisen lähestymistavan ilmiöön.
- 5) asiat voisivat olla toisin: Elintavoilla on merkittävä vaikutus terveyteen, joten terveyseroihin voi puuttua. Terveyserot eivät ole ns. ”luonnon lakeja”.

Yleisesti tiedossa oleva miesten naisia suurempi kuolleisuus ja alhaisempi elinajanodote ei johdu pelkästään ns. luonnollisista väistämättömistä syistä. Tutkimuksen mukaan kaikissa maissa on ns. ylimääräisiä miesten ennen aikaisia kuolemia, jotka liittyvät enemmän tai vähemmän elämäntapoihin ja riskien ottamiseen (White ja Holmes 2006). Nuorten ja työikäisten miesten kuolleisuus myös vaihtelee maasta toiseen huomattavasti voimakkaammin kuin samanikäisten naisten kuolleisuus (White ja Cash 2003). Työikäisinä kuolleista suomalaisista miehiä oli 70 prosenttia vuonna 2004. Terveys 2015-ohjelma onkin ottanut yhdeksi keskeiseksi tavoitteekseen vähentää merkittävästi nuorten miesten tapaturmaista ja väkivaltaista kuolleisuutta (Sosiaalija terveysministeriö 2001).

Käsitykset miehistä ja miehille soveliaasta toiminnasta vaikuttavat miesten elämäntapoihin ja riskinottoon, mitkä puolestaan vaikuttavat kuolleisuuteen. Onkin syytä kokeilla erityisesti miehille räätälöityjä terveyspalveluja ja terveyttä edistäviä hankkeita, joiden suunnittelussa on hyödynnetty tietoa miesten motiiveista pitää terveydestään huolta ja keinoista tavoittaa miehiä ja vaikuttaa miesten ajatteluun.

Ensimmäinen miesliike, jossa on keskusteltu vakavasti sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen vahvistamisesta, on miesten terveyden edistämistä ajava liike. Tämä on merkittävä esimerkki siitä periaatteesta, että erityisesti naisten aseman parantamiseksi kehitetyn menetelmän (valtavirtaistaminen) voi nähdä parantavan myös miesten asemaa.

Oma lukunsa on lihavuus, yksi merkittävimmin lisääntyvistä globaaleista terveysongelmista. Suomessa miesten lihavuus on yleistynyt nopeammin kuin naisten lihavuus. Laihaa naisvartaloa suosiva kauneusihanne saattaa haitallisten, vaikutustensa lisäksi suojata naisia lihavuudelta. Tällöin lihavuuden torjuntaan suunnattu yleinen valistus saattaa paremmin tavoittaa naisten huomion ja saada aikaan muutoksia käyttäytymisessä, koska naisilla on keskimäärin miehiä vahvempi motivaatiopohja painonhallintaan. Miesten motivoimiseksi tarvitaan erityisiä, järeämpiä työkaluja.

OSAN III YHTEENVETO

- Yleisen tason strategisena haasteena on lisähuomion kiinnittäminen miesten ja sukupuolten välisen tasa-arvon suhteeseen.
 - Lisäksi miesten ja tasa-arvon suhteessa on kolme keskeistä strategista haastetta.
- 1) Haasteena on vahvistaa miesten osallistumista tasa-arvopoliittiseen keskusteluun
 - ♦ Keskeinen ja monissa eri yhteyksissä mainittu miehiin ja sukupuolten tasa-arvoon liittyvä tavoite on miesten osallistumisen lisääminen.
 - ♦ Tärkein osallistumisen muoto on osallistuminen tasa-arvopoliittiseen keskusteluun.
 - ♦ Tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistuvista vain pieni vähemmistö on miehiä.
 - ♦ Miesten osallistumisen lisääminen on tärkeää, koska sukupuolten välinen tasa-arvo koskee miehiä, ja koska miehet voivat tuoda tasa-arvopoliittiseen keskusteluun uusia näkökulmia ja teemoja. Miesten osallistuminen edistää tasa-arvokehitystä.
 - 2) Haasteena on löytää toimenpiteiden priorisointiin tasapaino kahden näkökulman välillä.
 - ♦ Toisen näkökulman mukaan tulee priorisoida toimia, joiden päätavoitteena on vahvistaa miesten osuutta naisten aseman parantamisessa.
 - ♦ Toisen mukaan päätavoitteena on helpottaa erityisesti miesten kokemia ongelmia.
 - ♦ Tarvitaan aiempaa suurempaa panostusta toimenpiteisiin, jotka kohdistuvat erityisesti miehiin.
 - ♦ Rajallisten resurssien vuoksi on valittava, mitä tehdään ensin ja mitä myöhemmin.
 - 3) Haasteena on vahvistaa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista politiik- alohkoilla, joiden tematiikka ei kuulu tasa-arvopoliittikan ydinalueeseen.
 - ♦ Monet miehiin ja tasa-arvoon liittyvistä kysymyksistä eivät liity tasa-arvopoliittikan temaattiseen ydinalueeseen, naisten työmarkkina-asemaan. (esimerkiksi terveyteen liittyvät kysymykset).
 - ♦ Tasa-arvopoliittikan ydinalueen ulkopuolella ei usein ole muodostunut perinnettä tarkastella asioita sukupuolinäkökulmasta.
 - ♦ Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisella voidaan paneutua tasa-arvopoliittikan ydinalueen ulkopuolelle jääviin erityisesti miehiin liittyviin kysymyksiin.

Osa IV MIESTEN SISÄLTYTTÄMINEN
TASA-ARVOPOLITIIKAN YTIMEEN

11 Yleisenä tavoitteena tuoda miehet tasa-arvopolitiikan ytimeen

Tämän asiakirjan alussa todettiin, että tasa-arvopolitiikka on aiemmin keskittynyt naisiin ja naisten asemaan ja tilanteisiin. Erityisen huomion kiinnittäminen miehiin, miesten toiminnan vaikutuksiin naisten asemaan tai miesten tilanteisiin ja asemaan on ollut suhteellisen vähäistä. Kuten asiakirjan ensimmäisessä osassa esitettiin, on olemassa painavia perusteluita sille, että myös miehiin on kiinnitettävä huomiota tasa-arvopolitiikassa. Näin voidaan tehdä myös työelämän alueella, jossa naisten asema on edelleen selkeästi miesten asemaa heikompi useilla eri tavoin. Työelämän alueella on kuitenkin muita alueita vahvempia perusteita sille, että huomion kiinnittämisen miehiin tulee ensisijaisesti palvella naisten aseman parantamistavoitetta. Asiakirjan edellisessä luvussa esiteltiin kolme keskeistä yleisen tason haastetta. Tässä osassa esitellään yleisen, strategisen, tason keinoja näihin haasteisiin vastaamiseen. Asiakirjan seuraavassa osassa käsitellään lyhyesti joitakin konkreettisempia toimenpiteitä.

Tärkein miehiä ja tasa-arvoa koskeva strategisen tason tavoite on sisällyttää miehet ja tasa-arvo osaksi tasa-arvopolitiikan ydintä. Tämä tarkoittaa, että tasa-arvopolitiikassa on ajateltava myös miehiä – mieskin on sukupuoli. Tämän tavoitteen avaamisessa ns. tasa-arvopolitiikan kaksoisstrategia on avuksi. **Sovellettu-na miesnäkökulmaan tasa-arvopolitiikan kaksoisstrategia tarkoittaa, että tarvitaan erillistä miehiin keskittyvää panostusta, kuten erillisiä hankkeita, mutta erityisesti yleisempää miesten valtavirtaistamista tasa-arvopolitiikkaan.** Miesten valtavirtaistaminen osaksi tasa-arvopolitiikkaa tarkoittaa, että suunniteltaessa toimenpiteitä tarkastellaan, miten miehet liittyvät kyseiseen ongelmakenttään. Miesten valtavirtaistamisessa voidaan hyödyntää samoja menetelmiä ja keinoja, joita käytetään, kun valtavirtaistetaan sukupuolinäkökulmaa osaksi päätöksentekoa ja asioiden valmistelua. Näin pyörää ei jouduta keksimään uudestaan.

11.1 Miesten sisällyttämisen vaikutuksia

Miesten sisällyttäminen tasa-arvopolitiikan ytimeen, tai miesten integrointi tasa-arvopolitiikkaan, sekä huomion kohteena että toimijoina vaikuttaa siihen mitä tehdään, siihen miten se tehdään, ja siihen miksi se tehdään.

Miesten sisällyttäminen tasa-arvopolitiikkaan vahvistaa miehiin liittyvien toimenpiteiden aloittamista ja toteuttamista. **Sellaiset teemat, jotka ovat ongelmallisia erityisesti miehille nousevat keskeisempään osaan tasa-arvopolitiikassa.** Yksi keskeisistä tämänkaltaisista teemoista on lasten huoltajuuteen erotilanteissa liittyvät kysymykset lainsäädännöstä viranomaismenettelyihin. Tämä on alue, jossa Suomessa ja muissa länsimaissa on esitetty, että miehet saattavat kokea sukupuolestaan johtuvaa syrjintää (esimerkiksi Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 2005). Tämänkaltaisten, tasa-arvopolitiikalle verrattain uusien aihekokonaisuuksien tarkastelussa on tärkeitä tarkastella kysymystä molempien sukupuolten kannalta, jotta ratkaisemalla

erityisesti toista sukupuolta koskettavaa ongelmaa ei samalla pahenneta jotain toista sukupuolta koskettavaa ongelmaa.

Lisäksi miesten integroiminen tasa-arvopolitiikkaan vahvistaa sellaisten toimenpiteiden toteuttamista, jotka olennaisesti liittyvät miehiin, mutta joita ei useinkaan mielletä ongelmiksi miehille. Esimerkkinä tästä voi pitää prostituution asiakkuuden vähentämiseen pyrkiviä toimenpiteitä. Koska prostituution asiakkuus on selkeästi yleisempää miesten kuin naisten keskuudessa, on olennainen väline prostituutiosta koituvien haittojen vähentämiseksi miesten toiminnan muuttaminen.

Kolmanneksi miesten integroiminen vahvistaa sellaisten toimenpiteiden toteuttamista, joissa miesten ja naisten tilanteiden keskinäisiin yhteyksiin kiinnitetään huomiota. Esimerkkinä tämänkaltaisesta toimenpiteestä on pojille ja nuorille miehille suunnattu seksuaalivalistus, erityisesti sukupuolitautilien ehkäisyssä. Usein sukupuolitautilien ja ei-toivottujen raskauksien ehkäisyssä on keskitytty erityisesti tyttöihin, mutta luonnollisesti myös miehet ovat osallisina tilanteissa, joissa sukupuolitauteja leviää ja raskauksia käynnistyy. Tämän vuoksi on olennaista kiinnittää huomio myös miehiin tässä kysymyksessä.

Miesten integroiminen tasa-arvopolitiikkaan vaikuttaa myös siihen, miten tätä politiikkaa tehdään. Kuten aiemmin todettiin, yksi keskeinen seuraus miesten osallistumisesta tasa-arvosta käytävään keskusteluun on tämän keskustelun mahdollinen rikastuminen näkökulmilla, jotka valottavat sitä, miltä eri tilanteet näyttävät miesten näkökulmista. Koska ei ole olemassa yhtä ainoata miesten näkökulmaa tai miesten tilannetta, vaikuttaa tämä siihen, että miesten tilanteiden moninaisuus voidaan paremmin ottaa huomioon valmisteltaessa erilaisia toimenpiteitä. Samalla helpottuu sen näkeminen, miten jokin tilanne voitaisiin ratkaista tavalla, joka näyttyy myönteisenä niin naisille kuin miehillekin.

Miesten integroiminen tasa-arvopolitiikkaan vaikuttaa käsitykseen siitä, mistä sukupuolten välisen tasa-arvon tavoittelemisessa on kysymys eli ajatukseen siitä, miksi tasa-arvopolitiikkaa tehdään. Miesten hyvinvoinnin ja elämänlaadun kohentaminen nousee aiempaa keskeisempään asemaan. Miesten integroiminen vahvistaa käsitystä siitä, että tasa-arvopolitiikassa on kyse tasapuolisemman ja vähemmän rajoittavan sukupuolijärjestelmän rakentamisesta. Vastaavasti käsitys siitä, että kyse on naisten vapauttamisesta miesten luomista ja ylläpitämistä normeista heikentyy. Vaikka sukupuolijärjestelmä suosiikin usein miehiä enemmän kuin naisia, on tasa-arvoisempi sukupuolijärjestelmä hyväksi myös miehille. Miesten integroiminen nostaa esiin erityisesti miehiä rajoittavia sukupuolijärjestelmän piirteitä.

Tavoitetta sisällyttää miehet osaksi tasa-arvopolitiikan ydinaluetta voidaan lähentää viidellä keinolla.

- 1) Lisätään miehiin kohdistuvia tai miehiin suunnattuja tasa-arvopoliittisia toimenpiteitä.

- 2) Lisätään miesten osallistumista tasa-arvopoliittiseen keskusteluun.
- 3) Huomioidaan miehet tasa-arvopoliittisessa retoriikassa.
- 4) Syvennetään miehiä ja tasa-arvoa koskevaa asiantuntemusta.
- 5) Tuetaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista ja korostetaan, että valtavirtaistamisessa on kysymys naisten lisäksi myös miehistä.

12 Lisätään miehiin kohdistuvia toimenpiteitä ja hankkeita

Keskeisin keino saada miehet osaksi tasa-arvopoliittikan ydintä on lisätä miehiin kohdistuvia tasa-arvopoliittisia toimenpiteitä ja hankkeita. Yleisin temaattinen alue, jota toistaiseksi selkeästi miehiin kohdennetut tasa-arvopoliittiset toimenpiteet ovat koskeneet, on isyyden vahvistaminen. Ei kuitenkaan ole mitään erityistä syytä, miksei miehiin kohdistettuja toimenpiteitä tulisi olla monilla muillakin temaattisilla alueilla. Toimenpiteitä olisi hyvä olla niillä alueilla, joilla hallituksella on tasa-arvon edistämiseen tarkoitettuja kirjauksia. Kaikkien tasa-arvopoliittisten kysymysten ja monien toistaiseksi tasa-arvopoliittisen käsittelyn ulkopuolelle jääneiden kysymysten kohdalla voidaan kysyä: ”Miten tämä asia liittyy miehiin?” Asiakirjan luvussa neljä tämä kysymys todettiin miesnäkökulman avainkysymykseksi.

Asiakirjan alussa esiteltiin miehiä ja tasa-arvoa koskevia keskeisiä periaatteita. Nämä periaatteet ovat:

- 1) Miesten parissa tehtävässä tasa-arvotyössä huomioidaan yleinen sukupuolten välisen tasa-arvon tilanne.
- 2) Korostetaan niitä hyötyjä, joita miehille ja pojille koituu sukupuolten välisestä tasa-arvosta.
- 3) Tunnustetaan miesten ja poikien hyvinvoinnin lisääminen hyväksytyksi tasa-arvon edistämisen tavoitteeksi.
- 4) Tunnistetaan miesten [ja naisten] tilanteiden ja olosuhteiden monimuotoisuus.

Mainitut periaatteet on tärkeätä ottaa huomioon valmisteltaessa miehiin ja tasa-arvoon kohdistuvia toimenpiteitä.

Miehiin kohdistuvat tasa-arvopoliittiset toimenpiteet eivät vaikutuksiltaan saa huonontaa naisten asemaa. Sukupuolten välisen tasa-arvon yleinen tilanne edellyttää, että kaikilla sukupuolten välistä tasa-arvoa lisäävillä toimenpiteillä on myönteinen tai neutraali vaikutus naisten asemaan. Esimerkiksi miesten vanhempainvapaiden pitämiseen kannustavien säädösten ei tulisi syrjiä naisia. Syrjintää ei kuitenkaan ole pelkästään isille korvamerkitty vanhempainvapaa, jonka eräs tavoite on parantaa naisten työmarkkina-asemaa. Miesten parissa tehtävän työn (kuten väkivaltaa tehneiden miesten hoito-ohjelmat) resursointi ei saisi kilpailla samoista resursseista naisten parissa tehtävän työn kanssa (kuten naisten turvakodit).

12.1 Priorisointijännitteen ratkaisuksi kaikki voittavat -näkökulma

Asiakirjan alussa mainittiin kaksi näkökulmaa miehiin ja tasa-arvoon: tasa-arvo tarvitsee miehiä ja miehet tarvitsevat tasa-arvoa. Näiden kahden näkökulman välinen priorisointi mainittiin edellisessä osassa yhdeksi keskeiseksi miehiä ja tasa-arvoa koskevaksi haasteeksi. On tärkeätä, että erityisesti miehiin kohdennetut hankkeet eivät kokonaisuutena painota yksinomaan vain toista näistä näkökulmista. **Miehiin kohdistettujen yksittäisten tasa-arvopoliittisten toimenpiteiden päätavoite voi olla naisten aseman parantaminen tai miesten aseman parantaminen.**

Usein ongelmallisena pidetty tilanne tulkitaan tilanteeksi, jossa toinen sukupuoli on voittaja ja toinen häviöjä. Tällöin tilanteen asetelma näyttäytyy sukupuolten välisenä konfliktina, jonka ratkaisu edellyttää toiselle sukupuolelle toisen kustannuksella annettuja myönnytyksiä. Vastakkainasettelu hidastaa muutosta tasa-arvoisempaan suuntaan ja vähentää muutoksessa etuja ja asemia menettävien tahojen kiinnostusta osallistua muutoksen aikaan saamiseen. Miesten naisia vähäisempää osallistumista sukupuolten väliseen tasa-arvon edistämiseen on osaltaan selitetty tämänkaltaisella selitysmallilla.

Esimerkiksi miesten naisiin kohdistaman väkivallan vastainen työ kohtaa usein voimakasta kritiikkiä, joka tulee selkeän voittopuolisesti miesten taholta (Wetterberg 2002). Kritiikin ytimenä Suomessa vaikuttaa olevan tulkinta siitä, että naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ suuntautuu miehiä vastaan. Ongelmallisena pidetyn tilanteen käsitteellistäminen kaikille haitalliseksi rakenteelliseksi ongelmaksi, jossa ei ole selkeitä voittajia vaikuttaa hedelmälliseltä keinolta motivoida kaikki asianosaiset mukaan tilanteen muuttamiseen. Tämä saattaa edellyttää ongelmanasettelun keskipisteen muuttamista.

Tasa-arvo-ongelmat on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä käsitteellistämään siten, että niiden ratkaisusta hyötyvät naiset ja miehet. Kun tilanteen muuttaminen tasa-arvoisempaan suuntaan tarkoittaa sitä, että kaikki voittavat, on helpompaa saada riittävän laaja-alaista ja voimakasta tukea muutoksen aikaansaamiseksi. Tämän asiakirjan tematiikan kannalta tämä tarkoittaa sitä, että olisi tarkasteltava, millä tavoin tasa-arvopoliittiset toimenpiteet hyödyttävät miehiä silloinkin, kun niiden ensisijainen tavoite on naisten aseman parantaminen. Vastaavasti, miesten kokemia ongelmia on hyvä pyrkiä ratkaisemaan niin, että ne hyödyttävät myös naisia. Miesten kokemien ongelmien vähentäminen voi olla esimerkiksi jonkin suuremman kokonaisuuden, kuten sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen, osa-alue.

Miehiin kohdistetut tasa-arvopoliittiset hankkeet voivat olla läheisessä tai etäisemmässä yhteydessä tasa-arvopoliitiikan ydinalueeseen, naisten työmarkkina-asemaan. Miehet ovat avainroolissa monilla tasa-arvopoliitiikan ydinalueilla. Miesten tilanteella ja toiminnalla on vaikutuksia naisten asemaan. Jo aiemmin mainittiin työn ja perheen yhteensovittaminen ja miesten aktiivisen vanhemmuuden vah-

vistamisen vaikutukset naisten työmarkkina-asemaan. Mutta myös muilla naisten työmarkkina-asemaan liittyvillä alueilla miehet ovat avainroolissa. Usein tietoa miesten vahvasta yhteydestä johonkin kysymykseen ei kuitenkaan näy käytännön toimenpiteiden suuntaamisessa. Yksi selkeimmistä esimerkeistä koskee segregatiota, työmarkkinoiden ja kouluttautumisen jakautumista nais- ja miesvaltaisiiin ammatteihin ja aloihin (ks. esimerkki).

Esimerkki

Miehet ja segregatiion purkaminen

Työmarkkinoiden ja kouluttautumisen jakautumista nais- ja miesvaltaisiiin ammatteihin ja aloihin voidaan vähentää kahdella tavalla: lisäämällä naisia miesvaltaisilla aloille ja lisäämällä miehiä naisvaltaisille aloille. Tämän itsestään selvyyden edessä on yllättävää todeta, että näistä keinoista vain toista on käytetty laajasti. Työelämän tasa-arvoon liittyviä hankkeita kartoittaneen hankkeen mukaan (Brunila, Heikkinen ja Hynninen 2005) selkeä enemmistö Suomessa tehdyistä segregatiion purkamiseen keskittyneistä hankkeista keskittyi naisten kannustamiseen miesvaltaisille aloille. Segregatiion purkamisen toiseen puoleen, miesten kannustamiseen naisvaltaisille aloille kouluttautumiseen ja näille aloille jäämiseen, on kiinnitetty huomattavasti vähemmän huomiota. Tutkimuksia tai selvityksiä niistä syistä, jotka ovat miesten ja poikien ammatinvalintojen takana tai keinoista miesten kannustamiseksi naisvaltaisille aloille on Suomessa tehty erittäin vähän. Vastaava tilanne vaikuttaa vallitsevan myös muissa Euroopan unionin jäsenmaissa.

Positiivisena esimerkkinä voi mainita Britannian tasa-arvotoimikunnan tekemän selvityksen (Equal Opportunities Commission 2005), jossa tarkasteltiin ammatillista segregatiota ja esitettiin keinoja sen purkamiseksi neljällä miesvaltaisella alalla ja yhdellä naisvaltaisella alalla. Hanketta voi pitää erityisen myönteisenä esimerkkinä siksi, että siinä ei paneuduttu erikseen naisiin tai erikseen miehiin vaan naisiin ja miehiin. Tämänkaltainen lähestymistapa ei jätä kumpaakaan sukupuolta toisen varjoon ja monet naisten kohdalla sopivat suositukset ovat sovellettavissa myös miesten kohdalla.

Enemmistö tasa-arvon kannalta merkittävistä teemoista, joissa miehet ovat keskeisessä roolissa, ovat lähempänä yksityistä kuin julkista elämänpääiriä. Tällöin on luontevaa, että miehiin ja tasa-arvoon keskittyvä toimenpide kohdistuisi yksityiseen elämänpääiriin.

Miehiin kohdistettujen tasa-arvopoliittisten toimenpiteiden kohderyhmä voi olla pelkkien miesten lisäksi miehet sekä naiset. Miehiin kohdistettujen tasa-arvopoliittisten hankkeiden lisääminen ei tarkoita sitä, etteivätkö samat hankkeet voisi kohdistua myös naisiin. Kansainvälisessä miehiä ja tasa-arvoa käsittelevässä kirjallisuudessa on 2000-luvulla yleisesti suositeltu miesten ja naisten käsittelemistä yhdessä. Tällöin huomio ei keskity pelkästään naisiin tai miehiin vaan myös naisten ja

miesten välisiin suhteisiin ja siihen, miten miesten tilanne ja toiminta vaikuttaa naisten asemaan ja päinvastoin. (ks. Connell 2003.)

On mahdollista, että joitakin miehiin liittyviä tasa-arvokysymyksiä ei vielä ole tunnistettu tasa-arvokysymyksiksi. Esimerkiksi monien syrjäytymistä kuvaavien tunnuslukujen kohdalla miesten asema on naisten asemaa heikompi. On mahdollista, että näiden tunnuslukujen takaa löytyy tasa-arvo-ongelmia, esimerkiksi sukupuoliperustaista syrjintää. On kuitenkin tärkeitä, että syrjäytymistä ja syrjintää ei sekoiteta keskenään: syrjäytymisen taustalla ei automaattisesti ole syrjintää. Lisäksi miesten sukupuolierityisten tarpeiden vähäinen huomioiminen eri palveluissa voidaan, tilanteesta riippuen, tulkita tasa-arvo-ongelmaksi. Paras lääke tähän on luultavasti sukupuolivaikutusten arviointi, jolla voidaan samalla kertaa kartoittaa myös puutteita naisten sukupuolierityisiin tarpeisiin vastaamisessa.

13 Vahvistetaan miesten osallistumista tasa-arvokeskusteluun

Edellisessä osassa todettiin yhdeksi keskeiseksi haasteeksi lisätä tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistuvien miesten määrää. **Miesten tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistumisen vahvistamiseen on useita keinoja.** Tässä luvussa käsitellään joitakin keinoja vahvistaa miesten osallistumista tasa-arvopoliittiseen asiantuntijakeskusteluun. Seuraavassa luvussa käsitellään miesten huomioimista tasa-arvoretoriikassa, mikä osaltaan kutsuu miehiä osallistumaan tasa-arvopoliittiseen keskusteluun.

13.1 Toimintakäytäntöjen muuttaminen miehiä mukaan ottavampaan suuntaan

Tässä keskitytään asiantuntijatasoon osallistumisen vahvistamiseen, koska sitä koskevat vaikutusmahdollisuudet ovat helpoimmin toteutettavissa. Tasa-arvopoliittiseen keskusteluun osallistumisen muotoja ovat mm. lausuntojen antaminen, seminaareihin ja foorumeihin osallistuminen, erityisjärjestönä toimiminen ja asiantuntijaroolissa toimiminen erilaisissa työryhmissä.

13.2 Lausuntopyynnöt myös miesjärjestöille

Sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä asioita koskevia lausuntopyyntöjä lähettäessä lausuntopyynnöt lähetetään lähes poikkeuksetta keskeisimmille naisjärjestöille, jotka tehtävänsä mukaisesti arvioivat asiaa erityisesti naisten kannalta. **Lausuntopyyntöjä lähetettäessä on tärkeitä varmistaa, että mielipidettä kysytään naisjärjestöjen lisäksi myös tahoilta, joiden tehtävänä on miettiä asioita siltä**

kannalta, miten ne liittyvät miehiin. Tämä on perusteltua, koska tasa-arvokysymykset koskevat naisten lisäksi myös miehiä.

Haasteena on, että Suomessa ei vielä ole naisjärjestöjen kaltaista vakiintunutta miesjärjestöjen joukkoa, joilla olisi pitkä historia takanaan. Toistaiseksi ainoa miesnäkökulmasta asioita tarkasteleva ns. yleisjärjestö on Miessakit ry. Myös Helsingissä toimiva Miesten kriisikeskus voi mahdollisesti tuoda lisänäkökulmia moniinkin tasa-arvon kannalta tärkeisiin teemoihin. Lisäksi Suomessa on useita pienemmän mittakaavan miesjärjestöjä (kuten Profeministimiehet ry) tai tahoja, joilla on asiantuntemusta johonkin yksittäiseen tematiikkaan liittyen. Erityisesti parisuhdeväkivaltaa tehneiden miesten auttamiseen liittyvää asiantuntemusta on Suomessa useallakin paikkakunnalla. Potentiaalisten miesnäkökulmasta lausuntonsa antavien tahojen vähäisyyden vuoksi on olemassa riski, että tulkitaan jonkun tahon voivan lausunnollaan edustaa kaikkien miesten mielipiteitä. Tämänkaltainen tulkinta olisi harhaanjohtava.

13.3 Seminaareihin kutsuttava miehiä

Tasa-arvoa käsittelevien seminaarien ja tilaisuuksien puhujat ja yleisö ovat useimmiten selkeän naisenemmistöisiä. Asiaan vaikuttavat monet tekijät, mutta oma osuutensa on sillä, jos jo kutsuttavien joukko on selkeän naisvoittoinen. Koska miehiä sukupuolinäkökulmasta käsittelevä asiantuntemus on ohutta ja hajanaista ja tasa-arvoa käsittelevät organisaatiot ja ryhmät ovat usein jäsenistöltään selkeän naisvoittoisia, on ”tasa-arvosta kiinnostuneille” tai ”tasa-arvon parissa työskenteleville” suunnattu kutsu käytännössä suunnattu lähinnä naisille. Miesten osallistumisen lisääminen edellyttää kutsujen osoittamista myös tahoille, jotka eivät ensisijaisesti tarkastele asioita tasa-arvonäkökulmasta. **Järjestettäessä tasa-arvoa käsitteleviä tilaisuuksia, on syytä miettiä erikseen, mitä sellaisia organisaatioita voi kutsua, jotka lähettäisivät paikalle miespuolisen edustajan.** Myös mahdollisuutta kerätä lista yksittäisistä tasa-arvon edistämisestä kiinnostuneista miespuolisista asiantuntijoista on syytä harkita. Järjestettäessä tilaisuuksien ohjelmaa on hyvä pyrkiä puhujien tasaiseen sukupuolijakaumaan.

Oma mahdollisuutensa miesten osallistumisen lisäämiseen on järjestää vain miehille tarkoitettuja seminaareja tai muita tilaisuuksia, jotka käsittelevät sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tämänkaltaisia hankkeita on jo toteutettu mm. Islannissa hyvällä menestyksellä.

13.4 Miesten käyttäminen virallisina ja epävirallisina asiantuntijoina

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on yksi keskeisistä tasa-arvoalan asiantuntijafoorumeista. Sen jäsenet koostuvat pääosin poliitikoista, mutta pysyvinä asiantuntijajäseninä on myös kahden naisjärjestön edustajia. Miesjärjestöjen edustusta neuvottelukunnassa on ollut neuvottelukunnan alaisessa miesjaostossa. **Olisi harkittava**

merkittävimmän miesjärjestön edustaja ottamista Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan asiantuntijajäseneksi.

Asiantuntijavaikuttamista tapahtuu paljon myös epävirallisten verkostojen kautta. Epävirallisessa tasa-arvoa koskevassa asiantuntijavuorovaikutuksessa on tärkeitä luoda verkostoja myös miespuolisiin asiantuntijoihin. Miehiä koskeva asiantuntemus on Suomessa hajautunutta, joten miehiä sukupuolinäkökulmasta tarkastelevia asiantuntijoita voidaan joutua etsimään. Joissakin Pohjoismaissa tämänkaltaisista asiantuntijoista on luotu epävirallisia listoja, ja listoilla mainituilta henkilöiltä on pyydetty apua eri kysymyksissä. Paras sijoitustapa miehiä koskevien asiantuntijoiden listan keräämiseen on Minna-tietopalvelu, koska siihen on jo rakennettu asiantuntijatietopankki.

14 Huomioidaan miehet tasa-arvoretoriikassa

Oma osuutensa miesten osallistumisen lisäämisessä on sillä, millä tavoin (jos ollenkaan) miehistä puhutaan tasa-arvoa koskevassa tekstissä, kuten erilaisissa ohjelmissa, julkaisuissa ja puheissa. Jos miehistä ei puhuta ollenkaan, viestitetään samalla, että tasa-arvo ei kosketa miehiä lainkaan. Toisaalta hyvin yksipuolinen kuva miehistä tai naisista ei vastaa todellisuuden moninaisuutta ja saattaa herättää voimakastakin vastustusta, jos tämän yksipuolisen kuvan tulkitaan olevan selkeän negatiivinen.

Miehiä ja tasa-arvoa käsittelevässä kirjallisuudessa on vähitellen alkanut syntyä oma asiantuntemuksen alansa, jonka keskiössä on kysymys siitä, miten saada miehiä mukaan tasa-arvotyöhön ja tasa-arvon edistämiseen (lähdeviitteistä ks. alaviite 1, luvussa 4). Tässä ei referoida mainittua kirjallisuutta, vaan mainitaan kolme keskeistä seikkaa.

- Miehet ovat olennainen yleisö tasa-arvoa koskevalle puheelle.
- Miehet ovat moninaisissa tilanteissa suhteessa kaikkiin tasa-arvokysymyksiin.
- On tunnistettu joitakin keinoja vastata miesten vastustukseen ja kritiikkiin tasa-arvon edistämistyötä kohtaan.

14.1 Miehet ovat olennainen yleisö tasa-arvoa koskevalla puheelle

Kaikkein tärkein retoriikkaa koskeva huomio on, että **miehet ovat olennainen yleisö tasa-arvoa koskevalle puheelle**. Vähintäänkin yleisesti suurelle yleisölle kohdennettu tasa-arvopuhe on syytä rakentaa siten, että se puhuttelee myös miehiä. Teksti on rakennettava niin, että miehet kokevat sitä lukiessaan sen koskettavan myös itseään. Miehiä on usein asemassa, joiden haltijoilla on vaikutusta siihen, kuinka hyvin tasa-arvoaloitteet edistyvät. Erityisesti lainsäädäntöä koskevassa tasa-arvopuheessa on suureksi avuksi, jos ongelmanasettelu saadaan määriteltyä sellaiseksi, että kysy-

mys ei muutu naiset vastaan miehet -tilanteeksi, kuten esimerkiksi suuriakin tunteita herättäneessä prostituution asiakkuuden kriminalisointi -keskustelussa kävi vuosina 2005 ja 2006.

14.2 Miesten tilanteiden moninaisuus on tärkeätä huomioida

Miehet ovat moninaisissa tilanteissa ja asemassa suhteessa kaikkiin tasa-arvokysymyksiin. Miehistä puhuminen kovin stereotyyppisessä tai yksipuolisessa valossa sivuuttaa tämän tosiseikan. Esimerkiksi miesten tuntemiinsa naisiin kohdistaman väkivallan yhteydessä puhutaan usein miehistä ainoastaan väkivallan tekijän roolissa. Tämä saattaa johtaa tulkintaan, että haluttaisiin viestiä, että kaikki miehet ovat väkivaltaisia, mikä on ollut yksi keskeinen kritiikki naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn historiassa. Miehet ovat kuitenkin monissa muissakin rooleissa suhteessa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Miehet ovat uhrien läheisiä (esimerkiksi uhrien vanhempia tai lapsia), ilmiötä sivusta seuraavia kansalaisia, asian kanssa ammattinsa puolesta tekemisissä olevia (poliiseja, lääkäreitä), mutta myös vastaavankaltaisen väkivallan uhreja. **Miesten tilanteiden moninaisuuden huomioiminen antaa miehille enemmän mahdollisia lähestymiskulmia kyseiseen kysymykseen ja avaa siten miehille sisääntuloväyliä tasa-arvokeskusteluun.** Tämä on erityisen tärkeä huomio kysymyksissä, joissa ongelman olemassa olo voidaan tulkita (joidenkin) miesten käyttäytymisestä johtuvaksi.

14.3 Osoitetaan miesten hyötyvän tasa-arvosta

On ensiarvoisen tärkeätä korostaa niitä hyötyjä, joita miehille koituu sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen tarkoitetuista toimenpiteistä. Miehet eivät hyödy pelkästään erityisesti miesten aseman parantamiseen tarkoitetuista toimenpiteistä. Toimenpiteet, joita on perusteltu ja jotka on suunniteltu erityisesti parantamaan naisten asemaa hyödyttävät usein myös monia miehiä. Selkeimpänä esimerkkinä tästä on laki sukupuolten välisestä tasa-arvosta, joka suojaa myös miehiä sukupuoleen perustuvalta syrjinnältä. Niin sanotusti naisten asioina pidetyt kysymykset, kuten työn ja perheen yhteensovittamisen edistäminen ja seksuaalinen häirintä, koskevat myös miehiä (esimerkiksi häirinnän uhreina). Tämä on hyvin merkittävää sen vuoksi, että paras miesten etu jossain kysymyksessä saatetaan saavuttaa keinoilla, jotka on suunniteltu ennen kaikkea naisten aseman parantamiseksi. Tämä perustuu siihen, että monet miehet ovat vastaavassa tilanteessa kuin ne naiset, joita ajatellen kyseinen keino on suunniteltu.

Vaikka naisiakin on ollut tasa-arvotyön vastustajien joukossa, ovat merkittävimmät vastustajat olleet miehiä. Miesten vastustusta on tutkinut mm. ruotsalainen Ingrid Pincus (1997), ja keinoja sen voittamiseen on pyritty kehittämään miehiä ja tasa-arvoa koskevassa kehittyvässä käytännön menettelyjä koskevassa kirjallisuudessa (ks. alaviite 1, luvussa 4).

Tässä nostetaan esiin kaksi keskeistä vastustuksen vähentämiseen vaikuttavaa keinoa. Ensinnäkin **miehiä on hyvä lähestyä kumppaneina ongelman ratkaisulle, erityisesti kysymyksissä, joissa joidenkin miesten ongelmallinen käyttäytyminen on avainasemassa (esimerkiksi parisuhdeväkivalta)**. Toinen hieman monimutkaisempi keino liittyy miesten esiin nostamien ongelmien tai kritiikin kuuntelemiseen ja siihen reagoimiseen. **Miesten esittämään kritiikkiä kannattaa kuunnella ja kritiikkiin liittyviä mahdollisia toimintaehdotuksia pyrkiä jalostamaan niin, että voidaan esittää parempia toimintaehdotuksia.** Näin tulisi menetellä erityisesti silloin, jos alkuperäiset toimintaehdotukset sisältäisivät elementtejä, jotka asettavat naisten ja miesten edut vastakkain ja jos jalostetulla toimintaehdotuksella on alkuperäistä ehdotusta myönteisempi vaikutus naisten ja miesten asemaan. Alla jälkimmäistä keinoa on havainnollistettu esimerkin avulla.

Esimerkki

Huoltajuuspäätösten syrjinnän selvittämisestä erojen ennaltaehkäisyyn Länsimaissa yksi yleisimmistä tai jopa yleisin niistä henkilökohtaisen elämän tapahtumista, jotka saavat miehet kiinnostumaan tasa-arvosta, on avioero ja lapsen lähihuoltajuuden menetys. On esitetty, että lasten lähihuoltajuus annetaan erossa useammin äidille kuin olisi tilanteita objektiivisesti arvioiden syytä tehdä. Syynä saattaisi olla miehiin huoltajuusneuvotteluissa kohdistuva syrjintä. Tämän perusteella on vaadittu, että syrjinnän esiintymistä tulisi selvittää, (esim. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 2005) ja syrjintä tulisi poistaa. Ongelmana näyttäisi siis olevan mahdollinen syrjintä ja toimintaehdotus olisi syrjinnän poistaminen, mikäli sitä esiintyy. Ongelman ja toimintaehdotuksen voi myös asettaa toisin tavalla, josta olisi enemmän hyötyä miehille mutta myös naisille.

Ensinnäkin, ongelmia voi nähdä olevan kolme: 1) ero sinänsä on ihmisille usein ei-toivottu tapahtuma; 2) toteutunut syrjintä on tasa-arvolain vastaista; 3) potentiaalinen etäännyminen lapsista eron seurauksena on ongelma sinänsä, ja etäännyminen voi tapahtua, vaikka syrjintää ei olisi ollutkaan. Näistä ongelmista huoltajuuspäätösten tekemisen yhteydessä esiintyvän syrjinnän vähentäminen vaikuttaisi lähinnä toiseen ja jonkin verran kolmanteen ongelmaan. Ainakin lyhyellä tähtämellä voi pitää todennäköisenä, että riippumatta siitä, syrjitäänkö miehiä huoltajuuspäätöksiä tehtäessä vai ei, olisi enemmistö lähihuoltajiksi nimetyistä jatkossakin naisia, koska naiset keskimäärin kantavat enemmän vastuuta lasten hoitamisesta (Melkas 2005; Niemi ja Pääkkönen 2001). Täten useimmat eronneet miehet joutuisivat jatkossakin asumaan erillään lapsistaan suurimman osan ajasta.

Vaihtoehtoinen toimintamalli voisi olla esimerkiksi erojen ehkäiseminen parisuhteita tukemalla sekä osallistuvan isyyden vahvistaminen. Näillä toimilla vähennettäisiin eroja, tehtäisiin syrjintää pitkällä tähtämellä vaikeammaksi ja vähennettäisiin riskiä lapsista etäännyttämiseen eron sattuessa. Lisäksi osallistuva isyys lisäisi todennäköisyyttä sille,

että lähihuoltajuus eron sattuessa annettaisiin miehelle. Yksi merkittävästä avioerojen syistä vaikuttaisi olevan kodin ja lasten hoidon vastuun epätasainen jakautuminen (Paajanen 2003), jonka erityisesti naiset kokevat ongelmaksi (Melkas 2005). Tällöin yksi merkittävä keino erojen ehkäisemiseksi, ja miesten aseman parantamiseksi olisi miesten kodin- ja lastenhoidosta kantaman vastuun lisääminen. Myönteiset vaikutukset naisten, miesten ja lasten elämään olisivat luultavasti suuremmat kuin huoltajuuspäätöksien yhteydessä tapahtuvaan potentiaaliin miesten syrjintään puuttumisella.

15 Syvennetään miehiä koskevaa asiantuntemusta

Jotta tasa-arvopolitiikassa voidaan tehdä pitkäjänteistä työtä miesten ja tasa-arvon suhteen, tulisi nykyisen hallituskauden aikana miehiin ja tasa-arvoon kiinnitetyn erityishuomion olla tulevaisuudessa osa normaalia käytäntöä. Tämä edellyttää jonkinasteista institutionalisointia.

15.1 Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan miesjaoston panos ei ole riittävä

Miehiä ja tasa-arvoa on suomalaisen tasa-arvokoneiston osana käsitelty erityisesti tasa-arvoasiain neuvottelukunnan alaisessa miesjaostossa. Neuvottelukunnassa on yhtäjaksoisesti vuodesta 1988 toiminut miesjaosto, jonka toimikenttää laajennettiin vuonna 2003 mies- ja mediajaostoksi. Uusi jaosto on aina asetettu edellisen jaoston määrääjän päätyttyä. Jaoston tehtävät ovat kautta sen olemassa olon liittyneet miesten ja tasa-arvon suhteen eri puoliin. Keskeisimmässä roolissa jaoston työssä on ollut isyyden vahvistaminen (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2006). Miesjaosto oli tämän asiakirjan tekemiseen asti ollut ainoa taho Suomessa, joka on tuottanut erityisesti miesten ja tasa-arvon suhteeseen tasa-arvopolitiikan näkökulmasta keskittyvän julkaisun, ”Miesnäkökulmia tasa-arvoon” (Kempe 2000). Julkaisussa on keskitytty yksittäisiin aihealueisiin ja miesten ja tasa-arvon suhdetta kokonaisuutena on käsitelty suppeasti.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan rooli neuvoa antavana elimenä ei kuitenkaan yksin riitä takaamaan sitä, että miehiä ja tasa-arvoa käsiteltäisiin suomalaisen tasa-arvopolitiikan ytimessä. Olennaisin rooli on saada miehet ja tasa-arvo vahvasti mukaan siihen tasa-arvokoneiston osaan, joka valmistelee hallituksen tasa-arvopolitiikkaa. Vuodesta 2001 lähtien tämä on ollut sosiaali- ja terveysministeriöön sijoitettu tasa-arvoyksikkö.

15.2 Miehet ja tasa-arvo -tematiikan vakiinnuttaminen osaksi kansallisen tasa-arvopolitiikan valmistelua

Institutionalisoinnille on kolme erilaista mallia, vahvemmassa institutionalisoinnista heikompaan. Voidaan perustaa erillinen miehiä ja tasa-arvoa käsittelevä yksikkö, kuten Itävallassa on tehty. Toisena vaihtoehtona voidaan jatkaa tällä hallituskaudella vallinnutta linjaa, jossa miehiä ja tasa-arvoa koskeva työ on yleisesti yhden virkamiehen vastuulla, mutta erityiskysymyksissä kunkin kysymyksen erityisasiantuntijan vastuulla. Kolmas ja heikoin vaihtoehto on sisällyttää tasa-arvon miesnäkökulma kaikkien tasa-arvopolitiikkaa valmistelevien virkamiesten tehtäviin eli eräänlainen valtavirtaistamislinja.

Näistä kolmesta vaihtoehdosta keskimmäinen on suositeltavin. Ensimmäisellä vaihtoehdolla on kolme keskeistä ongelmaa: Ensinnäkin, se edellyttäisi suuria resursseja. Toiseksi, erillinen miehiä ja tasa-arvoa käsittelevä yksikkö uhkasi jäädä erilliseksi ja muusta tasa-arvopolitiikasta irralliseksi kokonaisuudeksi, mikä olisi vastoin tärkeintä strategista tavoitetta, miehet ja tasa-arvo -kokonaisuuden sisällyttämistä **osaksi** tasa-arvopolitiikan ydinaluetta. Tällöin miesyksikkö olisi potentiaalisessa kilpailutilanteessa sosiaali- ja terveysministeriöön sijoitetun tasa-arvoyksikön kanssa ja yksiköiden työt jäisivät helposti erilleen, jolloin synergiaetuja jäisi saavuttamatta. Useat nais- tai mieskysymykset eivät ole vain nais- tai mieskysymyksiä vaan koskevat naisia ja miehiä yhtäaikaisesti, vaikkakin mahdollisesti eri tavoin. Hyvä lähestymiskulma sukupuolten välisen tasa-arvon kysymyksiin on sellainen, jossa tarkastellaan naisia **ja** miehiä eikä naisia **tai** miehiä. Kolmanneksi, miehiä ja tasa-arvoa käsittelevä yksikkö olisi luultavasti hierarkkisesti alemassa asemassa, jolloin sen sijoittaminen erilleen tasa-arvoyksiköstä saattaisi marginalisoida miehiä ja tasa-arvoa käsittelevän yksikön työn kansallisessa ja kansainvälisessä tasa-arvotyössä.

Toinen vaihtoehto, erillisen miehiä ja tasa-arvoa päätehtävänään käsittelevän virkamiehen sijoittaminen tasa-arvoyksikköön olisi parempi vaihtoehto. Tämä vaihtoehto on resurssitarpeiltaan edellistä selkeästi vähäisempi ja tarjoaa parhaan mahdollisen synergiahyödyn. Samalla se mahdollistaa sen, että miehiä ja tasa-arvoa koskevia näkökulmia voidaan tehokkaammin sisällyttää kaikkeen tasa-arvopolitiikan valmisteluun. Erillinen panostaminen ja vastuuhenkilön nimeäminen on välttämätöntä sen vuoksi, että alue kokonaisuutena on uusi ja edellyttää edelleen kehittämistä, verkostojen rakentamista ja näkökulmien selkiyttämistä, johon tarvitaan vastuuvirkamies, jolle asiakokonaisuus kuuluu.

Kolmas vaihtoehto, tematiikan sisällyttäminen osaksi kaikkien yhteistä vastuuta, on liian kevyt vaihtoehto. Siinä tematiikka uhkasi jäädä muiden asioiden varjoon. Uutena asiana miehet ja tasa-arvo -tematiikkaan täytyy kiinnittää erityistä huomiota. Ennen kuin se voidaan kunnolla ottaa huomioon, täytyy rakentaa ymmärrystä siitä, mistä on kyse. **Paras vaihtoehto varmistaa miehet ja tasa-arvo -tematiikan jatkuvuus ja kehittyminen on nimetä sille jatkossakin vastuuvirkamies.** Kun tee-

maa koskeva työ on kehittynyt pidemmälle, voidaan arvioida onko tarvetta laajentaa panostusta tai pyrkiä sisällyttämään se osaksi sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista.

15.3 Miehiä ja tasa-arvoa koskevan ammatillisen asiantuntemuksen syventäminen

Edellisessä osassa todettiin, että miehiä koskeva asiantuntemus on Suomessa ohut ja hajanaista. Miehet ja tasa-arvo -tematiikan saaminen osaksi tasa-arvopolitiikan ydinaluetta edellyttää miehiä koskevan asiantuntemuksen syventämistä. Asiantuntemuksen syventämiseksi tarvitaan tukea tutkimukselle, jossa miehiä tarkastellaan sukupuolinäkökulmasta, ns. miestutkimukselle. **Yksi tärkeimmistä keinoista tukea miehiä koskevan asiantuntemuksen syventymistä ja laajentumista Suomessa on tukea rahallisesti miestutkimusta ja naistutkimusta, jossa tutkitaan myös miehiä.**

Oma vaikutuksensa olisi myös käytännön työtä tekevien ns. mieskysymysten asiantuntijoiden keskinäisen vuorovaikutuksen vahvistaminen. Ulkomailla on kehittyneissä miehiä koskevan asiantuntemuksen verkostoja ja ammatillisia käytäntöjä miesten kanssa työskentelemiseen. Ulkomaisen keskustelun ja asiantuntemuksen saamiseksi Suomeen on tarvetta. Suomeen tarvittaisiin säännöllisesti, esimerkiksi kerran vuodessa, kokoontuva foorumi, jossa eri aloilla toimivat miesten parissa ammatikseen työskentelevät ja mieskysymysten asiantuntijat voisivat verkostoitua ja vaihtaa kokemuksia ja näkemyksiä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan yhteydessä toiminut miesjaosto on ollut tämänkaltaisen foorumin esiaste, mutta se ei ole toistaiseksi koonnut laajaa asiantuntijoiden joukkoa keskustelemaan miesten kanssa työskentelemisestä eri aloilla.

15.4 Rahallista tukea miesjärjestöille

Tasa-arvopolitiikka on alue, jossa kansalaisjärjestöillä on perinteisesti ollut merkittävä rooli asiantuntijoina ja näkökulmien esiin nostajina. Keskeiset tasa-arvopolitiikassa vaikuttaneet kansalaisjärjestöt ovat olleet naisjärjestöjä, eli järjestöjä, joiden jäsenet, johto ja henkilökunta ovat selkeän naisemmistöisiä ja joiden näkökulma tasa-arvokysymyksiin on naiskeskeinen. Miesjärjestöjen järjestökenttä on uusi. Miehiä koskevan asiantuntemuksen ohuuden ja kapeuden vuoksi sekä miehiä sukupuolinäkökulmasta käsittelevän järjestökentän kehittymättömyyden vuoksi miehiin liittyvät näkökulmat jäävät tasa-arvopolitiikan valmistelussa helpommin huomiotta kuin naisiin liittyvät näkökulmat. **On harkittava keinoja tukea rahallisesti tasa-arvoa edistäviä miesjärjestöjä osana tasa-arvoa edistävien järjestöjen tukemista.**

Yksi rahoitusvaihtoehto on raha-arpajaisten sekä erilaisten pelien tuottojen jakaminen. Arpajaislain neljännen luvun 17 §:n mukaan ”Raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuotto käytetään urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen,

taiteen ja nuorisotyön edistämiseen. Tuoton jakamisesta näiden käyttötarkoitusten kesken säädetään erikseen lailla.” (Arpajaislaki 1047/2001). Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on 1990-luvulla esittänyt, että arpajaisten ja pelien tuottoja jaettaisiin myös ihmisoikeus- ja tasa-arvotyön edistämiseen. Tätä kirjoitettaessa naisjärjestöt ovat saaneet vuosittain harkinnanvaraista rahallista tukea opetusministeriöltä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan aiempaa esitystä olisi syytä harkita uudelleen ja samalla myöntää tukea myös tasa-arvoa edistäville miesjärjestöille.

16 Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen avainroolissa

Edellisessä osassa todettiin valtavirtaistamisen vahvistamisen olevan merkittävässä roolissa miehiin ja tasa-arvoon liittyviin haasteisiin vastaamisessa eri politiikkalohkoilla. Valtavirtaistamisen avulla miehet saadaan integroitua osaksi sukupuolinäkökulmaa: samalla kun tarkastellaan asioita naisnäkökulmasta, voidaan tarkastella niitä miesnäkökulmasta. Toinen tärkeä peruste valtavirtaistamisen vahvistamiselle on, että valtavirtaistamisen seurauksena nousevat esille monet erityisesti miehiin liittyvät kysymykset. Useissa maissa valtavirtaistaminen on tarkoittanut käytännössä lähinnä naisnäkökulmaa. **Tärkeintä miehet ja tasa-arvo -näkökulmasta on korostaa, että valtavirtaistamisessa ei ole kyse vain naisista vaan naisista ja miehistä.** Edellisessä osassa todettiin, että yksi merkittävimmistä miehiin liittyvistä alueista, jolla valtavirtaistamista olisi tärkeää tehostaa, on terveys.

Esimerkki

Alkoholiohjelman valtavirtaistaminen ja miehet

Kansallista alkoholipolitiikkaa on vahvistettu hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden mukaisesti laajapohjaisella alkoholiohjelmalla, joka on tällä hetkellä alkoholipolitiikan tärkein työkalu. Alkoholiohjelman (sosiaali- ja terveysministeriö 2004a) painopisteistä on nähtävissä, ettei kansallinen alkoholipolitiikka keskity yksinomaan väestötason toimenpiteisiin, vaan myös erilaisiin erityisryhmiin, esimerkiksi riski-, ongelma- ja ikäryhmiin (lapset ja nuoret), kiinnitetään huomiota. Siten alkoholipolitiikan kohdentumista on perusteltua tarkastella myös sukupuolinäkökulmasta. Hallituksen tasa-arvo-ohjelman valtavirtaistamistavoitteiden toteuttamiseksi ja kansallisen alkoholipolitiikan kehittämiseksi Alkoholiohjelma 2004–2007 teetti toisena toimintavuotenaan selvityksen sukupuolinäkökulman sisällyttämisestä alkoholipolitiikkaan (Siukola 2006). Selvityksessä tarkasteltiin, millä tavalla sukupuoli, naiset ja miehet, näyttäytyivät alkoholipoliittisissa dokumenteissa sekä tilastoissa ja tutkimuksissa, miten tasa-arvolain velvoitteet oli otettu huomioon alkoholipolitiikan viranomaistoiminnassa ja olivatko sukupuolinäkökulma tai tasa-arvon edistämisen tavoite mukana rahoituksen ohjauksessa.

Selvityksen perusteella ehkäisevä työ ja päihdepalvelujärjestelmä eivät ole pysyneet alkoholitalanteessa tapahtuneiden muutosten tahdissa. Päih-

dehoidon mallit ovat alkuaan miehille kehitettyjä ja hoitokäytännöt toimivat yhä pääosin miesten ehdoilla. Samalla kun naisten erityistarpeet ovat päihdepalveluissa jääneet liian vähälle huomiolle, miehet ovat jääneet kauas ehkäisevän työn keskiöstä. Ehkäisyhankkeet kohdistuvat naisiin ja miehet tai pojat ovat vain harvoin haittojen ehkäisyhankkeiden ensisijaisina kohderyhminä.

Erityisenä kehittämiskohteena on alkoholiohjelman toteutuksessa mietitty nuorten miesten alkoholinkäyttöön, elämänhallintaan ja sitä kautta myös tapaturmaiseen ja väkivaltaiseen kuolleisuuteen vaikuttamista. Yksi mahdollinen vaikuttamiskanava on varusmiespalvelus, jonka kautta on tavoitettavissa lähes kaikki Suomen nuoret miehet. Varsinaisen tietotuotteen puuttuessa alkoholiohjelma päätti tuottaa nuorille miehille suunnatun elämänhallintaa tukevan aineiston, jota voitiin käyttää varuskunnissa tiedon jakamisen apuvälineenä.

Alkoholipolitiikan valtavirtaistamisselvityksen ansiona oli se, että se legitimoit siirtymän ongelman tunnistamisesta käytännön toimiin. Selvityksessä osoitettiin, että naisten ja miesten erityiset ongelmat vaativat erityisiä toimenpiteitä. Lisäksi selvityksessä todettiin, päinvastoin kuin yleisesti tunnutaan ajattelevan, etteivät nämä erityistoimet aseta ihmisiä eriarvoiseen asemaan sukupuolen perusteella, vaan pikemminkin edistävät naisten ja miesten välistä tasa-arvoa – tässä tapauksessa muun muassa terveydentilan, sosiaalisen osallisuuden ja elinajan odotteen suhteen.

Käytännön työssä sovellettavia työvälineitä kehitettäessä on keskeistä huomioida, että kaikki miehet ja kaikki naiset eivät aina ole ns. tyypillisessä tilanteessa. Moni mies voi olla naiselle tyypilliseksi miellettyssä tilanteessa. Esimerkiksi määräaikaista palvelussuhteet mielletään usein vain naisia koskevaksi asiaksi, mutta vuonna 2004 yli kolmannes määräaikaissa palvelussuhteissa olevista oli miehiä.

Valtavirtaistamisessa tärkeässä roolissa ovat sukupuolen mukaan eriteltyt tilastot. Ilman tämänkaltaisia tilastoja ei voida tietää, millä tavoin jokin ilmiö koskettaa naisia ja miehiä. Tilastot eivät kuitenkaan yksin anna täydellistä kuvaa tilanteesta, koska naisten ja miesten tilanteissa on usein suurta vaihtelua siten, että miehille tyypillisenä pidetyssä tilanteessa eivät suinkaan ole kaikki miehet.

OSAN IV YHTEENVETO

- Tärkein miehiä ja tasa-arvoa koskeva strategisen tason tavoite on sisällyttää miehet ja tasa-arvo osaksi tasa-arvopoliittikan ydintä.
 - Tarvitaan erillistä miehiin keskittyvää panostusta, kuten yksittäisiin kysymyksiin paneutuvia hankkeita, mutta erityisesti yleisempää miesten valtavirtaistamista tasa-arvopoliittikkaan.
 - Strategisen tavoitteen saavuttamisen vaikutuksia
 - ♦ Teemat, jotka ovat ongelmallisia erityisesti miehille nousevat aiempaa keskeisempään osaan tasa-arvopoliittikassa.
 - ♦ Niiden toimenpiteiden toteuttaminen vahvistuu, jotka olennaisesti liittyvät miehiin, mutta joita ei useinkaan mielletä ongelmiksi miehille (kuten prostituution kysynnän vastainen työ).
 - ♦ Miesten ja naisten tilanteiden keskinäisiin yhteyksiin kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota.
 - Miesten saamiseksi osaksi tasa-arvon ydinaluetta on viisi yleisen tason keinoa.
- 1) Lisätään miehiin kohdistuvia tasa-arvopoliittisia toimenpiteitä ja hankkeita.
- ♦ Miehiin kohdistuvat tasa-arvopoliittiset toimenpiteet eivät vaikutuksiltaan saa huonontaa naisten asemaa.
 - ♦ Miehiin kohdistettujen yksittäisten tasa-arvopoliittisten toimenpiteiden päätavoite voi olla naisten aseman parantaminen tai miesten aseman parantaminen.
 - ♦ Tasa-arvo-ongelmat on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä käsitteellistämään siten, että niiden ratkaisusta hyötyvät naiset ja miehet.
 - ♦ Miehiin kohdistetut tasa-arvopoliittiset hankkeet voivat olla läheisessä tai etäisemmässä yhteydessä tasa-arvopoliittikan ydinalueeseen, naisten työmarkkina-asemaan. Enemmistö tasa-arvon kannalta merkittävistä teemoista, joissa miehet ovat keskeisessä roolissa, ovat lähempänä yksityistä kuin julkista elämänpiiriä.
 - ♦ Miehiin kohdistettujen tasa-arvopoliittisten toimenpiteiden kohderyhmä voi olla pelkkien miesten lisäksi miehet ja naiset.
 - ♦ On mahdollista, että joitakin miehiin liittyviä tasa-arvokysymyksiä ei vielä ole tunnistettu tasa-arvokysymyksiksi.
- 2) Vahvistetaan miesten osallistumista tasa-arvopoliittiseen keskusteluun.
- ♦ Lausuntopyyntöjä lähetettäessä on tärkeää varmistaa, että mielipidettä kysytään naisjärjestöjen lisäksi myös tahoilta, joiden tehtävänä on miettiä asioita siltä kannalta, miten ne liittyvät miehiin.
 - ♦ Järjestettäessä tasa-arvoa käsitteleviä tilaisuuksia on syytä miettiä erikseen, mitä sellaisia organisaatioita voi kutsua, jotka lähettäisivät paikalle miespuolisen edustajan.

- ◆ Olisi harkittava merkittävimmän miesjärjestön edustajan ottamista tasa-arvoasiain neuvottelukunnan asiantuntijajäseneksi.
- 3) Huomioidaan miehet tasa-arvoretoriikassa.
- ◆ On huomioitava, että miehet ovat olennainen yleisö tasa-arvoa koskevalle puheelle.
 - ◆ Miesten tilanteiden moninaisuuden huomioiminen antaa miehille enemmän mahdollisia lähestymiskulmia kyseiseen kysymykseen ja avaa sitten miehille sisääntuloväyliä tasa-arvokeskusteluun.
 - ◆ On tärkeää korostaa niitä hyötyjä, joita miehille koituu sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen tarkoitetuista toimenpiteistä (esimerkiksi alun perin naisten syrjinnän estämiseksi tehdystä tasa-arvolaista).
 - ◆ Miehiä on hyvä lähestyä kumppaneina ongelman ratkaisulle, erityisesti kysymyksissä, joissa joidenkin miesten ongelmallinen käyttäytyminen on avainasemassa (esimerkiksi parisuhdeväkivalta).
 - ◆ Miesten esittämää kritiikkiä ja kritiikkiin liittyviä mahdollisia toimintaehdotuksia kannattaa pyrkiä jalostamaan niin, että voidaan esittää parempia toimintaehdotuksia. Näin tulisi menetellä erityisesti silloin, jos alkuperäiset toimintaehdotukset sisältävät elementtejä, jotka asettavat naisten ja miesten edut vastakkain ja jos jalostetulla toimintaehdotuksella on alkuperäistä ehdotusta myönteisempi vaikutus naisten ja miesten asemaan.
- 4) Syvennetään miehiä sukupuolinäkökulmasta tarkastelevaa asiantuntemusta.
- ◆ Jotta tasa-arvopolitiikassa voidaan tehdä pitkäjänteistä työtä miesten ja tasa-arvon suhteen, tulisi nykyisen hallituskauden miehiin ja tasa-arvoon kiinnitetyn erityishuomion tulevaisuudessa olla osa normaalia käytäntöä.
 - ◆ Paras vaihtoehto varmistaa miehet ja tasa-arvo -tematiikan jatkuvuus ja kehittyminen on nimetä sille jatkossakin vastuuvirkamies.
 - ◆ Yksi tärkeimmistä keinoista tukea miehiä koskevan asiantuntemuksen syventymistä ja laajentumista Suomessa on tukea rahallisesti miestutkimusta ja naistutkimusta, jossa tutkitaan myös miehiä.
 - ◆ On harkittava keinoja tukea rahallisesti tasa-arvoa edistäviä miesjärjestöjä osana tasa-arvoa edistävien järjestöjen tukemista.
- 5) Vahvistetaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista
- ◆ Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen osalta tärkeintä on korostaa, että valtavirtaistamisessa ei ole kyse vain naisista vaan naisista ja miehistä.
 - ◆ Monet miesten ongelmat ovat tasa-arvopolitiikan ydinalueen ulkopuolella, jolloin tehokkain keino niihin puuttumiseen on sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen.

OSA V EHDOTUKSIA KONKREETTISIKSI
TOIMENPITEIKSI JA HANKKEIKSI

17 Ehdotuksia konkreettisiksi toimenpiteiksi

Tässä luvussa on ehdotettu seitsemää miehiin ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon olennaisesti liittyviä toimenpidettä tai hanketta. Ehdotukset eivät kata kaikkea sitä, mitä miesten ja tasa-arvon suhteen tulisi tehdä, vaan toimivat ennemminkin priorisointina tai aloituksena teeman pariin (ks. liite 2). Asiakirjan strategiaosassa on mainittu myös muita kuin alla listattuja toimia, kuten lausuntopyyntöjen lähettämistä miesjärjestöille, mutta ne eivät pääsääntöisesti edellytä erillisten toimenpiteiden käynnistämistä. Potentiaalisia miehiin ja tasa-arvoon liittyviä aihealueita on kymmeniä, mahdollisesti toteutettavia toimenpiteitä satoja. Kaikki tässä luvussa ehdotetut toimenpiteet ovat linjassa YK:n Naisten asema -toimikunnan vuoden 2004 päätöslauselmien kanssa, mutta eivät kata kaikkia päätöslauselmien ehdotuksia.

Ehdotetut toimenpiteet on valittu siten, että ne keskittyvät ajankohtaisiin ja tärkeisiin teemoihin, kattavat keskeiset miesten ja tasa-arvon suhteen näkökulmat ja edistävät edellisessä osassa esiteltyjen keskeisten strategisten tavoitteiden saavuttamista. Kyse on siis valikoimasta, jonka yksi tarkoitus on esitellä sitä monien toimien kirjoa, jota miehet ja tasa-arvo -otsikon alla voidaan toteuttaa. Osassa ehdotuksista keskeinen vaikutus ja tavoite on miesten aseman parantaminen, monet ehdotetuista toimista vaikuttavat myönteisesti niin naisten kuin miestenkin asemaan ja osassa miesten vaikutukset naisten asemaan ovat keskeisimmässä roolissa. Koska teema on kohtalaisen uusi, ovat selvitys- ja tutkimustyyppiset toimenpiteet keskeisessä asemassa. Tässä asiakirjassa ei yksilöidä toimenpiteiden ja hankkeiden kustannuksia tai toteuttajatahoja, vaan niitä koskeva valmistelutyö tehdään omana prosessinaan.

17.1 Perhevapaalainsäädännön kehittäminen isän vanhemmuuden tukemiseksi

Selkeimmin esillä ollut miehiin ja tasa-arvoon liittyvä teema on perhevapaalainsäädännön kehittäminen suuntaan, joka edelleen vahvistaa miesten mahdollisuuksia perhevapaiden käyttöön. Edellinen mittava isän mahdollisuuksia parantanut lakiuudistus oli vuonna 2003, jolloin luotiin ns. bonusisyy vapaaajärjestelmä. Perhevapaita koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin myös vuonna 2006 antamalla oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen lapsen sairastuessa myös lapsen kanssa eri osoitteessa asuvalle vanhemmalle. Nämä vanhemmat ovat pääosin lapsen isiä, jotka ovat eronneet lapsen äidistä. Myös muita uudistuksia vuodelle 2006 on tätä kirjoitettaessa suunnitteilla. Isien mahdollisuuksia perhevapaiden käyttämiseen on syytä edelleen kehittää eri keinoin, esimerkiksi perhevapaiden pitämistä koskevien säännösten joustavoittamisella, vanhempainpäivärahojen tason korottamisella ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perhevapaoikeuksien laajentamisella. Tässä ei tarkemmin konkretisoida ehdotusta, koska se on luultavasti joka tapauksessa korkealla profiililla suomalaisessa perhepolitiikassa, vaan ainoastaan todetaan, että tavoite on tärkeä myös miesten ja tasa-arvon

suhteen kannalta. **Ehdotetaan perhevapaalainsäädäntöä kehitettäväksi edelleen isän osallistumista tukevaan suuntaan.**

17.2 Neuvoloiden isätyön tukeminen

Äitiys- ja lastenneuvolat ovat keskeinen keino tavoittaa ja tukea tulevia vanhempia, isiä ja äitejä. STM on lastenneuvolaoppaassaan linjannut, että neuvoloiden tulee edistää jaettua vanhemmuutta, jolla opas tarkoittaa isän vahvaa osallistumista lasten hoitoon (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004b). Valtakunnallinen isien osallistumista tukeva ohjeistus on siis olemassa. Sen sijaan isien todellisessa osallistumisessa ja sitä tukevien rakenteiden ja toimintakäytäntöjen kehittämisessä on vielä tehtävää. Isät osallistuvat melko aktiivisesti perhevalmennukseen (vaikkakin alueelliset erot ovat melko suuria), mutta eivät äitiys- ja lastenneuvolakäynneille. Erityisesti isyyden tukemiseen räätälöityjä toimintamuotoja, kuten isäryhmiä, on vielä harvoissa neuvoloissa. Isien tarpeisiin onkin syytä neuvolatoiminnassa vielä kiinnittää erityistä huomiota. (Hakulinen-Viitanen, Pelkonen ja Haapakorva 2005; sosiaali- ja terveysministeriö 2003.) **Ehdotetaan neuvoloiden toimintakäytäntöjen kehittämistä ja neuvoloiden henkilökunnan täydennyskoulutuksen kehittämistä suuntaan, joka mahdollistaa paremman osallistuvan isyyden tukemisen.**

Ehdotetaan käynnistettäväksi kehittämishanke, jonka tarkoituksena on kehittää neuvolatyön toimintakäytäntöjä vastaanotoilla, kotikäynneillä ja vanhempainryhmissä isyyden ja isien aikaisempaa kattavammaksi tukemiseksi äitiys- ja lastenneuvolatyössä. Hankkeen yhteydessä vahvistetaan neuvolassa toimivien osaamista: laaditaan ja toteutetaan täydennyskoulutusmoduuli osana äitiys- lastenneuvolatyön erikoistumisopintoja ja kehitetään siihen liittyvää materiaalia työntekijöille. Isät otetaan aktiivisesti mukaan toimintakäytäntöjen kehittämiseen. Lisäksi kehitetään uutta ja hyödynnetään aikaisempaa materiaalia ja teknologisia sovelluksia isien tarpeisiin vastaamiseksi ja jaetun vanhemmuuden vahvistamiseksi neuvolatyössä. Hanke toteutetaan aluksi pilottina, minkä jälkeen tuotokset levitetään koko maahan. Hankkeeseen kuuluu olennaisena osana sen arviointi.

17.3 Sukupuolinäkökulman vahvistaminen terveyden edistämistyössä

Väestöryhmien välisten terveyserojen kaventaminen on Suomen Terveys 2015 –kansanterveysohjelman keskeinen tavoite. Sosioekonomiset erot ovat yhteydessä muihin eroihin, joista ehkä tärkein on sukupuolten välinen ero. (Palosuo et. al. 2004). Tämän vuoksi terveyserojen kaventamistyössä ja sen resursoinnissa on vahvistettava sukupuolinäkökulmaa. Lisäksi edellisissä osissa on myös valotettu perusteita sille, että nimenomaan terveyteen liittyviä kysymyksiä tulisi arvioida myös sukupuolinäkökulmasta.

Toisin kuin naisten kohdalla, miesten kohdalla kuolleisuuserot yleisimpiin kuolinsyihin vaihtelevat voimakkaasti Euroopan maista toiseen (White ja Cash 2003).

Kuolleisuus kaikkiin yleisimpiin kuolinsyihin on kaikissa ikäryhmissä (vanhimpia lukuun ottamatta) miehillä korkeampi kuin naisilla. Merkittävä terveyteen ja työikäisten kuolleisuuteen vaikuttava tekijä on elämäntavat (White ja Holmes 2006), joihin sukupuolella on merkittävä vaikutus. Käsitukset naisista ja miehistä ja naisille ja miehille soveliaasta ja tarpeellisesta toiminnasta vaikuttavat olennaisesti terveyskäyttäytymiseen. Esimerkiksi yleisimmät syyt liikunnan harrastamiseen saattavat vaihdella naisten ja miesten välillä.

Stakesin selvityksen mukaan terveysmenot jakautuvat miesten ja naisten välillä epätasaisesti. Naisten hoitomenot ovat miehiä suuremmat kaikissa ikäryhmissä paitsi 12-vuotiailla ja sitä nuoremmilla. Kaikkiaan naisten hoitoon käytetään noin 46 prosenttia enemmän rahaa kuin miesten hoitoon. Ero johtuu siitä, että iäkkäitä naisia on lukumääräisesti huomattavasti enemmän kuin iäkkäitä miehiä. Lisäksi naisille tarjotaan monipuolisia ennalta ehkäiseviä palveluja, jotka miehiltä puuttuvat. Naiset osaa- vat myös käyttää tarvitsemiaan terveyspalveluja. (Hujanen ym. 2004.)

Myös naisilla on sukupuoliperusteisia erityistarpeita terveyspalveluiden ja -politiikan alueella. Naisten, samoin kuin miesten erityisten tarpeiden huomioiminen edellyttää sukupuolinäkökulman vahvistamista terveyden saralla. Erityisen tärkeä alue on elämäntapoihin vaikuttava alue, terveyden edistämiseen tähtäävä työ. Terveyteen liittyvät kysymykset eivät kuulu tasa-arvopolitiikan ydinalueeseen, mikä tarkoittaa sitä, että sukupuolinäkökulman vahvistaminen terveyspolitiikassa ja -palveluissa edellyttää sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen vahvistamista. Yksi asiaan liittyvistä toimista koskee sen arvioimista, kuinka hyvin sukupuolinäkökulma on huomioitu toimissa, joilla terveyttä edistetään.

STM laatii vuosittain terveyden edistämisen suunnitelman, jolla ohjataan terveyden edistämisen määrärahan käyttöä. **Ehdotetaan toteutettavaksi arviointihanke, jossa arvioidaan, millä tavoin RAY:n ja STM:n 2000-luvulla rahoittamissa hankkeissa on huomioitu väestöryhmien välisten terveyserojen kaventamistavoite. Kyseiseen arviointihankkeeseen sisällytettäisiin sukupuolinäkökulma.** Tavoitteena olisi, että terveyden edistämisen suunnitelmassa olisi jatkossa väestöryhmien välisten terveyserojen kaventamistavoitteessa mukana sukupuoli yhtenä merkittävänä tekijänä sekä keinoja, joilla tätä asiaa voitaisiin rahoitusta myönnettäessä arvioida ja vahvistaa. Keskipitkän aikavälin tavoitteena on vahvistaa sukupuolinäkökulmaa terveyspolitiikassa ja -palveluissa kautta linjan.

17.4 Miestutkimuksen oppituolin perustaminen

Perusedellytys miehiin ja tasa-arvoon liittyvien toimenpiteiden suunnittelulle ja toteuttamiselle on tutkimus, jossa on tarkasteltu miehiä nimenomaan sukupuolinäkökulmasta. Miestutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, joka tutkii miehiä ja maskuliinisuutta. Miestutkimus kuuluu hallinnollisesti naistutkimuksen alle. Tällä hetkellä

naistutkimukselle on muutamia professuureja. Miestutkimusta ei ole määritelty yhdenkään naistutkimuksen viran erityissisällöksi tai sen osaksi. Ruotsissa on vuonna 2005 perustettu Pohjoismaiden ensimmäinen miestutkimuksen professori, joka tätä kirjoitettaessa on jaettu kahden henkilön kesken, joista toinen asuu Suomessa. Tällä hetkellä miestutkimusta tehdään Suomessa vähän ja tutkimuskenttä ei ole järjestäytynyt. Ala on kuitenkin kasvamassa, opetusta on useimmissa yliopistoissa naistutkimuksen yhteydessä ja Suomessa järjestettiin toukokuussa 2006 pohjoismainen miestutkimuskonferenssi. Yksi keino vahvistaa miehiä koskevan asiantuntemuksen ja tutkimustiedon lisääntymistä ja tutkimusalan vahvistumista on luoda tutkimuksellisia virkoja. **Ehdotetaan perustettavaksi uusi määräaikainen yhteiskuntatieteellinen tasa-arvotutkimuksen virka, jonka erityisalana olisi miehiä ja maskuliinisuuksia koskeva tutkimus.**

17.5 Miehet ja väkivalta -tilastotutkimus

Miesten naisiin kohdistama väkivalta on ollut noin vuosikymmenen ajan yksi keskeisistä tasa-arvopolitiikan alueista. Suomessa on julkaistu vuonna 1998 tutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta ja kyseinen tutkimus uusittiin vuonna 2006. Tutkimusten mukaan merkittävä valtaosa kaiken, myös naisiin kohdistuvan, väkivallan tekijöistä on miehiä. Väkivallan määritelmästä ja tietolähteestä riippuen voidaan pitää luotettavana arviota, että suuri osa tai jopa enemmistö kaiken väkivallan uhreista on miehiä. Väkivalta liittyy siis erityisesti miehiin ja miesten elämään, vaikka miesten väliset erot ovat luonnollisesti suuria suuren osan miehistä eläessä vuosikymmenien ajan täysin väkivallatonta elämää. Tarkempaa tilastollista tietoa miesten ja väkivallan yhteyksistä ei kuitenkaan ole, koska miehiä ja väkivaltaa koskevaa kattavaa tutkimusta ei ole tehty. Jotta väkivallan vastaista työtä voidaan tehdä tehokkaasti ja sukupuolinäkökulma huomioiden, tarvitaan tutkimusta, joka kartoittaa miesten ja väkivallan yhteyksiä. **Ehdotetaan toteutettavaksi tilastollista tutkimusta miehistä väkivallan uhreina ja tekijöinä.**

17.6 Tasa-arvotilastojen kehittäminen

Suomessa tasa-arvotilastojen merkittävin laatija on tilastokeskus, joka ylläpitää tasa-arvotilastojen verkkotietokantaa ja julkaisee kahden vuoden välein kahta tasa-arvotilastoa. Koska tasa-arvotyössä on historiallisesti painotettu naisten tilannetta, saattavat tasa-arvotilastot käsitellä teemoja, jotka ovat huomionarvoisia erityisesti naiskeskeisestä näkökulmasta ja jättää käsittelemättä teemoja, jotka ovat huomionarvoisia erityisesti mieskeskeisestä näkökulmasta. Samalla tasa-arvotilastoissa voi myös olla aihealueita, joita ei perinteisesti ole käsitelty, mutta jotka yhteiskunnallisen tilanteen muuttumisen vuoksi ovat nousemassa aiempaa keskeisempään asemaan. Esimerkiksi mediaan liittyviä tunnuslukuja on tasa-arvotilastoissa edelleen vähän. Toisaalta avioerojen huoltajuuspäätösten sukupuolijakauma on asia, joka koskee erityisesti miehiä ja jota voitaisiin seurata tilastokeskuksen naisten ja miesten asemaa Suomessa

kartoittavissa julkaisuissa. **Ehdotetaan, että tilastokeskuksen tasa-arvotilastojen tuotantoa arvioidaan virkamiestyönä nais- ja miesnäkökulmasta.**

17.7 Tiedotuskampanja prostituution asiakkaille

Prostituution asiakkaista selkeästi suurin osa on miehiä. Tutkimusten mukaan prostituution asiakkaiden yhteiskunnallinen asema vaihtelee siten, että asiakkaita on kaikista yhteiskuntaluokista. Samoin asiakkaiden ikäjakauma vaihtelee. Tasa-arvo-barometri 2004:n mukaan kaksi kolmesta miehistä hyväksyy seksin ostamisen prostituoidulta. Vuoden 2006 lokakuussa Suomessa tuli voimaan rikoslain muutos, joka kriminalisoi seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön. Tämän ns. rajoitetun prostituution asiakkuuden kriminalisoinnin jälkeen tarvitaan potentiaalisille asiakkaille suunnattua tiedotusta uudesta laista erityisesti ja prostituution ja ihmiskaupan yhteyksistä sekä prostituution vaikutuksista yleisesti.

Suomi oli mukana vuonna 2002 toteutetussa pohjoismais-balttilaisessa ihmiskauppakampanjassa, mutta kohtalaisen pienellä panoksella. Ihmiskaupan vastaisessa toimintasuunnitelmassa todetaan, että kullakin hallinnonalalla tulisi kartoittaa tiedotuksen tarpeet ja selvittää toteuttamistavat ja että yleisölle suunnattuun ihmiskauppaa koskevan tiedotuksen tekemiseen tulee sitoutua (Ulkoministeriö 2005). **Ehdotetaan, että laaditaan prostituution asiakkaille suunnattu tiedotuskampanja, jossa kerrotaan myös prostituution ja ihmiskaupan yhteyksistä.**

OSAN V YHTEENVETO

- Tässä ehdotetut toimenpiteet on valittu siten, että ne keskittyvät ajankohtaisiin ja tärkeisiin teemoihin, kattavat keskeiset miesten ja tasa-arvon suhteen näkökulmat ja edistävät edellisessä osassa esiteltyjen keskeisten strategisten tavoitteiden saavuttamista.
- Tarkoitus ei ole kattaa koko aihekentän kirjoa: miehiin ja tasa-arvoon liittyviä teemoja on kymmeniä ja mahdollisia toimenpiteitä satoja.
- Ehdotetaan perhevapaalainsäädäntöä kehitettäväksi edelleen isän osallistumista tukevaan suuntaan.
- Ehdotetaan neuvoloiden toimintakäytäntöjen kehittämistä ja neuvoloiden henkilökunnan täydennyskoulutuksen kehittämistä suuntaan, joka mahdollistaa paremman osallistuvan isyyden tukemisen.
- Ehdotetaan toteutettavaksi arviointihanke, jossa arvioidaan, millä tavoin RAY:n ja STM:n 2000-luvulla rahoittamissa hankkeissa on huomioitu väestöryhmien välisten terveyserojen kaventamistavoite. Kyseiseen arviointihankkeeseen sisällytettäisiin sukupuolinäkökulma.
- Ehdotetaan perustettavaksi uusi määräaikainen yhteiskuntatieteellinen tasa-arvotutkimuksen virka, jonka erityisalana olisi miehiä ja maskuliinisuuksia koskeva tutkimus.
- Ehdotetaan toteutettavaksi tilastollista tutkimusta miehistä väkivallan uhreina ja tekijöinä.
- Ehdotetaan, että tilastokeskuksen tasa-arvotilastojen tuotantoa arvioidaan virkamiestyönä nais- ja miesnäkökulmasta.
- Ehdotetaan, että laaditaan prostituution asiakkaille suunnattu tiedotuskampanja, jossa kerrotaan myös prostituution ja ihmiskaupan yhteyksistä.

LÄHDELUETTELO

Berchtold, Johannes (2005): Men's Policy: A new sphere of politics stakes its claim. Julkaisematon kirjoitus. Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Affairs. Fundamental Men's Policy Unit.

Bradford Centre for International Development. Men, Masculinities and Gender Development: Seminars 1998-2000.

<http://www.bradford.ac.uk/acad/dppc/gender/mandmweb/mainpage.html>

Luettu 25.8.2006.

Brunila, Kristiina, Heikkinen, Mervi ja Hynninen, Pirkko (2005). Monimutkaista mutta mahdollista. Hyviä käytäntöjä tasa-arvotyöhön. Kajaani: Kainuun sanomain kirjapaino.

Clatterbaugh, Kenneth. (1997). Contemporary Perspectives on Masculinity. Men, Women and Politics in Modern Society. 2nd edition. Boulder: Westview Press.

Connell, R. W. (1995). Masculinities. Cambridge: Polity Press.

Connell, R.W. (2003). The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality. United Nations Expert Group Meeting on "The role of men and boys in achieving gender equality" 21 to 24 October 2003. EGM/Men-Boys-GE/2003/BP.1.

Council of Europe (2002): Promoting gender equality: a common issue for women and men. Compilation of Council of Europe texts dealing with the question of men and gender equality 1995-2000. EG (2002) 7, Strasbourg.

Commission on the Status of Women (2004): The role of men and boys in achieving gender equality. Agreed conclusions. Commission on the Status of Women Forty-eighth session 1-12 March 2004. United Nations, Division for the Advancement of Women.

Division for the Advancement of Women (2004): The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality. Report of the Expert Group Meeting. Brasilia, Brazil 21 to 24 October 2003. EGM/MEN-BOYS-GE/2003/REPORT.

Equal Opportunities Commission (2005): Free to Choose: tackling gender barriers to better jobs. England final report – EOC's Investigation into workplace segregation and Apprenticeship.

Euroopan komissio (ei vuosilukua): Opas sukupuolivaikutusten arvioimiseksi. Euroopan komissio.

Euroopan komissio (2005): Report from the commission to the council, the European parliament and the economic and social committee and the committee of the regions on equality between women and men, 2005. COM(2005) 44 final, 14.2.2005. Brussels: Commission of the European Communities.

European Women's Lobby (2004): The role of men and boys in achieving gender equality. February 2004. Julkaisematon käsikirjoitus.

Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Affairs (2005): Men's Policy. Unit for Men's Affairs. Esite.

https://broschuerenservice.bmsg.gv.at/PubAttachments/men's_policy.pdf

Luettu 25.8.2006

Flood, Michael (2003): Addressing the sexual cultures of heterosexual men: Key strategies in involving men and boys in HIV/AIDS prevention. United Nations Expert Group Meeting on "The role of men and boys in achieving gender equality" 21 to 24 October 2003. EGM/Men-Boys-GE/2003/EP.6.

Flood, Michael (2004a): Men, Gender and Development. Development bulletin no. 64 March, 26-30.

Flood, Michael (2004b): Backlash: Angry men's movements. Teoksessa Rossi, Stacey Elin (toim.): The Battle and Backlash Rage on. Why feminism cannot be obsolete. Xlibris.

Goldridge-Jones, Amanda. (2002). Men Who Believe in Feminism. Westport: Praeger.

Greig, Alan, Kimmel, Michael ja Lang, James (2000): Men, Masculinities & Development: Broadening our work towards gender equality. Gender in Development Monograph Series #10.

http://www.health.columbia.edu/pdfs/men_masculinities.pdf Luettu 25.8.2006

Greig Alan ja Peacock Dean (2005). Men as Partners Programme. Promising Practices Guide. (tulossa)

Hakulinen-Viitanen Tuovi, Pelkonen Marjaana ja Haapakorva Arja (2005): Äitiys- ja lastenneuvolatyö Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:22. Helsinki.

Hearn, Jeff. (2001). Men and Gender Equality: Resistance, Responsibilities and Reaching Out. Keynote Paper, Men and Gender Equality, 15-16 March 2001, Örebro, Sweden.

Holter, Øystein. (2003). Can men do it? Men and gender equality - the Nordic experience. Temanord 2003:510. Århus: Nordic Council of Ministers.

Hujanen, Timo ym. (2004): Terveystuollon menot ikä- ja sukupuoliryhmittäin vuonna 2002. Stakes, Aiheita 24/2004. Helsinki 2004.

IDS Bulletin (2000): Men, Masculinities and Development. Politics, Policies and Practice. Volume 31 number 2 April 2000.

Lang, James (2002): Gender is Everyone's Business: Programming with Men to Achieve Gender Equality. Workshop report 10-12 June, 2002. Oxfam.

Kaufman, Michael (2003): The AIM framework: Addressing and Involving

Men and Boys To Promote Gender Equality and End Gender Discrimination and Violence.

<http://www.michaelkaufman.com/articles/pdf/the-aim-framework.pdf>

Luettu 25.8.2006

Jokinen, Arto. (1999). Suomalainen miestutkimus ja -liike: muutoksen mahdollisuus? Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammala: Tampere University Press.

Jokinen, Arto (2002). Mihin miehet tarvitsevat tasa-arvoa? Teoksessa Holli, Anne Maria, Saarikoski, Terhi ja Sana, Elina. Tasa-arvopolitiikan haasteet. Helsinki: WSOY.

Kempe, Jouni (toim.) (2000). Miesnäkökulmia tasa-arvoon. Tasa-arvojulkaisu ja 2000:5. Helsinki: Edita.

Melkas, Tuula (2005): Gender Equality Barometer 2004. Ministry of Social Affairs and Health. Publications 2005:11. Helsinki: Yliopistopaino.

Messner, Michael, A. (1997). Politics of Masculinity. Men in Movements. London: Sage.

Niemi, Iris ja Pääkkönen, Hannu (2001): Ajankäytön muutokset 1990-luvulla. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2001:6. Helsinki: Hakapaino.

Nordisk Ministerråd (2001). Nordisk likestillingssamarbeide. Nordic Co-operation Programme on Gender Equality 2001-2005. Nordisk Ministerråd ANP 2001:753. Kobenhavn: Aka-Print.

Paajanen, Pirjo (2003): Perhebarometri 2003. Parisuhde koetuksella. Käsi-tyksiä parisuhteesta ja sen purkautumisesta. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos E 17/2003. Helsinki: Vammalan kirjapaino.

Palosuo, Hannele ym. (2004): Eriarvoisuus ja terveyst politiikka. Kokemuksia sosioekonomisten terveyserojen kaventamisesta Ruotsissa, Englannissa ja Hollannissa. Sosiaali- ja terveysministeriön Julkaisuja 2004:12.

Pease, Bob (2000): Recreating Men. Postmodern Masculinity Politics. London: Sage.

Pietilä, Hilkka (2002): Onko tasa-arvosta muutoksen välineeksi? Tasa-arvopolitiikasta naisten vaikutusvallan vahvistamiseen. Teoksessa Holli, Anne Maria, Saarikoski, Terhi ja Sana, Elina. Tasa-arvopolitiikan haasteet. Helsinki: WSOY.

Pincus, Ingrid. (1997): Manligt motstånd och ambivalens till jämställdhetsreformer. Kvinnovetenskapliga forums skriftserie nr 5. Örebro universitet.

Pincus, Ingrid & van der Ros, Janneke. (2001): Valtio, kunnat, tasa-arvo ja poliittinen tahto. Teoksessa Bergqvist, Christina - Borchorst, Anette - Christensen, Ann-Dorte - Ramstedt-Silén, Viveca - Raam, Nina C. - Styrkårsdóttir, Auður (toim.) Tasa-arvoiset demokratiat? Sukupuoli ja politiikka Pohjoismaissa. Suomen-

tanut Satu Savolainen. Helsinki: Edita, 221-244. (Alkup. Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden, 1999.)

Regeringskansliet (2002): The Swedish Government's National Action Plan for Gender Equality. Ministry of Industry, Employment and Communications. Stockholm: Danagårds Grafiska.

Ruxton, Sandy (2004): Gender Equality and Men. Learning from Practice. Oxford: Oxfam GB.

Siukola, Reetta (2006): Tasa-arvoa alkoholityöhön. Alkoholipolitiikan valtavirtaistamisselvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:24. Helsinki: Yliopistopaino.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2001): Valtioneuvoston periaatepäätös terveys 2015-kansanterveysohjelmasta. Julkaisuja 2001:4. Helsinki: Edita.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2003): Lastenneuvolatoiminnan asiantuntijatyöryhmän muistio. Opas lastenneuvolatoiminnan järjestämiseksi kunnissa. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:7.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2004a): Alkoholiohjelma 2004-2007. Yhteistyön lähtökohdat. Julkaisuja 2004:7. Helsinki: Edita.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2004b): Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita. 2004:14. Helsinki: Edita.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2005): Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004-2007. Julkaisuja 2005:1. Helsinki: Yliopistopaino.

Sternberg, Peter & Hubley, John (2004): Evaluating men's involvement as a strategy in sexual and reproductive health promotion. Health Promotion International 19(3), Oxford University Press. 389-396.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (1997): Tasa-arvoasiain neuvottelukunta tasa-arvon tiennäyttäjänä 1972-1997. Ei painotietoja.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (2006): Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan miestyön historia 1988-2006. Tulossa.

Tasa-arvovaltuutetun toimisto (2006): Tasa-arvovaltuutetun vuosikertomus 2005. Tasa-arvojulkaissu 2006:1. Helsinki: Yliopistopaino.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta (2005): Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö. 3/2005 vp. Hallituksen esitys laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamiseksi. TyVM 3/2005 vp – HE 195/2004 vp. Eduskunta.

Ulkoministeriö (1996): Pekingin julistus ja toimintaohjelma. YK:n neljäs maailmankonferenssi naisten aseman edistämiseksi. Peking 4-15.9.1995. Ulkoasiainministeriön julkaisuja 6/1996. Helsinki: Edita.

Ulkoministeriö (2005): Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma: työryhmän ehdotukset Suomen kansallisen ihmiskaupan vastaisen toiminnan tehostamiseksi.

UNFPA (2005): State of World Population 2005. The Promise of Equality. Gender Equity, Reproductive Health and the Millenium Development Goals. New York: United Nations Population Fund.

United Nations (2000): United Nations Resources on Gender. Approaches to Gender Equality.

<http://www.un.org/womenwatch/resources/goodpractices/approach.html>

Luettu 25.8.2006.

United Nations (2001a): From Beijing to Beijing +5. New York: United Nations.

United Nations (2001b): Gender Mainstreaming: Strategy for Promoting Gender Equality. <http://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/factsheet1.pdf> Office of the Special Advisor on Gender Issues and Advancement of Women. Luettu 25.8.2006

United Nations (2004): Thematic issue before the Commission: the role of men and boys in achieving gender equality. Report of the Secretary General. United Nations, Economic and Social Council. E/CN.6/2004/9.

Valtioneuvoston kanslia (2003): Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Varanka, Jouni (2004): Miesten ja feminismin ongelmallinen suhde – ideologia dilemmoja Man-sähköpostilistalla. Helsingin yliopisto, sosiaalipsykologian laitos. Julkaisematon lisensiaatintutkielma.

Wetterberg, Thomas (2002): Vill man ha jämställdhet? Slutrapport för projekt Män och jämställdhet. Stockholm: Regeringskansliet.

White, Alan ja Holmes, Mike (2006): Patterns of mortality across 44 countries among men and women aged 15-44 years. Journal of Men's Health and Gender vol. 3 no. 2, 139-151.

White, Alan ja Cash, Keith (2003): A report on the state of men's health across 17 European countries.

LIITE 1

Kartoitus keskeisistä tasa-arvopoliittisista asiakirjoista muutamissa maissa

Tanja Ketola, sosiaali- ja terveystieteiden ministeri, tasa-arvovoyksikkö

1 Johdanto

Tässä liitteessä on kartoitettu, mitä miehistä sanotaan eksplisiittisesti viimeaikaisissa kansainvälisissä ja Pohjoismaiden sekä muutaman EU:n jäsenmaan kansallisissa tasa-arvopoliittisissa dokumenteissa. Tausta-ajatuksena on, että viralliset tasa-arvodokumentit heijastelevat hallitusten, Euroopan Unionin ja YK:n vallitsevia kantoja ja painotuksia. Tasa-arvo käsittää sekä miehet että naiset, mutta käytännössä tasa-arvopuhe on usein ollut naisille kohdistettua ja naisia puhuttelevaa. Viime aikoina tasa-arvopolitiikan eri areenoilla miesteema on ollut enenevässä määrin keskusteltu aihe ja täten onkin kiinnostavaa kartoittaa, miten aihe on esillä viimeaikaisissa virallisissa tasa-arvodokumenteissa.

Kartoituksessa on tarkasteltu viimeaikaisia, lähinnä 2000-luvun tasa-arvodokumenteja. Kansainvälisistä dokumenteista on käyty läpi Pekingin toimintaohjelma 1995, Euroopan komission tasa-arvokertomus 2005, Euroopan komission tasa-arvon puitestrategia 2001-2005 sekä Pohjoismaisen tasa-arvoyhteistyön ohjelma 2001-2005 (ks. lähdeluettelo). Maittain on kartoitettu Pohjoismaiden (Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti) sekä neljän muun Euroopan maan Pekingin toimintaohjelman maakohtaiset seurantaraportit, maaraportit CEDAW-toimikunnalle, kyseisten maiden tasa-arvo-ohjelmat sekä Euroopan neuvoston jäsenmaita koskeva tasa-arvokatsaus (ks. Council of Europe 2004)¹. Pohjoismaisessa tasa-arvopolitiikassa miehet ja tasa-arvo on ollut enenevässä määrin ajankohtainen teema viime vuosina, minkä vuoksi Pohjoismaiden dokumentit ovat selvityksen pääasiallisen tarkastelun kohteena. Lisäksi Saksan, Iso-Britannian, Italian sekä Latvian tasa-arvodokumentit ovat mukana kartoituksessa, koska ne edustavat Euroopan eri alueita.

1.1 Kartoituksen toteuttaminen ja rajaukset

Yhtäältä tässä kartoituksessa kiinnitettiin huomiota siihen, onko tasa-arvoasiakirjoissa tuotu teemaa miehet ja tasa-arvo esiin, minkälaisia sisältöjä miehiä ja tasa-arvoa käsittelevissä tekstikohdissa on, ja miten niissä määritetään miesten ja tasa-arvon suhdetta. Lisäksi kartoitettiin niitä tasa-arvon aihepiirejä, joiden yhteydessä esitetään erityisesti miehiin kohdistuvia toimenpiteitä tai puhutaan erityisesti miehistä. Luo-

¹ Pekingin toimintaohjelman seurantaraportit ovat määräajoin ilmestyviä YK:n jäsenmaiden asiakirjoja, johon on raportoitu tasa-arvotilanteesta jäsenmaassa. Vastaavasti CEDAW-maaraportit ovat Kaikkinaisen naisten syrjinnän kieltävän yleissopimuksen allekirjoittaneiden maiden määräajoin tekemiä raporteja.

kittelu aihepiireihin tehtiin dokumenttien lukemisen perusteella siten, että kiteytettiin otsikot asiasisällöille, jotka liittyivät toisiinsa ja toistuivat dokumenteissa.

Käytännössä edettiin siten, että etsittiin tasa-arvodokumenteista automaattisella hakutoiminnolla tai manuaalisesti tekstikohdat, joissa puhuttiin miehistä tai pojista (tai muista miehiin viittaavista sanoista kuten 'isä' ja joissakin yhteydessä 'vanhempi'). Tasa-arvodokumentteja kartoitettavana oli yhteensä noin kaksituhatta sivua ja niistä miehet eksplisiittisesti ja erityisesti nimeävää tekstiä löytyi noin neljäkymmentä sivua. Näistä neljästäkymmenestä sivusta tehtiin tiivistelmä, johon pyrittiin tiivistämään eri maiden ja dokumenttien keskeisiä sisältöjä. Sellaisia kohtia, joissa mainittiin sekä miehet ja naiset, mutta ei eksplikoitu, miten asia koskettaa miehiä, ei yleensä otettu mukaan kartoitukseen. Tasa-arvolakeja ei kartoituksessa käsitelty, koska haluttiin keskittyä viime vuosina tuotettuihin dokumentteihin ja tasa-arvolait ovat usein tätä vanhempia ja koska lakien ilmaisujen oletettiin olevan useimmiten sukupuolineutraaleja. Kartoituksen tarkoituksena on antaa suurpiirteinen yleiskuva miehet ja tasa-arvotematikan sisällöistä tasa-arvoasiakirjoissa. Tasa-arvodokumentteja käsittelevissä kohdissa on pyritty pitäytymään alkuperäisissä ilmaisuissa.

Ensiksi esitellään kansainvälisten, sitten kansallisten dokumenttien sisällöt maittain, kuvailevasti ja kiteyttäen sen suhteen, mitä niissä sanotaan miehistä. Lopuksi tehdään yhteenveto, jossa esitetään minkälaisia linjauksia kartoitetuissa dokumenteissa tehdään miehistä ja tasa-arvosta ja minkälaisien aiheiden yhteydessä puhutaan miehistä.

2 Kartoitettujen asiakirjojen tarkastelu

2.1 Pekingin julistus ja toimintaohjelma

Yleiset linjaukset Miesten suhteesta tasa-arvoon puhutaan Pekingin julistuksessa (**Ulkoasiainministeriö 1996, ks. lähdeluettelo**) seuraavasti: ”olemme vakaasti päättäneet kannustaa miehiä osallistumaan täysipainoisesti kaikkeen toimintaan tasa-arvon edistämiseksi (kohta 25)”. Julistuksen yhteydessä olevassa Pekingin toimintaohjelmassa korostetaan myös ”miesten ja naisten välisen vallan ja vastuun jakamista; naisten huolenaiheita ja tasa-arvoa voidaan edistää vain yhteistyössä ja kumppaneina miesten kanssa.” (kohdat 1,3) Toimintaohjelma on yleisesti ottaen kirjoitettu melko naiskeskeisestä näkökulmasta, mikä näkyy esimerkiksi ohjelman strategisten tavoitteiden otsikoissa, joissa kaikissa toistuu naiset-sana. Ohjelmassa käsitellään seuraavanlaisia miehiin liittyviä aihepiirejä ja esitetään toimenpidesuosituksia eri aihealueisiin liittyen:

Miesten perhevelvollisuudet Miehiä kannustetaan osallistumaan tasavertaisesti lasten- ja kodinhoitoon sekä tukemaan perheitään taloudellisesti silloinkin kun he

eivät itse asu perheessä (kohta 54). Ohjelmassa korostetaan myös sitä, että miesten riittämätön osallistuminen perhevelvollisuuksien hoitamisessa rajoittaa naisten työnsaantimahdollisuuksia. (kohta 85).

Työelämä Naisten tasavertaista osallistumista poliittiseen taloudelliseen ja sosiaaliseen elämään katsotaan estävän lisäksi miehisen päätöksenteon verkostot (kohta 100) sekä negatiiviset sukupuolistereotyytiat (kohta 99).

Väkivalta Naisiin kohdistuva väkivalta määritetään ”osoituksena naisten ja miesten historiallisesti eriarvoisista valtasuhteista, jotka ovat johtaneet siihen, että miehet ovat alistaneet ja syrjineet naisia, sekä estäneet naisten tasavertaisuuden (kohta 63).” Miehiin liittyviä toimenpidesuosituksia ovat väkivaltaa vastaan toimivien miesryhmien tukeminen (kohta 64) sekä nais- ja miesstereotyypioiden murtaminen (kohta 66).

Terveys Miehillä suunnattu tiedottaminen turvallisesta ja vastuullisesta seksuaalikäyttäytymisestä on tärkeässä osassa sukupuolitautilien ja HIV/aidsin ehkäisytyössä (kohta 58). Poikien suosiminen on vakava ongelma joissakin maissa, joka saattaa johtaa tyttöjen syrjintään ruoan ja terveydenhoitopalvelujen suhteen (kohta 45) tai jopa tyttölasten surmaamiseen ja tyttösiikiöiden abortointiin (kohta 54) ja sen estämiseksi tarvitaan sekä miehille että naisille suunnattuja valistuskampanjoita.

2.2 Euroopan yhteisön komission tasa-arvokertomus 2005

Yleiset linjaukset Euroopan yhteisön komission tasa-arvokertomuksessa (Euroopan yhteisön komissio 2005) yhtenä merkittävänä haasteena ja poliittisena suuntaviivana mainitaan: ”Sukupuolten tasa-arvon edistäminen on suunnattu tähän asti lähinnä naisiin. Naisten hyväksi tapahtuvat muutokset koskevat kuitenkin myös miehiä, sillä sukupuolten tasa-arvossa on kyse yhtäläisille oikeuksille, vastuille ja mahdollisuuksille kaikilla elämänoilla perustuvasta naisten ja miesten välisestä suhteesta.” (6) Lisäksi raportissa puhutaan kappaleessa ”miehiin kohdistuva sukupuolten tasa-arvon edistäminen” seuraavasti: ”Naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen edellyttää muutoksia, jotka koskevat sekä miehiä että naisia. Siksi on tärkeää, että miehet ja naiset osallistuvat aktiivisesti sukupuolten tasa-arvon saavuttamista koskevien uusien strategioiden kehittämiseen.” (7)

Perhe ja työ Euroopan komission tasa-arvokertomuksessa kehoitetaan kiinnittämään erityistä huomiota miehiin kohdistettaviin toimiin, joilla edistetään työpaikkakulttuurin muutosta sukupuolten tasa-arvon toteuttamiseksi. Jäsenvaltioita kannustetaan edistämään tarkoituksenmukaisia vanhempainlomajärjestelyjä, jotka jakaantuvat molempien vanhempien kesken. Taloudellisten ja muiden kannustimien kehittäminen on erityisen tärkeää, jotta miehet voisivat jäädä töistä vanhempainlomalle. Jäsenvaltioiden ja työmarkkinaosapuolten olisi ryhdyttävä tiedotustoimiin, joilla kannustetaan miehiä jakamaan vastuu lasten ja muiden huollettavien hoidosta. (7)

2.3 Euroopan yhteisön komission tasa-arvon puitestrategia 2001-2005

Euroopan komission tasa-arvon puitestrategiassa (Euroopan yhteisön komissio 2000) ei ollut erityisesti miehiä ja tasa-arvoa koskevia mainintoja. Koko strategia oli kirjoitettu enemmän naiskeskeisestä näkökulmasta, siten että teemat, tavoitteet, tilastotiedot ja esimerkit koskivat erityisesti naisia.

2.4 Pohjoismaisen tasa-arvoyhteistyön ohjelma 2001-2005

Yleiset linjaukset Pohjoismaisen tasa-arvoyhteistyön ohjelmaan (Pohjoismaiden ministerineuvosto 2001) on kirjoitettu paljon miehistä ja tasa-arvosta ja se mainitaan yhtenä keskeisenä tasa-arvopolitiikan alueena. Lisäksi miehistä puhutaan perhe- ja parisuhdeväkivallan yhteydessä. Miehiä ja tasa-arvoa käsittelevässä luvussa linjataan miesten ja tasa-arvon suhdetta seuraavalla tavalla: ”Jotta tasa-arvosta tulisi todellisuutta kaikilla yhteiskunnan aloilla, vaaditaan sekä miehiltä että naisilta muutoshalukkuutta ja aktiivista osallistumista. Eräs nykypäivän keskeisistä haasteista on miesten ja heidän rooleihinsa liittyvien kysymysten sisällyttäminen tasa-arvotyöhön.” Työelämän tasa-arvokysymyksissä on keskitytty naisten aseman parantamiseen, mutta tulosten saavuttaminen edellyttää, että myös miesten, työelämän ja miehisten arvojen suhteita valaistaan: ”on tärkeää tarkastella poika- ja mieskulttuurien suhdetta kouluun, koulutukseen ja työelämään. Väite, jonka mukaan tasa-arvoinen yhteiskunta koituisi miesten tappioksi, on asetettava kyseenalaiseksi ja sitä on tutkittava.” (39-40)

Työn ja perheen yhteensovittaminen Tulisi lisätä sellaista tietoa ja tutkimusta, jotka valottavat miesten valintoja sekä työ- ja perhe-elämän nykyisiä ja perinteisiä miehisiä arvoja. Pohjoismaita kehoitetaan kampanjoimaan aktiivisesti, jotta miehet hyödyntäisivät oikeutensa isyys- ja vanhempainlomaan. (41)

Segregationin purku Ehdotetaan toimia, jotka lisäävät erityisesti opettajien ja työnjohtajien tietämystä siitä, miten he voisivat tukea niitä oppilaita tai työntekijöitä, jotka hakeutuvat tavanomaisesta poikkeaviin koulutuksiin ja ammatteihin (aikaisemmin asiakirjassa on puhuttu mm. miesten vähäisestä määrästä hoiva-ammateissa). (41)

Miesten harjoittama nainiin kohdistuva väkivalta, prostituutio Niitä miesryhmiä tulisi tukea, jotka pyrkivät lopettamaan nainiin kohdistuvan väkivallan. Lisäksi Pohjoismaiden väliseen yhteistyöhön olisi tarvetta esimerkiksi hoitokeinojen kehittämisessä. Nainiin kohdistettu väkivalta määritetään tärkeäksi tasa-arvotyön osaksi, koska se ilmaisee enimmäkseen naisten ja miesten valtasuhteen epätasapainoa. Vakavina ongelmina puhutaan myös pohjoismaisten miesten taloudellisen ylivallan käytöstä seksipalveluiden ostamiseen, rajat ylittävän seksikaupan lisääntymisestä sekä pohjoismaisten miesten köyhiin maihin tekemistä seksimatkoista. (41-43)

Poikien ongelmat koulussa Nykykulttuurin todetaan olevan yksilökeskeistä ja ”itsensä kehittämistä” painottavaa, mikä poikien kohdalla merkitsee pärjäämisen pakkoa, koska suorituspainotteinen kulttuuri odottaa heiltä onnistumisia. Siirtolais-taustan omaavista pojista, jotka usein syrjäytyvät täysin koulusta ja työelämästä, sekä erityisesti toisen sukupolven pohjoismaalaisista tulisi kerätä lisää tietoa. (47-48)

2.5 Suomi

Yleiset linjaukset Kaikissa kartoituksessa tarkastelluista Suomen tasa-arvodokumenteissa miehet ja tasa-arvo on mainittu erityisenä teemana ja tasa-arvo-ohjelmassa on oma luku miehistä ja tasa-arvosta. Tasa-arvoasiakirjoissa todetaan Suomen hallituksen pitävän tärkeänä tasa-arvon ja tasa-arvokysymysten arviointia miesnäkökulmasta. Suomen hallituksen tasa-arvo-ohjelman miehiä ja tasa-arvoa käsittelevässä luvussa linjataan miesten ja tasa-arvon suhdetta seuraavasti: ”Tasa-arvopoliittisten kysymysten arvioiminen ja tarkastelu miehet ja tasa-arvo-näkökulmasta on verrattain uusi teema, ja se haastaa ajattelemaan koko tasa-arvon käsitettä uudesta näkökulmasta. Toisaalta tasa-arvon edistymiseksi myös miesten osallistuminen tasa-arvotyöhön on tarpeen.” (STM 2005, 30-31.)

Suomen hallituskauden aikana on tarkoitus tehdä selvitys miehet ja tasa-arvo-aihepiiristä, jossa hahmotetaan miesten ja tasa-arvopolitiikan suhdetta². Tasa-arvopoliittisten kysymysten miesnäkökulman määrittämisessä tärkeä väline tulee olemaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen. Valtavirtaistamisperiaatteen mukaisesti tasa-arvo-ohjelman eri tavoitteiden, toimenpiteiden ja hankkeiden yhteydet miehiin arvioidaan ohjelman toteuttamisen aikana soveltuvin osin. (STM 2005, 31.)

Työn ja perheen yhteensovittaminen Aktiiviseen isyyteen ja työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyviin toimenpiteisiin panostetaan. Näitä ovat esimerkiksi perhevapaiden laajempaan käyttöön kannustavat toimenpiteet kuten lainsäädännön kehitys miesten perhevapaiden käytön kannalta, työpaikkojen ilmapiirin kehittäminen sekä tiedottaminen isien mahdollisuuksista perhevapaisiin. (ks. esim. STM 2005, 19, 30.)

Pitkäaikaistyöttömät miehet Työvoimapalveluita on määrä kehittää pitkäaikaistyöttömien miesten työllistämiseksi; pitkäaikaistyöttömistä suurempi osuus on miehiä kuin naisia.

Naisiin kohdistuvan väkivallan estäminen Väkivaltateeman yhteydessä todetaan tekijöiden suurimmaksi osaksi olevan miehiä ja tässä mielessä erityisesti miehiä koskeva toimenpide on väkivallan tekijöiden hoito-ohjelmien kehittäminen. Väkivaltarikollisuutta pyritään vähentämään myös syrjäytymisen ja alkoholin kytköksen kautta, sillä usein väkivallan tekijät ovat syrjäytyneitä tai päihtyneitä tapahtumahetkellä. Varusmiehille varusmiespalveluksen aikana annettavassa kansalaiskasvatuk-

² Tämä käsillä oleva asiakirja on kyseinen selvitys.

nessä otetaan huomioon sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulma ja väkivaltaa koskevan tietoisuuden kasvattaminen. (STM 2005, 31.)

Terveys Yhtenä keskeisenä tavoitteena on nuorten aikuisten miesten tapaturmaisen ja väkivaltaisen kuolleisuuden aleneminen kolmanneksella vuoteen 2015 mennessä 1990-luvun lopun tasosta. (STM 2005, 29).

Koulutus ja kulttuuripalvelut Kirjastotoiminnassa poikia kannustetaan luke-misharrastukseen. Koulussa pyritään huomioimaan paremmin tyttöjen ja poikien op-pimiserot sekä purkamaan sukupuolen mukaista segregaatiota koulutuksessa. (STM 2005, 31.)

2.6 Ruotsi

Yleiset linjaukset Ruotsin tasa-arvodokumenteissa todettiin miesten osallistumisen tasa-arvotyöhön olleen yksi merkittävistä aihepiireistä kansallisessa tasa-arvopolitiikassa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Ruotsin hallituksen tasa-arvo-ohjelman keskeisinä toiminta-alueina mainitaan miehet ja tasa-arvo sekä miesten naisiin kohdistama väkivalta (Riksdagen 2002, 6). Hallitus aikoo jatkaa toimenpiteitä sekä tehdä uusia aloitteita miehistä ja tasa-arvosta sekä kehittää kansainvälistä yhteistyötä alueella.

Ruotsin tasa-arvo-ohjelmassa ja CEDAW:n maaraportissa (Government of Sweden 2000, 4) on oma luku miehistä ja tasa-arvosta. Tasa-arvo-ohjelmassa linjataan tasa-arvon ja miesten suhdetta seuraavasti: ”tasa-arvo koskettaa sekä miehiä että naisia. Miesten ja naisten välisen tasa-arvon saavuttaminen edellyttää miesten täysipainoista sitoutumista tasa-arvotyöhön. Tämän takia miesten rooli tasa-arvopolitiikan toimenpiteissä on ollut keskeisellä sijalla viime vuosien aikana Ruotsissa.” (Riksdagen 2002, 12-13.)

Ruotsin hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa on paljon puhetta miehistä ja tasa-arvosta. Korostetaan, että stereotyyppisen mieheyden, hegemonisen maskuliinisuuden ja itsestään selvien miesten normien purkaminen tulisi olla keskeisellä sijalla miehet ja tasa-arvo-tematiikassa sekä tasa-arvopolitiikan harjoittamisessa. Sukupuolen tutkimusta sekä miestutkimusta tulisi resursoida, kehittää ja hyödyntää tasa-arvopolitiikassa. (Emt., 5-13, 26, 45, 91-93.) Ohjelman mukaan myös miehet pääsevät eroon monista kokemistaan ongelmista kun vallitseva sukupuolijärjestys saadaan purettua. Tällaisia ongelmia ovat esimerkiksi miesten naisia lyhyempi elinikä, miesten korkea osuus rikoksentehtävissä, huonompi koulumenestys, miesten ympäristöepäystävällisempi käyttäytyminen sekä normista poikkeavien miesten kärsiminen syrjinnästä. (Emt., 12-13.)

Työn ja perheen yhteensovittaminen Ruotsin tasa-arvoasiakirjoissa on esitetty hallituksen miehiä koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä työn ja perhe-elämän yhdis-

tämisen helpottamiseksi. Tavoitteena on, että miehet hyödyntäisivät enemmän ja pitempään vanhempainetuksia.

Miesten naisiin kohdistama väkivalta Miehiin liittyviä mainintoja on paljon väkivaltateeman yhteydessä. Miehiin kohdistuvia toimenpiteitä Ruotsin tasa-arvo-ohjelmassa ovat miesten vastaanottojen tukeminen sekä seksuaalirikoksen ja lähisuhdeväkivaltaa tehneiden miesten kuntoutukseen panostaminen. Hallituksen tasa-arvo-ohjelman mukaan Ruotsissa prostituutiota pidetään yhtenä seksuaalisoidun väkivallan muotona naisia kohtaan ja seksipalveluiden ostoa on laissa kriminalisoitu vuonna 1999. (Riksdagen 2002, 11, 20, 25, 42, 86-90.)

Segregaation purku Ruotsin tasa-arvodokumenteissa korostuivat myös koulutukseen ja segregaatioon liittyvät kysymykset miesten kohdalla. Tasa-arvo-ohjelmassa todetaan miesten osuuden kasvatus- ja opetusalaalla olevan pienen ja Ruotsin hallitus pyrkii vähentämään sukupuolen mukaista segregaatiota kaikilla aloilla. Hallituksen tarkoituksena on lisätä toimenpiteitä perinteisten sukupuoliroolien ja -mallien murtamiseksi poikien ja miesten keskuudessa, mitkä mm. johtavat poikien huonompiin oppimistuloksiin sekä sukupuolisidonnaisiin ainevalintoihin. Lisäksi tarkoituksena on edistää joustavien oppimismuotojen käyttöä koulutuksessa, jotta voidaan lisätä miesten osallistumista mm. kunnalliseen aikuiskoulutukseen. (Emt., 56, 91-93.)

Media ja visuaalinen kulttuuri Ongelmallisena mainitaan mediastereotyypit, jotka välittävät sellaista kuvaa, jossa mies on valta-asemassa ja nainen alisteisessa asemassa. Julkisen tilan seksuaalisoinnissa hyväksikäytetään erityisesti naisruumiita, mutta myös miehiä kuvataan stereotyyppisesti. Internetin pornosivustot normalisoivat miesten naisiin ja lapsiin kohdistuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä. (Emt., 13.)

2.7 Norja

Yleiset linjaukset Norjalla ei ole yhtä yhtenäistä tasa-arvo-ohjelmaa, mutta erityisesti miehiin kohdistuvia toimenpiteitä sisältäviä toimintaohjelmia ovat varhaiskasvatuksen tasa-arvo-ohjelma sekä lähisuhdeväkivallan vastainen toimintaohjelma. Norjan hallitus pitää tärkeänä perheen sisäistä tasa-arvoa. Miehillä tulisi olla samanlaiset oikeudet käyttää perhevapaita ja toteuttaa vanhemmuuttaan kuin äideillä. Tämän katsotaan olevan tärkeää naisten aseman parantamiseksi, kasvatusvastuun tasaisemman jakautumisen sekä lapsen edun kannalta. Lastenhoitokokemusten myötä miehillä on mahdollisuus laajentaa roolejaan ja kehittää uusia miehenä olemisen tapoja, mikä puolestaan toivottavasti johtaa tasa-arvoisempiin ja uusiin rooleihin tulevaisuuden tytöille ja pojille. Konkreettinen tavoite on saada lisää miehiä kasvatustyön ammatteihin. (Government of Norway 2002, 36-37.)

Miehiä ja poikia käsittelevässä luvussa todetaan, että tasa-arvon saavuttaminen on mahdollista vain yhteistyössä miesten kanssa. Tasa-arvoisen yhteiskunnan saavuttamiseksi miesten tulee ymmärtää oma sukupuolittunut historiansa ja nähdä ta-

sa-arvoisemman yhteiskunnan edut. Tasa-arvotyössä on tarpeen hyödyntää kriittistä ymmärtämystä ja tietoa miehistä ja tutkimusta kaivataan lisää tällä alueella. (Government of Norway 2002, 36-37.)

Työn ja perheen yhteensovittaminen Tavoitteena on isien aseman parantaminen edelleen siten, että pidempi isyysloma mahdollistuu. Vuoden 2000 lakimuutos on taannut perhevapaiden käyttäjälle suuremman turvan työmarkkinoilla ja tämän lakimuutoksen nähdään parantavan erityisesti isien asemaa suhteessa työnantajiin. (Government of Norway 2004; Government of Norway 2002.)

Lähisuhdeväkivalta Lähisuhdeväkivallan estämishjelmassa 2004-2007 yhtenä tavoitteena on väkivaltaisista miehiä koskevien toimenpiteiden vahvistaminen. Lähisuhdeväkivalta nähdään Norjassa sukupuolirikostenä, sillä mies on useimmiten väkivallan harjoittaja. Lähisuhdeväkivalta halutaan määritellä yhteiskunnalliseksi rikokseksi eikä yksityiseksi asiaksi. Lähisuhdeväkivallan estämisessä siteet kansalaisjärjestöihin ovat olleet merkittäviä. (Justis- og politidepartementet 2004, 15.)

Kasvatus ja koulutus Norjalla on erityinen päiväkotien tasa-arvoa koskeva ohjelma, jossa tavoitteena on saada enemmän miehiä päiväkotiammatteihin, tavoite on 20% vuoteen 2007 mennessä. Norjan tasa-arvolaki mahdollistaa miesten positiivisen erityiskohtelun rekrytoinnissa päiväkotiammatteihin. Taustalla on ajatus siitä, että lasten tulisi käytännössä sosiaalistua tasa-arvoisempaan ympäristöön kun he näkevät, että naisilla ja miehillä on yhtäläiset mahdollisuudet eri ammatteihin. (Barne- og familiedepartementet 2004.)

Terveys Uusimpien tutkimustulosten mukaan vastuu miesten terveydestä ja poikien riskielämäntyyleistä jää naisten harteille (Government of Norway 2004, 8). Mitä tulee seksuaalisesti välittyvien tautien ja HIV:n ehkäisyyn, Norjassa on ollut selkeä sukupuolinäkökulma, jossa on korostettu miesten tietoisuuden kasvattamista ja vastuunottoa (Emt.,9).

2.8 Tanska

Yleiset linjaukset Tanskan tasa-arvodokumenteissa todetaan, että miehet ja tasa-arvo on hallituksen tasa-arvopolitiikan yksi tärkeistä teemoista ja asiakirjoissa on oma luku miehistä ja tasa-arvosta. Pekingin toimintaohjelman seurantaraportin mukaan tasa-arvo ei ole mahdollista ilman yhteistyötä miesten kanssa ja on tarpeellista kehittää tutkimusta, kerätä tietoa ja kriittistä ymmärtämystä miehistä ja heidän elämästään sukupuolittuneena kokemuksena. (Government of Denmark 2004, 2-3.)

Tasa-arvon ja miesten suhdetta linjataan seuraavasti: ”miesten mukaan ottaminen tasa-arvotyöhön ei ole mitään uutta, mutta tasa-arvoasioiden katsotaan kuuluvan nyt sekä miehille että naisille: tasa-arvopolitiikka on siirtynyt pois siitä ajattelusta, jossa naiset ovat uhreja ja tasa-arvo on naisten asia.” Tasa-arvo koskettaa molempia osapuolia, ja miehet hyötyvät myös tasa-arvopolitiikasta esimerkiksi paremman ja osal-

listuvamman perhe-elämän muodossa. Myös miehet kokevat erityisiä tasa-arvo-ongelmia työmarkkinoilla, perheessä ja suhteessa elämäntapoihinsa. Pitäisi esimerkiksi tietää, miksi naiset elävät miehiä pidempään ja kohteleeeko järjestelmä miehiä kriisitilanteissa sopivasti. Vuonna 2004 erityisen huomion kohteena on isyys ja tilan antaminen miehille yleisessä tasa-arvokeskustelussa. Tasa-arvoon ja miehiin kohdistuvan toiminnan tarkoituksena on konkreettisten toimenpiteiden selkiyttäminen ja luonnollisen julkisen keskustelun aiheesta sekä faktojen selkiyttäminen, ennakkoluulojen ja myyttien purkaminen vanhemmuudesta, perheestä ja ihmissuhteista. (Government of Denmark 2004, 2-3; Minister for Gender Equality 2003, 8-9.)

Työ ja perhe Tanskan hallitus pitää tärkeänä tasa-arvon toteutumista perhe-elämässä ja miesten mahdollisuuksia perhe-elämään tulee parantaa samanaikaisesti kun tuetaan naisten täysipainoista osallistumista työelämään. Aktiivista isyyttä on tuettu useilla tiedotuskampanjoilla ja miesten vanhempainetuksia kehittämällä. (Emt.)

Naisiin kohdistuva väkivalta Tasa-arvon saavuttamiseksi miesten naisiin kohdistama väkivalta täytyy ottaa esille julkisuudessa ja poliittisten keskustelujen aiheeksi. Hallituksella on toimintaohjelma naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan 2002-2004, joka sisältää toimenpiteiden vahvistamista väkivallan tekijöiden hoitamiseksi. (Government of Denmark, 7.)

Varhaiskasvatus Vuonna 2004 julkaistiin ohjelma tasa-arvosta lastenkasvatuksessa. Siinä tavoitteena on vuoteen 2007 mennessä lisätä miesten osuus työntekijöistä 20 prosentin alle 6-vuotiaiden lasten kasvatuksen alalla. (Minister for Gender Equality 2003.)

Media Lisää tutkimusta tulisi tehdä viihdeteollisuuden väkivallan ja sukupuolistereotyyppien vaikutuksista, poikiin liittyen erityisesti maskuliinisuuden tulkinnoista sekä väkivallasta ongelman ratkaisijana. (Emt.)

2.9 Islanti

Islantia koskien jouduttiin turvautumaan lähinnä vuoden 1998 CEDAW-raporttiin. Lisäksi Islannista oli saatavilla Pekingin maaraportti vuodelta 2004, jossa oli vain yksi maininta miesten terveysongelmista ja suuremmista kuolleisuusluvuista, johon liittyen Islannissa on ollut erityinen hanke itsemurhien estämiseksi. CEDAW-toimikunnalle lähetetyssä raportissa painotettiin miesten osallistumisen merkitystä tasa-arvokeskusteluun sekä tasa-arvopyrkimyksissä ylipäättään. Miehet nimeäviä toimenpiteitä olivat perhevapaiden käyttöön ja hoitovastuun lisäämiseen tähtäävät aktiviteetit. Vuodesta 1998 lähtien ovat toimineet väkivaltaisten miesten ryhmäterapiat.

2.10 Saksa

Yleiset linjaukset Saksan kohdalla miehiä ja tasa-arvoa koskevat tiedot perustuvat lähinnä CEDAW- raporttiin vuodelta 2003³. Saksan Peking-raportissa vuodelta 2004 ei ollut yhtään erityisesti miehiä ja tasa-arvoa koskevaa mainintaa. Tarkastelluissa raporteissa ei tehty yleistason linjauksia miehistä ja tasa-arvosta, mutta CEDAW-raportissa puhuttiin miehistä seuraavien aihepiirien yhteydessä:

Työn ja perheen yhteensovittaminen Saksan hallitus panostaa aktiivisen isyyden sekä miesten hoitovastuun lisäämisen edistämiseen. Tiedotuskampanjoissa on panostettu uudenlaisen isyyden ja miehisyiden imagon tuottamiseen ja perhevapaa-järjestelmiä on kehitetty siten, että miehille mahdollistuisi paremmin perhevapaiden käyttö. Lisäksi isän roolista perheessä ja työn ja perheen yhdistämisestä on teetetty tutkimuksia. (Government of Germany 2003.)

Elatusmaksut/ vanhemmuuden tunnustaminen Uusi vanhemmuuden laki ei enää oletta, että tietyn ajan kuluessa avioerosta syntyneet lapset olisivat edellisen aviomiehen lapsia. Äidin oikeuksia vaatia elatusmaksuja isältä on kasvatettu. (Government of Germany 2003, 138.)

Väkivalta Vuonna 1999 Saksan hallitus toimeenpani uuden naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen ohjelman, johon sisältyi toimenpiteitä väkivallan tekijöiden hoitamiseksi (Council of Europe 2004, 81).

2.11 Iso-Britannia

Iso-Britannian tasa-arvo-ohjelmassa on mainittu miehet tiettyjen aihepiirien yhteydessä, mutta se ei sisällä yleisen tason linjauksia miehistä ja tasa-arvosta.

Työn ja perheen yhteensovittaminen Työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseksi on tehty useita toimenpiteitä ja erityisesti miehiä koskeva toimenpide oli vuoden 2002 lakiuudistus, jonka myötä isät saivat ensi kertaa oikeuden perhevapaiden käyttöön. (Department of Trade and Industry 2003, 26.)

Miehet päiväkotiammattaihin Miesten määrä lastenkasvatusammateissa on hyvin vähäinen Britanniassa, vain noin 2 prosenttia alan työntekijöistä. Tavoitteena on saada miesten määrä kasvamaan alalla, vuoden 2004 tavoite oli 4 prosenttia. (Emt., 30.)

Poikien koulussa suoriutuminen Erityisiä toimenpiteitä esitetään poikien poissaolojen ja alisuoriutumisen poistamiseksi. (Emt., 45.)

³ Saksalla on useita tasa-arvon osa-alueiden ohjelmia työelämään, väkivaltaan, köyhyyden poistamiseen, yritys-elämään ja valtavirtaistamiseen liittyen, mutta niitä ei tässä yhteydessä ollut mahdollista käydä läpi.

Naisiin kohdistuva väkivalta Vuonna 2001 ministeriöiden välinen yhteistyö perustettiin, jotta kotona tapahtuvan väkivallan vastainen työ saataisiin paremmin koordinoitua. Prioriteettina Iso-Britanniassa on ollut, että väkivallan tekijät joutuvat vastuuseen teoistaan oikeuteen. (Government of UK 2004, 2-3.) Tasa-arvo-ohjelmassa lisäksi todetaan eksplisiittisesti, että lähisuhdeväkivalta, raiskaus ja ihmiskauppa ovat naisiin kohdistuvaa miesten harjoittamaa rikollisuutta ja kaikkien näiden vastustaminen on hallituksen prioriteetteja. (Department of Trade and Industry 2003, 50.)

2.12 Italia

Italian vuoden 2004 Pekingin seurantaraportissa ei ole yhtään miehiä ja tasa-arvoa koskevaa mainintaa. Vuoden 2004 CEDAW- raportissa mainitaan Italian perhevapalainmuutos vuodelta 2000, jonka myötä perhevapaoikeus koskettaa myös isiä ja antaa isille mahdollisuuden osallistua lastensa kasvattamiseen ja hoitamiseen. (Government of Italy 2004, 34.) Raportissa otetaan esille myös terveysasioita miesten kannalta, mainitaan nuorten miesten suurempi kuolleisuusriski muun muassa liikenneonnettomuuksien, itsemurhien ja HIV/Aidsin takia. Miehet hyödyntävät vähemmän terveyspalveluita kuin naiset ja miesten syöpäkuolleisuus on huomattavasti korkeampi kuin naisten. (Emt., 43.)

Miesten naisiin kohdistaman väkivallan estämistyössä on CEDAW-raportin mukaan edistytty viime vuosina Italiassa, muun muassa lainuudistuksen kautta naisiin kohdistuva väkivalta määritetty yksilön vapauden loukkaamiseksi eikä julkisen moraalin loukkaamiseksi niin kuin aiemman lain mukaan. Tasa-arvoisten mahdollisuuksien ministeriö aloitti väkivallan vastaisen ohjelman vuonna 2001, joka sisälsi monenlaisia toimenpiteitä ja esimerkiksi väkivallan tekijöiden käyttäytymisprofiileja on kartoitettu. (Emt., 66.)

2.13 Latvia

Latvian tasa-arvoasiakirjoista on kartoitettu Pekingin seurantaraportti vuodelta 2004 sekä vuoden 2003 CEDAW-raportti. Pekingin seurantaraportin mukaan lähisuhdeväkivalta on vakava ongelma Latviassa, mutta toistaiseksi hallitus ei ole puuttunut lähisuhdeväkivaltaan vaan estämistyötä on harjoitettu kansalaisjärjestöjen toimesta. Miehiä ei erityisesti mainittu lähisuhdeväkivallan yhteydessä. (Government of Latvia 2004, 5.) Latvian CEDAW-raportissa oli muutamia miehiä koskevia mainintoja liittyen lakeihin isyyden tunnustamisesta, elatusmaksuista sekä isien mahdollisuuksista osa-aikatyöhön ja perhe-etuksiin. (Government of Latvia 2003, 41, 45, 78, 79.)

3 Yhteenveto

Miehiä käsittelevän tekstin määrä: Miehiä käsittelevää tekstiä oli kokonaisuudessaan melko vähän kartoitetuissa dokumenteissa. Eri dokumenttien ja maiden kesken oli tosin huomattavia vaihteluja miehet ja tasa-arvo-teeman huomioimisessa; esimerkiksi Pohjoismaisen tasa-arvoyhteistyön ohjelmassa sekä joidenkin pohjoismaiden tasa-arvo-ohjelmissa oli paljon miehiä käsittelevää tekstiä. Huomattavia eroja oli myös siinä, että joissakin dokumenteissa oli paljon ainoastaan naiset nimeävää tekstiä kun taas toisissa dokumenteissa kieli oli sukupuolineutraalia. Tämä kartoitus vahvistaa sitä muissakin yhteyksissä esitettyä huomiota, jonka mukaan tasa-arvosta puhutaan usein naiskeskeisesti. Dokumenteissa naisia eksplisiittisesti käsittelevää tekstiä oli hyvin paljon suhteessa miehiä käsittelevän tekstin määrään. Tällainen verbaalinen jako saattaa uusintaa asetelmaa, jossa vain naisten sukupuoli tulee näkyväksi ja sitä kautta tasa-arvo saattaa määrittyä naisten alueeksi, joka ei koske miehiä.

Yleisen tason linjaukset miehistä ja tasa-arvosta (ks. taulukko 1) Linjauksia, eli määrittelyjä miesten merkityksestä tasa-arvon edistämiseksi tai miesten suhteesta tasa-arvoon, oli Pohjoismaisissa asiakirjoissa, Pekingin toimintaohjelmassa sekä Euroopan komission tasa-arvokertomuksessa. Euroopan komission puitestrategia-asiakirjassa sekä muiden maiden kuin Pohjoismaiden asiakirjoissa teemaa ei tuotu yleisellä tasolla esiin, vaan miehistä puhuttiin ainoastaan erityisten aihepiirien yhteydessä. Euroopan komission tasa-arvokertomuksessa sekä Pohjoismaisissa dokumenteissa käsiteltiin teemaa miehet ja tasa-arvo yleisellä tasolla ja siitä oli oma luku kyseisissä asiakirjoissa. **Useissa Pohjoismaisissa dokumenteissa painotettiin miehet ja tasa-arvoteman merkitystä tulevaisuuden tasa-arvopolitiikan onnistumisen kannalta ja joissakin maissa teema oli ollut jo useampien vuosien ajan esillä,** esimerkiksi Ruotsin tasa-arvo-ohjelman mukaan miesten osallistuminen tasa-arvotyöhön on ollut yksi merkittävistä kansallisen tasa-arvopolitiikan teemoista viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Miesten ja tasa-arvon suhteet Ilmauksia miesten ja tasa-arvon suhteesta eritellään tässä asiakirjassa aiemmin esitetyn jaon mukaisesti: 1) Tasa-arvo tarvitsee miehiä, 2) Miehet tarvitsevat tasa-arvoa. Huomattavaa on, että tällaisen erittelyn tekeminen on viime kädessä tulkintakysymys ja nämä ulottuvuudet ovat toisiinsa yhteydessä ja luonteeltaan teoreettisia. **Selkeästi eniten linjauksissa korostui kuitenkin ensimmäinen näkökulma, jonka mukaan tasa-arvo tarvitsee miehiä.** Suoremmin naisnäkökulmasta asia ilmaistaan Pekingin toimintaohjelmassa: ”naisten huolenaiheita ja tasa-arvoa voidaan edistää vain yhteistyössä ja kumppaneina miesten kanssa”. Monissa muissakin dokumenteissa korostettiin näkökulmaa, jonka mukaan tasa-arvon saavuttaminen on mahdollista ainoastaan yhteistyössä miesten kanssa.

Huomattavasti vähemmän käytettiin argumentointia, jossa oltaisiin eksplisiittisesti kerrottu, millä tavoin miehet tarvitsevat tasa-arvoa tai hyötyvät siitä. Esimerkiksi Tanskan tasa-arvodokumenteista löytyi kuitenkin tästä näkökulmasta selkeim-

piä linjauksia, joissa miesten katsottiin hyötyvän tasa-arvopolitiikasta paremman ja osallistuvamman perhe-elämän muodossa ja myös miesten sanottiin kokevan erityisiä tasa-arvo-ongelmia eri elämän osa-alueilla. Melko yleinen oli myös näkökulma, joissa miesten ja naisten tilanteiden todettiin liittyvän toisiinsa ja sen takia tasa-arvon edistämisen todettiin eksplisiittisesti olevan sekä miesten että naisten asia. Harvoin kuitenkaan ilmaistiin konkreettisemmin, millä tavoin miesten ja naisten tilanteet voisivat liittyä toisiinsa tasa-arvon kannalta.

Aihepiirit, joiden yhteydessä puhuttiin miehistä (ks. taulukko 2) Tasa-arvodokumenteissa toistuivat samat aihepiirit, joiden yhteydessä puhuttiin miehistä. Yleisin teema oli aktiivisen isyyden ja miesten hoivavastuun edistäminen, joka toistui eri mittakaavassa ja erilaisin painotuksin kaikissa dokumenteissa. Keskeisenä toimenpiteenä oli miesten kannustaminen perhevapaiden käyttöön sekä perhevapaajärjestelmän kehittäminen miesten kannalta. Lähes yhtä paljon puhuttiin miehistä naisiin kohdistuvan väkivallan yhteydessä. Yleisesti ottaen dokumenteissa käsiteltiin paljon väkivaltaa, mutta melko vähän esitettiin miehiin kohdistuvia toimenpiteitä. Seuraavaksi eniten oli mainintoja miehiin keskittyvästä segregaaation purkamisesta sekä koulutuksessa että työelämässä; konkreettisempaan tavoitteena oli miesten osuuden lisääminen kasvatustieteiden ammateissa (esim. Ruotsi, Norja, Tanska ja Iso-Britannia). Miehistä puhuttiin terveyskysymysten ja pojista oppimisvaikeuksien, alisuoriutumisen ja syrjäytymisen yhteydessä. Erityisesti nuorten miesten riskinotto, miesten lyhyempi elinikä ja miesten vastuunotto seksuaaliteitse leviävien tautien estämisessä olivat yleisiä terveyteen liittyviä teemoja tasa-arvodokumenteissa. Lisäksi muutamia mainintoja miehistä oli mediaan sekä elättäjyys- ja isyydentunnustamisproblematiikkaan liittyen.

Esimerkkejä miesten rooleista eri aihepiirien yhteydessä Perheen ja työn yhdistämiseen liittyen tasa-arvodokumenteissa esiintyi retoriikkaa, jossa argumentoidaan, miten miehet hyötyvät perhe-elämään osallistumisesta. Esitettiin esimerkiksi, että aktiivinen isyys ja perhevapaiden käyttö mahdollistaa uusia positiivisia rooleja miehille, parempaa perhe-elämää sekä lapsen etua. Toisaalta korostettiin myös miesten vastuunottamisen tärkeyttä esimerkiksi perhe-elämän suhteen. Väkivaltakysymysten yhteydessä miehiä käsiteltiin lähinnä väkivallan tekijöinä tai väkivaltaa vastustavien miesryhmien edustajina, ja näkökulma oli enemmän se, miten tasa-arvo tarvitsee miehiä. Väkivaltakysymysten kohdalla ei argumentoitu erikseen, miten miehet hyötyvät väkivallan ehkäisytyöstä. Miehiin kohdistuvan segregaaation purkamisen toimenpiteitä argumentoitiin useammalta kannalta, sekä miesten hyödyn että tasa-arvon edistämisen kannalta, ja toisaalta myös muiden asioiden kuten lasten hyödyn kannalta.

Minkälaisia tasa-arvokysymyksiä liitettiin miehiin? Tämän kartoituksen perusteella miesnäkökulmasta tarkasteltuna relevantteimmat kysymykset painottuvat eri tavoin kuin ns. perinteisessä tasa-arvopolitiikassa, jossa on keskitytty erityisesti työelä-

mäkysymyksiin. Miehiin liitettiin tarkastelluissa asiakirjoissa paljon yksityiselämään ja perheeseen liittyviä aiheita, kun taas työelämäkysymysten yhteydessä ei erikseen puhuttu miehistä. Tarkastelu miesten ja tasa-arvon suhteesta herättää myös kysymyksiä siitä, millä perusteella sukupuolten väliset erot eri tilanteissa ovat tasa-arvokysymyksiä ja milloin eivät. Esimerkiksi ainoastaan Suomella oli toimenpide-ehdotus pitkäaikaistyöttömien miesten aseman parantamiseksi; onko tämä ongelma, jota tavallisesti ei mielletä tasa-arvo-ongelmaksi? Aiheiden nouseminen tasa-arvokysymyksiksi liittyy myös siihen, minkälaisiin politiikan lohkoihin tasa-arvokysymykset liitetään ja minkä kautta niitä motivoidaan. Yleistä on myös tasa-arvopolitiikan motivoiminen talouspolitiikan näkökulmasta eli osoittaen, miten tasa-arvo tuottaa taloudellista hyötyä.

Mistä ei puhuttu? Sellaisia tilanteita, joissa miesten asema saattaisi olla huonompi kuin naisten, ja joissa miehet voisivat kokea tasa-arvo-ongelmia, nostettiin vähän esiin. Syy tähän voisi olla se, että monilla elämän osa-alueilla naisten katsotaan edelleen olevan huonommassa asemassa kuin miesten. **Naisten miehiä huonommasta asemasta puhuttiin asiakirjoissa, mutta niiden yhteydessä ei vastaavasti puhuttu eksplisiittisesti miesten naisia paremmasta asemasta** tai valta-asemasta (lukuun ottamatta väkivaltakysymykset). Miesten vallasta puhuttaessa asia saattoi jäädä hyvin abstraktille tasolle, kuten ilmaisussa ”miehisen päätöksenteon eetos”. Miesten moninaisia tilanteita esimerkiksi yhteiskuntaluokan, seksuaaliseen suuntautumisen ja eri elämäntilanteiden suhteen ei tuotu esiin. Jonkin verran huomiointiin etnisyyttä puhuttaessa maahanmuuttajamiesten ja –poikien tilanteista sekä eri ikäisien tilanteita, lähinnä poikien kouluongelmien yhteydessä. Lapsistaan erillään asuvien isien tilanteesta ei myöskään puhuttu, vaikka heidän osuutensa on merkittävä eronneista isistä ja mahdollisuudet täyspainoisen isyyden toteuttamiseen erilaiset kuin ydinperheissä elävillä.

LIITTEEN 1 YHTEENVETO

- Liitteessä on kartoitettu, mitä miehistä sanotaan eksplisiittisesti viimeaikaisissa kansainvälisissä ja Pohjoismaiden sekä muutaman EU:n jäsenmaan kansallisissa tasa-arvopoliittisissa dokumenteissa.
 - ♦ Kartoituksessa kiinnitettiin huomiota siihen, onko tasa-arvoasiakirjoissa tuotu teemaa miehet ja tasa-arvo esiin, minkälaisia sisältöjä miehiä ja tasa-arvoa käsittelevissä tekstikohdissa on, ja miten niissä määritetään miesten ja tasa-arvon suhdetta. Lisäksi kartoitettiin niitä tasa-arvon aihepiirejä, joiden yhteydessä esitetään erityisesti miehiin kohdistuvia toimenpiteitä tai puhutaan erityisesti miehistä.
- Miehiä käsittelevää tekstiä oli kokonaisuudessaan melko vähän kartoitetuissa dokumenteissa. Eri dokumenttien ja maiden kesken oli tosin huomattavia vaihteluja miehet ja tasa-arvo-teeman huomioimisessa.
 - ♦ Useissa Pohjoismaisissa dokumenteissa painotettiin miehet ja tasa-arvoteman merkitystä tulevaisuuden tasa-arvopoliitiikan onnistumisen kannalta ja joissakin maissa teema oli ollut jo useampien vuosien ajan esillä.
- Tasa-arvodokumenteissa toistuivat samat aihepiirit, joiden yhteydessä puhuttiin miehistä. Yleisin teema oli aktiivisen isyyden ja miesten hoivavastuun edistäminen. Lähes yhtä usein toistuva teema oli naisiin kohdistuva väkivalta. Muita teemoja olivat miehiin kohdistuva segregaaation purkaminen, miesten terveys ja kriittisen miestutkimuksen tarve. Yksittäisinä mainintoina esiintyivät median sukupuolirepresentaatioiden vaikutukset miehiin, miesten pitkäaikaistyöttömyys sekä isien elatusmaksut.
- Miehiin liitettiin tarkastelluissa asiakirjoissa paljon yksityiselämään ja perheeseen liittyviä aiheita. Tämä tukee käsitystä, että keskeisimmät miehiin ja tasa-arvoon liittyvät teemat eroavat ns. perinteisen tasa-arvopoliitiikan painotuksista, jossa keskiössä ovat erityisesti työelämään liittyvät kysymykset.
- Miehiä ja tasa-arvo koskevissa yleisen tason linjauksissa korostui näkökulma, jonka mukaan tasa-arvo tarvitsee miehiä.
- Sellaisia tilanteita, joissa miesten asema saattaisi olla huonompi kuin naisten, ja joissa miehet voisivat kokea tasa-arvo-ongelmia, nostettiin vähän esiin.
- Naisten miehiä huonommasta asemasta puhuttiin kartoitetuissa asiakirjoissa, mutta niiden yhteydessä ei vastaavasti puhuttu eksplisiittisesti miesten naisia paremmasta asemasta tai valta-asemasta.

Liitteen lähdeluettelo: Kartoitetut tasa-arvoasiakirjat

Kansainväliset asiakirjat

1. Pekingin julistus ja toimintaohjelma

Ulkoasiainministeriö (1996) Pekingin julistus ja toimintaohjelma. YK:n neljäs maailmankonferenssi naisten aseman edistämiseksi Peking 4.-15.9.1995. Ulkoasiainministeriön julkaisuja 1996:6. Helsinki.

2. ”Euroopan yhteisön komission tasa-arvokertomus”

Euroopan yhteisöjen komissio (2000) Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, **neuvostolle**, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Kohti sukupuolten tasa-arvoa koskevaa yhteisön puitestrategiaa (2001-2005). Euroopan yhteisöjen komissio. Bryssel.

3. ”Euroopan yhteisön komission tasa-arvon puitestrategia 2001-2005”

Euroopan yhteisöjen komissio (2005) Komission kertomus neuvostolle, Euroopan **parlamentille**, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle naisten ja miesten tasa-arvosta 2005. Euroopan yhteisöjen komissio. Bryssel.

4. Pohjoismaisen tasa-arvoyhteistyön ohjelma 2001-2005

Pohjoismaiden ministerineuvosto (2001) Pohjoismaisen tasa-arvoyhteistyön ohjelma 2001-2005. Kööpenhamina.

Kansalliset asiakirjat

Kaikkien maiden kohdalla on kartoitettu Euroopan neuvoston vuoden 2004 Euroopan jäsenmaita koskeva tasa-arvokatsaus sekä vuoden 2004 ”Pekingin maaraportit”:

Council of Europe (2004) National machinery, action plans and gender mainstreaming in the Council of Europe member states since the 4th World Conference on Women (Beijing 1995). Directorate General of Human Rights. Strasbourg.

Government of (the country in concern) (2004) United Nations Member States Responses to the Questionnaire on Implementation of the Beijing Platform for Action (1995) and the Outcome of the Twenty-Third Special Session of the General Assembly (2000)

Maittain lisäksi seuraavat asiakirjat:

5. Suomi

Government of Finland (2003) The Fifth Periodic Report of the Government of Finland on the **Implementation** of the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women.

STM (2005) Hallituksen tasa-arvo-ohjelma. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2005:1. **Helsinki**.

6. Ruotsi

Government of Sweden (2003) The Fifth Periodic Report of the Government of Sweden on the Implementation of the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women.

Riksdagen (2002) Jämt och ständigt. Regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden. Regeringens skrivelse 2002/03:140. Stockholm.

7. Norja

Barne- og familiedepartementet (2004) Handlingsplan for likestilling i barnehagen 2004-2007

Government of Norway (2002) The Sixth Periodic Report of the Government of Norway on the Implementation of the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women.

Justis- og politidepartementet (2004) Handlingsplan for å bekjempe vold i naere relasjoner.

8. Tanska

Government of Denmark (2000) The Fifth Periodic Report of the Government of Denmark on the **Implementation** of the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women.

Minister for Gender Equality (2003) Perspective and action plan 2004.

9. Islanti

Government of Iceland (1998) The Third and Fourth Periodic Report of the Government of Iceland on the **Implementation** of the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women.

10. Saksa

Government of Germany (2003) The Fifth Periodic Report of the Government of Germany on the Implementation of the Convention on the Elimination of all Forms of **Discrimination** against Women.

11. Iso-Britannia

Department of Trade and Industry (2003) Delivering on Gender Equality. Supporting the PSA **objective** on Gender Equality 2003-2006

12. Italia

Government of Italy (2004) The Fourth and Fifth Periodic Report of the Government of Italy on the **Implementation** of the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women.

13. Latvia

Government of Latvia (2003) The Second and Third Periodic Report of the Government of Latvia on the Implementation of the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women.

WWW-linkkejä:

Maaraportit CEDAW-toimikunnalle:

<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/reports.htm>

Pekingin toimintaohjelman seurantaraportit:

<http://www.un.org/womenwatch/daw/Review/english/responses.htm>

Britannian tasa-arvo-ohjelma:

http://www.womenandequalityunit.gov.uk/research/Delivering_on_Gender.pdf

LIITE 2

Naisten asema -toimikunnan päätöslauselma: The role of men and boys in achieving gender equality

ADVANCE UNEDITED VERSION
12 March 2004, as adopted

Commission on the Status of Women
Forty-eighth session
1-12 March 2004

The role of men and boys in achieving gender equality **Agreed conclusions**

1. The Commission on the Status of Women recalls and reiterates that the Beijing Declaration and Platform for Action¹ encouraged men to participate fully in all actions towards gender equality and urged the establishment of the principle of shared power and responsibility between women and men at home, in the community, in the workplace and in the wider national and international communities. The Commission also recalls and reiterates the outcome document adopted at the twenty-third special session of the General Assembly entitled “Gender equality, development and peace in the twenty-first century”² which emphasized that men must take joint responsibility with women for the promotion of gender equality.
2. The Commission recognizes that men and boys, while some themselves face discriminatory barriers and practices, can and do make contributions to gender equality in their many capacities, including as individuals, members of families, social groups and communities, and in all spheres of society.
3. The Commission recognizes that gender inequalities still exist and are reflected in imbalances of power between women and men in all spheres of society. The Commission further recognizes that everyone benefits from gender equality and that the negative impacts of gender inequality are borne by society as a whole and emphasizes, therefore, that men and boys, through taking responsibility themselves and working jointly in partnership with women and girls, are essential to achieving the goals of gender equality,

¹ Report of the Fourth World Conference on Women, Beijing 4-15 September 1995 (United Nations publication, Sales No. E.96.IV.13).

² A/RES/S-23/3, annex.

development and peace. The Commission recognizes the capacity of men and boys in bringing about change in attitudes, relationships and access to resources and decisionmaking which are critical for the promotion of gender equality and the full enjoyment of all human rights by women.

4. The Commission acknowledges and encourages men and boys to continue to take positive initiatives to eliminate gender stereotypes and promote gender equality, including combating violence against women, through networks, peer programmes, information campaigns, and training programmes. The Commission acknowledges the critical role of gender-sensitive education and training in achieving gender equality.

5. The Commission also recognizes that the participation of men and boys in achieving gender equality must be consistent with the empowerment of women and girls and acknowledges that efforts must be made to address the undervaluation of many types of work, abilities and roles associated with women. In this regard, it is important that resources for gender equality initiatives for men and boys do not compromise equal opportunities and resources for women and girls.

6. The Commission urges Governments and, as appropriate, the relevant funds and programmes, organizations and specialized agencies of the United Nations system, the international financial institutions, civil society, including the private sector and nongovernmental organizations, and other stakeholders, to take the following actions:

a) Encourage and support the capacity of men and boys in fostering gender equality, including acting in partnership with women and girls as agents for change and in providing positive leadership, in particular where men are still key decision makers responsible for policies, programmes and legislation, as well as holders of economic and organizational power and public resources;

b) Promote understanding of the importance of fathers, mothers, legal guardians and other caregivers, to the well being of children and the promotion of gender equality and of the need to develop policies, programmes and school curricula that encourage and maximize their positive involvement in achieving gender equality and positive results for children, families and communities;

c) Create and improve training and education programmes to enhance awareness and knowledge among men and women on their roles as parents, legal guardians and caregivers and the importance of sharing family responsibilities, and include fathers as well as mothers in programmes that teach infant child care development;

d) Develop and include in education programmes for parents, legal guardians

and other caregivers information on ways and means to increase the capacity of men to raise children in a manner oriented towards gender equality;

e) Encourage men and boys to work with women and girls in the design of policies and programmes for men and boys aimed at gender equality and foster the involvement of men and boys in gender mainstreaming efforts in order to ensure improved design of all policies and programmes;

f) Encourage the design and implementation of programmes at all levels to accelerate a socio-cultural change towards gender equality, especially through the upbringing and educational process, in terms of changing harmful traditional perceptions and attitudes of male and female roles in order to achieve the full and equal participation of women and men in the society;

g) Develop and implement programmes for pre-schools, schools, community centers, youth organizations, sport clubs and centres, and other groups dealing with children and youth, including training for teachers, social workers and other professionals who deal with children to foster positive attitudes and behaviours on gender equality;

h) Promote critical reviews of school curricula, textbooks and other information education and communication materials at all levels in order to recommend ways to strengthen the promotion of gender equality that involves the engagement of boys as well as girls; i) Develop and implement strategies to educate boys and girls and men and women about tolerance, mutual respect for all individuals and the promotion of all human rights;

j) Develop and utilize a variety of methods in public information campaigns on the role of men and boys in promoting gender equality, including through approaches specifically targeting boys and young men;

k) Engage media, advertising and other related professionals, through the development of training and other programmes, on the importance of promoting gender equality, nonstereotypical portrayal of women and girls and men and boys and on the harms caused by portraying women and girls in a demeaning or exploitative manner, as well as on the enhanced participation of women and girls in the media;

l) Take effective measures, to the extent consistent with freedom of expression, to combat the growing sexualization and use of pornography in media content, in terms of the rapid development of ICT, encourage men in the media to refrain from presenting women as inferior beings and exploiting them as sexual objects and commodities, combat ICT- and media-based violence against women including criminal misuse of ICT for sexual harassment, sexual exploitation and trafficking in women and girls, and support the development and use of ICT as a resource for the empowerment of women and

girls, including those affected by violence, abuse and other forms of sexual exploitation;

m) Adopt and implement legislation and/or policies to close the gap between women's and men's pay and promote reconciliation of occupational and family responsibilities, including through reduction of occupational segregation, introduction or expansion of parental leave, flexible working arrangements, such as voluntary part-time work, teleworking, and other home-based work;

n) Encourage men, through training and education, to fully participate in the care and support of others, including older persons, persons with disabilities and sick persons, in particular children and other dependants;

o) Encourage active involvement of men and boys through education projects and peerbased programmes in eliminating gender stereotypes as well as gender inequality in particular in relation to sexually transmitted infections, including HIV/AIDS, as well as their full participation in prevention, advocacy, care, treatment, support and impact evaluation programmes;

p) Ensure men's access to and utilization of reproductive and sexual health services and programmes, including HIV/AIDS-related programmes and services, and encourage men to participate with women in programmes designed to prevent and treat all forms of HIV/AIDS transmission and other sexually transmitted infections;

q) Design and implement programmes to encourage and enable men to adopt safe and responsible sexual and reproductive behaviour, and to use effectively methods to prevent unwanted pregnancies and sexually transmitted infections, including HIV/AIDS;

r) Encourage and support men and boys to take an active part in the prevention and elimination of all forms of violence, and especially gender-based violence, including in the context of HIV/AIDS, and increase awareness of men's and boys' responsibility in ending the cycle of violence, inter alia, through the promotion of attitudinal and behavioural change, integrated education and training which prioritize the safety of women and children, prosecution and rehabilitation of perpetrators, and support for survivors, and recognizing that men and boys also experience violence;

s) Encourage an increased understanding among men how violence, including trafficking for the purposes of commercialized sexual exploitation, forced marriages and forced labour, harms women, men and children and undermines gender equality, and consider measures aimed at eliminating the demand for trafficked women and children;

t) Encourage and support both women and men in leadership positions,

including political leaders, traditional leaders, business leaders, community and religious leaders, musicians, artists and athletes to provide positive role models on gender equality;

u) Encourage men in leadership positions to ensure equal access for women to education, property rights and inheritance rights and to promote equal access to information technology and business and economic opportunities, including in international trade, in order to provide women with the tools that enable them to take part fully and equally in economic and political decision-making processes at all levels;

v) Identify and fully utilize all contexts in which a large number of men can be reached, particularly in male-dominated institutions, industries and associations, to sensitize men on their roles and responsibilities in the promotion of gender equality and the full enjoyment of all human rights by women, including in relation to HIV/AIDS and violence against women;

w) Develop and use statistics to support and/or carry out research, inter alia, on the cultural, social and economic conditions, which influence the attitudes and behaviours of men and boys towards women and girls, their awareness of gender inequalities and their involvement in promoting gender equality;

x) Carry out research on men's and boys' views of gender equality and their perceptions of their roles through which further programmes and policies can be developed and identify and widely disseminate good practices. Assess the impact of efforts undertaken to engage men and boys in achieving gender equality;

y) Promote and encourage the representation of men in institutional mechanisms for the advancement of women;

z) Encourage men and boys to support women's equal participation in conflict prevention, management and conflict resolution and in post-conflict peace-building;

7. The Commission urges all entities within the UN system to take into account the recommendations contained in these agreed conclusions and to disseminate these agreed conclusions widely.

- 2006: 1 Sosiaaliturvan suunta 2005-2006.
ISBN 952-00-1935-9 (nid.)
ISBN 952-00-1936-7 (PDF)
- 2 Huumausainetestas työelämässä.
ISBN 952-00-1981-2 (nid.)
ISBN 952-00-1982-0 (PDF)
- 3 Narkotikatesting i arbetslivet.
ISBN 952-00-1983-9 (inh.)
ISBN 952-00-1984-7 (PDF)
- 4 Sosiaali- ja terveystietämys 2006.
ISBN 952-00-1996-0 (nid.)
ISBN 952-00-1997-9 (PDF)
- 5 Romanit toimijoina yhteiskunnassa. Romaniain neuvottelukunta 50 vuotta –juhlaulkaisu.
Toim. Sarita Friman-Korpela, Anne-Mari Mäki.
ISBN 952-00-1998-7 (nid.)
ISBN 952-00-1999-5 (PDF)
- 6 Sosiaalihuollon täydennyskoulutusosasto. Opas kunnille ja kuntayhtymille.
Toim. Anu Kallio, Pirjo Sarvimäki.
ISBN 952-00-2004-7 (nid.)
ISBN 952-00-2005-5 (PDF)
- 7 Rekommendation om kompletterande utbildning inom socialvården. Handbok för kommuner och samkommuner. Red. av Anu Kallio, Pirjo Sarvimäki.
ISBN 952-00-2006-3 (inh.)
ISBN 952-00-2007-1 (PDF)
- 8 National Occupational Safety and Health Profile of Finland.
ISBN 952-00-2010-1 (paperback)
ISBN 952-00-2011-X (PDF)
- 9 Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006.
ISBN 952-00-2018-7 (nid.)
ISBN 952-00-2019-5 (PDF)
- 10 Statsrådets redogörelse om handikappolitiken 2006.
ISBN 952-00-2022-5 (inh.)
ISBN 952-00-2023-3 (PDF)
- 11 Government Report on Disability Policy 2006.
ISBN 952-00-2024-1 (paperback)
ISBN 952-00-2025-X (PDF)
- 12 Opiskeluterveydenhuollon opas.
ISBN 952-00-2026-8 (nid.)
ISBN 952-00-2027-6 (PDF)
- 13 Handbok för studenthälsovården.
ISBN 952-00-2028-4 (inh.)
ISBN 952-00-2029-2 (PDF)

- 2006: 14 Sosiaali- ja terveystieteiden strategiat 2015. Kohti sosiaalisesti kestävä ja taloudellisesti elinvoimaista yhteiskuntaa.
ISBN 952-00-2057-8 (nid.)
ISBN 952-00-2058-6 (PDF)
- 15 Strategier för social- och hälsovårdspolitiken år 2015. Mot ett socialt hållbart och ekonomiskt livskraftigt samhälle.
ISBN 952-00-2059-4 (inh.)
ISBN 952-00-2060-8 (PDF)
- 16 Strategies for Social Protection 2015. Towards a socially and economically sustainable society.
ISBN 952-00-2061-6 (paperback)
ISBN 952-00-2062-4 (PDF)
- 17 Trends in Social Protection in Finland 2005-2006.
ISBN 952-00-2087-X (paperback)
ISBN 952-00-2088-8 (PDF)
- 18 Euroopan neuvoston vammaispoliittinen toimintaohjelma.
ISBN 952-00-1969-3 (nid.)
ISBN 952-00-1970-7 (PDF)
- 19 Terveystieteiden edistämisen laatusuositus.
ISBN 952-00-1975-8 (nid.)
ISBN 952-00-1976-6 (PDF.)
- 20 Kvalitetsrekommendation för främjande av hälsa. (Publiceras endast på webben www.stm.fi/svenska)
ISBN 952-00-1977-4 (PDF)
- 21 Tuberkuloosin valtakunnallinen ehkäisy- ja hoito-ohjelma 2006.
ISBN 952-00-2120-5 (nid.)
ISBN 952-00-2121-3 (PDF)
- 22 Nationellt program för förebyggande och vård av tuberkulos 2006. (Publiceras endast på webben www.stm.fi/svenska)
ISBN 952-00-2123-X (PDF)
- 23 Miehet ja tasa-arvopolitiikka.
ISBN 952-00-2140-X (nid.)
ISBN 952-00-2141-8 (PDF)